NARODOWY BANK POLSKI
INSTYTUT EKONOMICZNY

INFORMACJA O KONDYCJI SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM STANU KONIUNKTURY W IV KW 2008

Październik 2008

Podstawą opracowania są wyniki szybkiego monitoringu NBP, przeprowadzonego we wrześniu 2008 r. na próbie 894 podmiotów niefinansowych, reprezentujących wszystkie sekcje PKD (poza rolnictwem, rybołówstwem i leśnictwem), zarówno sektor niepubliczny, jak i publiczny, przedsiębiorstwa z sektora MSP oraz duże jednostki.

SPIS TREŚCI

SYNTEZA **5**

I.1. Sytuacja ekonomiczna **9**

Bieżące oceny sytuacji ekonomicznej 9

Prognozy sytuacji ekonomicznej 10

Oceny i prognozy sytuacji – analiza w podstawowych przekrojach 10

I.2. Popyt. Zamówienia. Produkcja **13**

Bariera popytu 13

Prognozy popytu 14

Prognozy nowych zamówień 14

Wskaźniki popytu – analiza w podstawowych przekrojach 14

Prognozy produkcji 17

Zmiany produkcji – analiza w podstawowych przekrojach 17

I.3. Zatrudnienie **20**

Prognozy zatrudnienia 20

Prognozy zatrudnienia – analiza w podstawowych przekrojach 20

Wybrane czynniki oddziałujące na zatrudnienie 21

Problemy ze znalezieniem pracowników 21

I.4. Wynagrodzenia **25**

Prognozy wzrostu płac 25

Wybrane czynniki wzrostu płac 26

Podwyżki płac a wzrost wydajności pracy 26

I.5. Inwestycje **28**

Nowe inwestycje 28

Źródła finansowania nowych inwestycji 29

Inwestycje a zatrudnienie 29

I.6. Zapasy produktów gotowych w przemyśle **31**

Ocena stanu zapasów produktów gotowych 31

I.7. Wykorzystanie mocy produkcyjnych **32**

I.8. Kredyt bankowy **35**

Prognozy zadłużenia 35

Prognozy zadłużenia – analiza w podstawowych przekrojach 35

Dostępność kredytów 36

I.9. Oprocentowanie kredytów 40

Oprocentowanie kredytów złotowych 40

Oprocentowanie kredytów dewizowych 40

Zmiany oprocentowania kredytów złotowych – analiza w podstawowych przekrojach 40

Prognoza stóp procentowych 41

I.10. Płynność finansowa przedsiębiorstw 43

Oceny płynności 43

Oceny płynności – analiza w podstawowych przekrojach 43

Środki pieniężne przedsiębiorstw 44

Środki pieniężne przedsiębiorstw – analiza w podstawowych przekrojach 44

Obsługa zadłużenia kredytowego 45

Obsługa zadłużenia kredytowego – analiza w podstawowych przekrojach 45

Obsługa zadłużenia pozakredytowego 45

Obsługa zadłużenia pozakredytowego – analiza w podstawowych przekrojach 45

I.11. Kurs walutowy a opłacalność eksportu 49

Kurs opłacalności eksportu oraz produkcji krajowej 49

Problem wahań i poziomu kursu walutowego 50

I.12. Eksport. Import 51

Aktywność eksportowa 51

Prognozy eksportu 51

Opłacalność eksportu 52

Import 52

I.13. Ceny i marże 54

Prognozy cen surowców i materiałów oraz cen wyrobów własnych 54

Prognozy cen wyrobów własnych – analiza w podstawowych przekrojach 55

Czynniki oddziałujące na zmiany cen 56

Oczekiwania zmian CPI 57

Marże na sprzedaży krajowej i zagranicznej 59

Marże a wydajność 60

Bariery rozwoju – wybrane problemy 61

ANEKS 1 – UWAGI METODOLOGICZNE 62

ANEKS 2 – FORMULARZ BADANIA ANKIETOWEGO 63

SYNTEZA

Ankiety, w oparciu o które przygotowano poniższy raport, zostały wypełnione we wrześniu br. tj. jeszcze przed odrzuceniem przez amerykańską Izbę Reprezentantów planu ratunkowego Paulson'a i rozlaniem się kryzysu na międzynarodowych rynkach finansowych.

Wyniki badań ankietowych oraz innych dostępnych danych statystycznych pozwalają na sformułowanie następujących wniosków w obszarze koniunktury gospodarczej:

1. Odnotowano dalsze pogorszenie klimatu koniunktury, zarówno jeśli chodzi o oceny III kw.br., jak i prognozy na IV kw. br. Wskaźnik ocen bieżącej sytuacji ekonomicznej obniżył się 3,3 punktu kw/kw i o 10,6 punktu r/r. Pogłębiły się jednak różnice w ocenie klimatu koniunktury pomiędzy analizowanymi klasami. W przedsiębiorstwach zorientowanych na rynek krajowy, zwłaszcza w budownictwie i usługach optymizm ocen i prognoz pozostał wysoki, natomiast w grupie eksporterów oraz w przemyśle sytuacja uległa dalszemu pogorszeniu.
2. Oceny stanu i perspektywy popytu pogorszyły się. Wskazuje na to ponad 5 punktowy wzrost odsetka przedsiębiorstw wymieniających barierę popytu wśród barier rozwoju. Wskaźnik prognoz popytu po korekcie sezonowej na IV kw. 2008 r. zmniejszył się o 2,5 punktu względem poprzedniego kwartału i o 7,8 punktu r/r. Zmniejszeniu uległ także wskaźnik prognoz zamówień po usunięciu wahań sezonowych – o 2,8 punktu kw/kw i o 8,9 punktu r/r. W efekcie tych spadków odsezonowany wskaźnik prognoz produkcji zmniejszył się o 2,4 punktu kw/kw i o 11,3 punktu r/r, pozostał jednak dodatni, co oznacza przewagę prognoz wzrostu nad prognozami spadku produkcji. Najsilniejsza redukcja wskaźników prognoz popytu i produkcji nastąpiła w sekcji Przetwórstwo przemysłowe oraz w grupie eksporterów. Na poprawę perspektyw sprzedaży i możliwy wzrost tempa produkcji wskazują prognozy firm oferujących produkty i usługi na rynku krajowym, w tym zwłaszcza budownictwo i sektor usługowy (poza handlem).
3. Dalszemu obniżeniu uległy wskaźniki ocen i prognoz eksportu. Wskaźnik ilości zawartych umów eksportowych spadł o 3,9 punktu kw/kw i o 15,3 punktu r/r i przyjął ujemną wartość, wskaźnik prognoz eksportu zmniejszył się o 4,6 punktu kw/kw i o 14,9 punktu r/r, ale pozostał dodatni. Optymizm grupy eksporterów obniżył się w odniesieniu do wszystkich analizowanych obszarów gospodarczych: popytu, aktywności inwestycyjnej, prognoz zatrudnienia i sytuacji finansowej. Największym problemem tej grupy pozostał niekorzystny z punktu widzenia interesów przedsiębiorstw kurs złotego względem walut obcych. Zauważalny jest jednak przede wszystkim wyraźny wzrost bariery popytu w tej grupie – odsetek przedsiębiorstw in-

formujących o istnieniu problemów z popytem zwiększył się z 7,5% w II kw. br. do 14,5% w III kw. br.

4. Różnica między granicznym kursem opłacalności eksportu dla transakcji rozliczanych w euro a rzeczywistym kursem EUR/PLN nieznacznie zwiększyła się (podobnie w przypadku kursu granicznego transakcji w USD), co miało jednak niewielki wpływ na opłacalność eksportu. Marże na sprzedaży zagranicznej kolejny kwartał z rzędu spadły (spadek marż deklaruje ponad 55% eksporterów, wzrost - niespełna 13%), a spadek ten jeszcze się pogłębił względem poprzedniego kwartału. Jednocześnie zwiększył się też udział nieopłacalnego eksportu w przychodach - o 1 punkt proc. w stosunku do II kw. br., choć trzeba też zauważyć, że nie wzrósł odsetek eksporterów wykazujących nieopłacalny eksport[1]. Za przyczynę spadku marż na sprzedaży eksportowej znamienita większość przedsiębiorstw uważa silnego złotego. Inne przyczyny spadku marż, takie jak spadek popytu, czy wzrost cen czynników wytwórczych, wymieniane są przez stosunkowo mniej przedsiębiorstw.
5. Po dwóch kwartałach wzrostu marże na sprzedaży krajowej obniżyły się r/r. Odsetek firm deklarujących spadek marż wyniósł 31% i przewyższył odsetek firm informujących o ich wzroście (informuje o nim 27% przedsiębiorstw). Spadek obserwowany był przede wszystkim w grupie firm transportowych oraz w sekcji Przetwórstwo przemysłowe. Wzrost marż na sprzedaży krajowej nadal obserwują jednostki budowlane, handlowe i usługowe.
6. Przedsiębiorstwa częściej będą zwalniać niż zatrudniać nowych pracowników. Wskaźnik prognoz zatrudnienia po korekcie sezonowej przyjął po raz pierwszy od 2005 r. wartość ujemną – zmniejszył się o 4,1 punktu kw/kw i o 12,3 punktu r/r. W branży budowlanej, handlu i usługach wskaźniki prognoz zatrudnienia pozostały dodatnie (przeważyły tam prognozy wzrostu zatrudnienia). Zmniejszyć zatrudnienie planują najczęściej firmy przemysłowe, transport oraz eksporterzy. Również w grupie firm realizujących inwestycje potrzeba zwiększenia zatrudnienia zmalała (odsetek inwestorów, w których wzrost zatrudnienia będzie skutkiem realizowanych inwestycji zmniejszył się o 5 punktów proc. r/r).
7. Maleje odsetek przedsiębiorstw zamierzających podnosić płace, w tym zwłaszcza odsetek firm planujących znaczące podwyżki. Wskaźnik prognoz wynagrodzeń po korekcie sezonowej zmniejszył się o 8 punktów kw/kw i o 10 punktów r/r. Średnia podwyżka płac pozostała zbliżona do poziomu z poprzedniego kwartału, zmniejszył się jednak odsetek firm (o ponad 4 punkty proc. r/r do 1,8%) planujących znaczące, ponad 10% podwyżki.

[1] Tzn. takich eksporterów, dla których przynajmniej niewielka część sprzedaży na eksport jest nieopłacalna.

8. W IV kw. br. mniej przedsiębiorstw planuje inwestycje. Wskaźnik prognoz inwestycji po korekcie sezonowej obniżył się o 3,2 punktu kw/kw i o 5,9 punktu r/r, spadając do poziomu sprzed 2004 r. Nieznacznie zmniejszył się, choć nadal pozostaje wysoki, odsetek firm zamierzających kontynuować inwestycje zgodnie z planem. Spadek aktywności inwestycyjnej najbardziej widoczny był wśród eksporterów i w największych przedsiębiorstwach w próbie.
9. W III kw. br. odnotowano dalszy spadek stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych. Wskaźnik po korekcie sezonowej obniżył się o 0,7 punktu proc. kw/kw i o 1,9 punktu proc. r/r, osiągając poziom 82,1%. Spadek obserwowany był głównie w grupie eksporterów, firmy sprzedające swoje produkty i usługi na rynku krajowym zanotowały wzrost wskaźnika.
10. Spadek aktywności inwestycyjnej, wolniejszy wzrost produkcji, trudniejszy dostęp do kredytu (wzrósł odsetek firm, którym banki odmówiły udzielenia kredytu) oraz wzrost jego ceny sprawiły, że więcej firm zamierza zredukować zadłużenie z tytułu kredytu niż je zwiększyć. Ważony zatrudnieniem[2] wskaźnik prognoz kredytu zmniejszył się o 16 punktów kw/kw i o 12 punktów r/r, i przyjął wartość ujemną. Spadek zainteresowania zwiększaniem kredytu bankowego wykazały zarówno największe przedsiębiorstwa w próbie, jak i sektor MSP.
11. Pogorszyła się zdolność przedsiębiorstw do terminowej spłaty zobowiązań. Udział przedsiębiorstw posiadających problemy z utrzymaniem płynności wzrósł o 0,8 punktu proc. kw/kw i o 3,5 punktu proc. r/r. Zdolność do terminowej obsługi zadłużenia z tytułu kredytu pozostaje jednak wciąż bardzo wysoka – kredyt spłaca zgodnie z warunkami umowy 92% kredytobiorców. Zobowiązania handlowe terminowo reguluje wyraźnie mniej, bo 63% firm w próbie (o 1,3 punktu proc. mniej niż w II kw. br.). W ciągu ostatnich czterech kwartałów problemy z płynnością szybciej rosły w grupie eksporterów niż w przedsiębiorstwach działających wyłącznie na rynku krajowym.
12. Plany na IV kw. br. zakładają wolniejszy wzrost cen niż w III kw. br. Średnia planowana podwyżka cen na produkty własne zmniejszyła się o 0,4 punktu proc. kw/kw i o 0,4 punktu proc. r/r. Spadek dynamiki cen na produkty własne wynika m.in. z oczekiwanego spadku tempa cen surowców i materiałów wykorzystywanych do produkcji – o 0,4 punktu proc. kw/kw. Natomiast zależność między wzrostem płac a wzrostem cen osłabiła się – odsetek firm, które podwyższą ceny na skutek wzrostu płac zmalał o 5 punktów proc. kw/kw. Spadek wskaźnika prognoz cen na produkty własne miał miejsce we wszystkich branżach, w tym najgłębsza redukcja tego

[2] Brak danych nt. wielkości obrotów.

wskaźnika obserwowana była w budownictwie, a zatem tam gdzie w poprzednich kwartałach miał miejsce największy wzrost cen. W próbie więcej przedsiębiorstw przewiduje spadek inflacji w IV kw. br. niż jej wzrost.

I.1. Sytuacja ekonomiczna

W III kw. br. nastąpiło dalsze pogorszenie sytuacji ekonomicznej ankietowanych przedsiębiorstw. Najczęściej wymienianymi barierami rozwoju pozostały: wzrost cen czynników wytwórczych, niekorzystny poziom kursu walutowego oraz niski popyt. W ciągu ostatniego kwartału bariera popytu wzrosła najsilniej.

Pogorszenie sytuacji zaobserwowano w większości analizowanych grup przedsiębiorstw, a w szczególności wśród eksporterów, w przetwórstwie przemysłowym, handlu i transporcie, a w podziale wg klas wielkości – w firmach najmniejszych i największych w próbie.

O poprawie sytuacji poinformowały przede wszystkim przedsiębiorstwa operujące na rynku krajowym, w tym firmy budowlane, energetyka, telekomunikacja oraz pozostałe podmioty usługowe.

BIEŻĄCE OCENY SYTUACJI EKONOMICZNEJ

Analiza wskaźnika oceny sytuacji ekonomicznej BOSE[3] sugeruje **dalsze pogorszenie kondycji przedsiębiorstw** w III kw. 2008 r. Wskaźnik BOSE przyjął wartość 56,8 punktu i ukształtował się o 3,3 pp. poniżej wskazań z poprzedniego kwartału oraz o 10,6 pp. poniżej wartości z III kw. 2007 r. (por. Rys. 1).

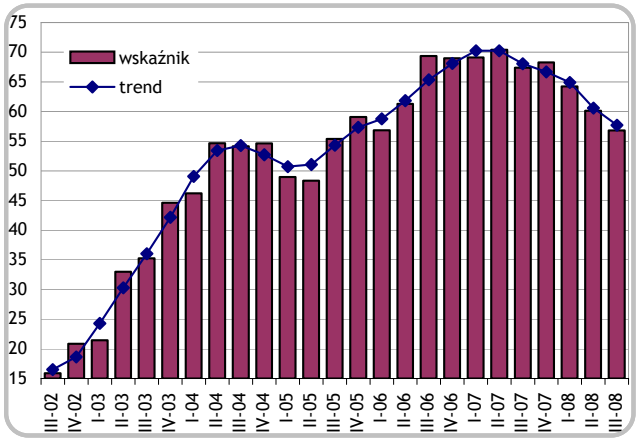

Rys. 1 Wskaźnik bieżącej oceny sytuacji ekonomicznej BOSE (różnica sald: odsetek firm w bardzo dobrej i dobrej sytuacji minus odsetek firm w słabej, złej i bardzo złej sytuacji)

Jednocześnie **wzrósł wskaźnik SBHR[4], informujący o nasileniu się trudności wśród przedsiębiorstw.** W III kw. przedsiębiorcy wśród barier najczęściej wymieniali rosnące ceny czynników wytwórczych – taki problem dostrzegło 16,9% respondentów w próbie, o 0,6 pp. mniej firm niż w II kw. br. Natomiast najbardziej powiększyły się trudności związane z niskim bądź malejącym popytem – odsetek firm informujących o takich problemach wzrósł z 7,8% w II kw. br. do 13,1%. Wciąż poważnym problemem pozostał niekorzystnie kształtujący się kurs walutowy.

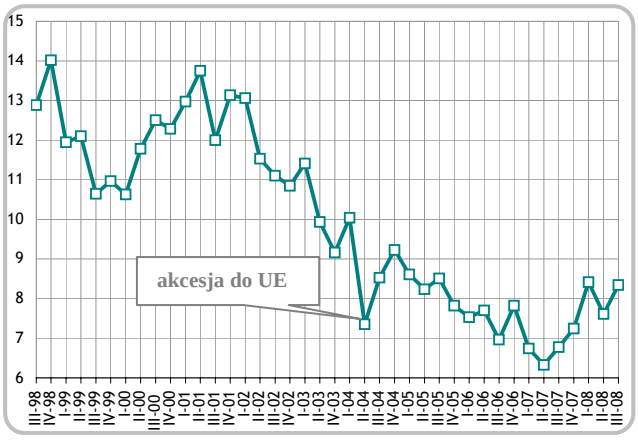

Rys. 2 Syntetyczny wskaźnik barier hamujących rozwój przedsiębiorstw SBHR (średnia wartość z 10 liczb odpowiadających odsetkowi respondentów informujących o występowaniu najpoważniejszych w danym okresie barier rozwoju)

[3] Wskaźnik BOSE stanowi różnicę sald odsetka firm w bardzo dobrej i dobrej sytuacji oraz odsetka firm w słabej, złej i bardzo złej sytuacji.

PROGNOZY SYTUACJI EKONOMICZNEJ

Na poziomie z poprzedniego kwartału pozostał wskaźnik **prognoz sytuacji WPSE[5] po korekcie sezonowej i wyniósł 8,3 punktu, o 6,8 punktu mniej niż w IV kw. ub.r.** - por. Rys. 3. W poszczególnych klasach przedsiębiorstw odnotowano wyraźne zróżnicowanie prognoz.

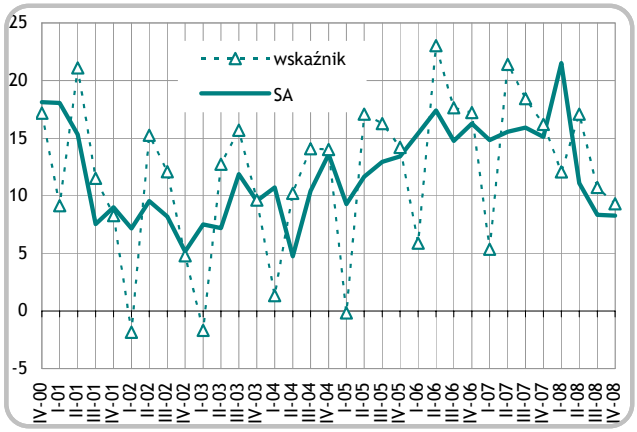

Rys. 3 Wskaźnik prognoz sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw WPSE
(różnica sald: odsetek firm oczekujących poprawy sytuacji minus odsetek firm oczekujących pogorszenia sytuacji)

OCENY I PROGNOZY SYTUACJI – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Z analizy zmian wskaźników BOSE i WPSE (por. Rys. 4-Rys. 13) w podstawowych przekrojach wynika, że:

- Pogorszenie sytuacji odnotowano w grupie eksporterów. Nieco silniejszy spadek odczuły przedsiębiorstwa specjalizujące się w sprzedaży zagranicznej niż firmy z niewielkim udziałem eksportu w przychodach. Czynnikiem, który wpływał dodatnio na oceny sytuacji było posiadanie importu zaopatrzeniowego, co oznacza, że firmy eksportujące i importujące zarazem oceniały swoją sytuację lepiej niż eksporterzy zaopatrujący się w kraju. Najsłabiej swoją sytuację ocenili eksporterzy z sekcji Przetwórstwo przemysłowe, nieco lepszą kondycję miały eksportujące podmioty z sekcji Transport oraz Handel. Wśród branż proeksportowych wzrost wskaźnika prognoz sytuacji WPSE odnotował transport, spadek optymizmu prognoz nastąpił w firmach handlowych i przetwórczych.
- Odmiennie niż eksporterzy, firmy zorientowane wyłącznie na rynek krajowy zanotowały dość wyraźną poprawę własnej kondycji. Fakt posiadania importu, podobnie jak w przypadku eksporterów, dodatkowo podwyższał ocenę sytuacji.
- Wśród przedsiębiorstw działających na rynku krajowym największą poprawę sytuacji zanotowały firmy budowlane - wskaźnik BOSE dla tej branży osiągnął wielkość maksymalną od początku badania. Jednocześnie wzrosły również marże na sprzedaży firm budowlanych[6]. Z prognoz wynika, że firmy budowlane nie oczekują pogorszenia sytuacji w IV kw. 2008 r., wskaźnik WPSE po korekcie sezonowej dla budownictwa przyjął wyższą wartość niż w poprzednim kwartale. Mimo tego pojawiły się oznaki spowolnienia. Odnotowano wyraźny wzrost bariery popytu na usługi branży, jak też wzrost trudności związanych z wysokimi lub rosnącymi cenami surowców i materiałów. Jednocześnie nastąpił znaczący spadek bariery

[4] SBHR liczony jest jako średnia wartość z 10 liczb reprezentujących odsetek respondentów informujących o występowaniu (10) najpoważniejszych w danym okresie barier rozwoju
[5] Wskaźnik WPSE stanowi różnicę sald: odsetka firm oczekujących poprawy sytuacji oraz odsetka firm oczekujących pogorszenia sytuacji.
[6] Chodzi o wzrost względem analogicznego okresu ub.r., por. rozdz.: „Marże na sprzedaży krajowej i zagranicznej", str.59

braku rąk do pracy[7], która tym samym przestała być najpoważniejszym problem budownictwa.

- O poprawie sytuacji poinformowały firmy z sekcji: Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę, Telekomunikacja, Hotele i restauracje oraz Działalność usługowa komunalna. Przedsiębiorstwa z tych sekcji odnotowały również wzrost wskaźnika prognoz WPSE na IV kw.br. Optymizm firm usługowych idzie w parze ze wzrostem marż na sprzedaży krajowej[8].
- Jeśli chodzi o klasyfikację wg własności kapitału, to pogorszenie sytuacji dotknęło sektor prywatny, w tym zwłaszcza jednostki z kapitałem zagranicznym (są to najczęściej eksporterzy), a niewielką poprawę odnotowały firmy publiczne (w tym zwłaszcza firmy energetyczne oraz transport).
- Pogorszenie sytuacji najsilniej uwidoczniło się w najmniejszych przedsiębiorstwach w próbie – do 50 zatrudnionych osób (należących do sekcji: Handel, Transport i Przetwórstwo przemysłowe) oraz w jednostkach o największym zatrudnieniu (głównie w firmach przetwórczych).

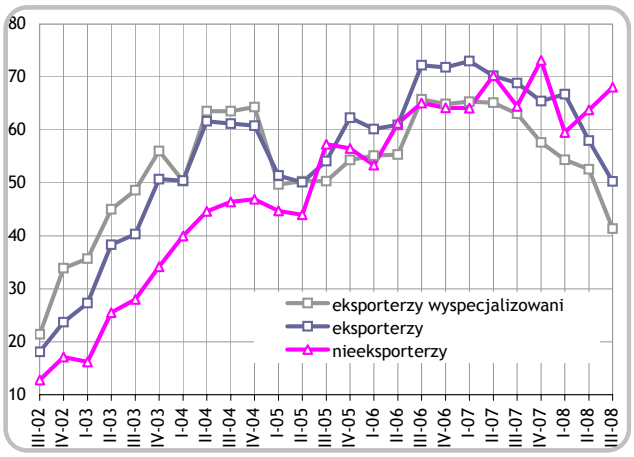

Rys. 4 BOSE w klasach eksporterów i firm oferujących swoje produkty na rynku krajowym

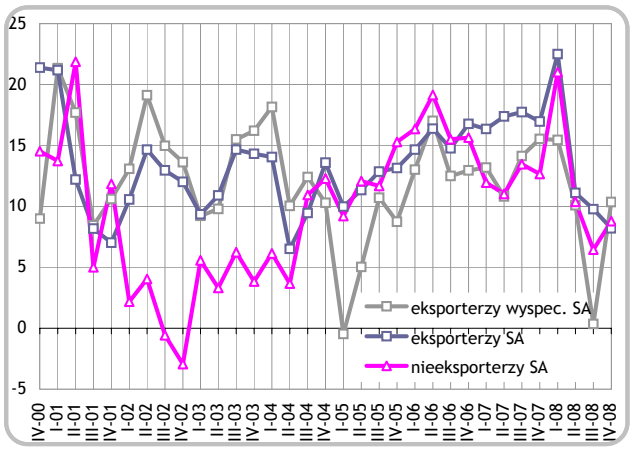

Rys. 5 WPSE w klasach eksporterów i firm oferujących swoje produkty na rynku krajowym

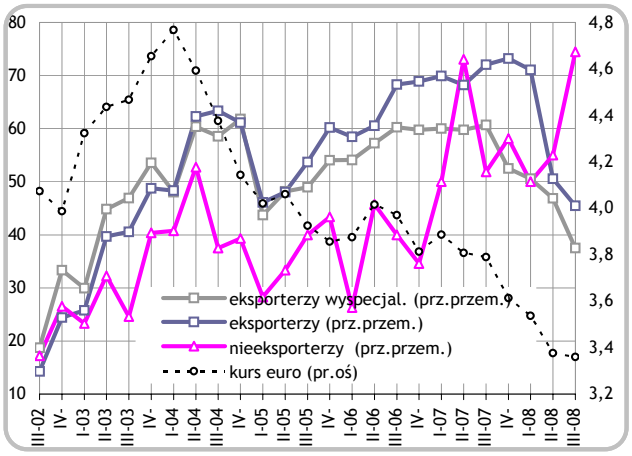

Rys. 6 BOSE w klasach eksporterów i firm oferujących swoje produkty na rynku krajowym - sekcja Przetwórstwo przemysłowe

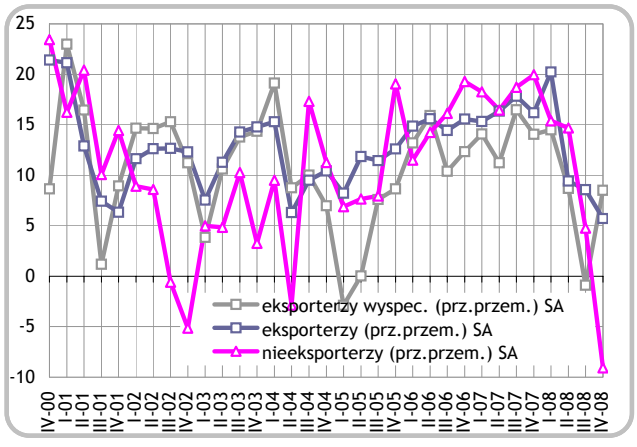

Rys. 7 WPSE w klasach eksporterów i firm oferujących swoje produkty na rynku krajowym - sekcja Przetwórstwo przemysłowe

[7] Odsetek firm informujących o barierze „braku rąk do pracy" zmniejszył się w tej branży z 21% w pop. kw. do 12%; odsetek firm informujących o barierze „wysokich, rosnących cen surowców i materiałów" wzrósł dwukrotnie - z 7% w pop. kw. do 14,5%; odsetek firm informujących o barierze popytowej zwiększył się z 3% w pop. kw. do 16%.

[8] Por. rozdz.: „Marże na sprzedaży krajowej i zagranicznej", str.59.

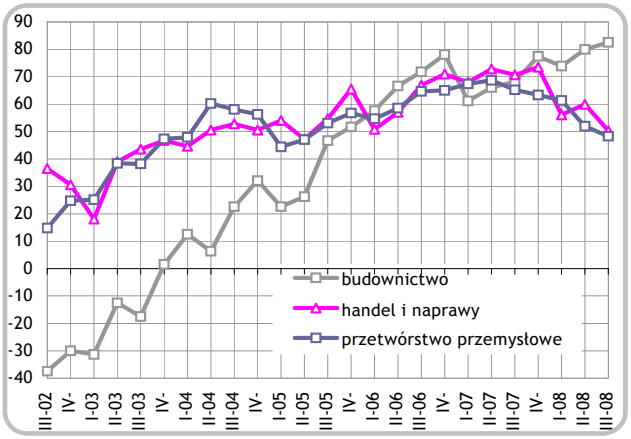

Rys. 8 BOSE w sekcji Budownictwo, Handel i Przetwórstwo przemysłowe

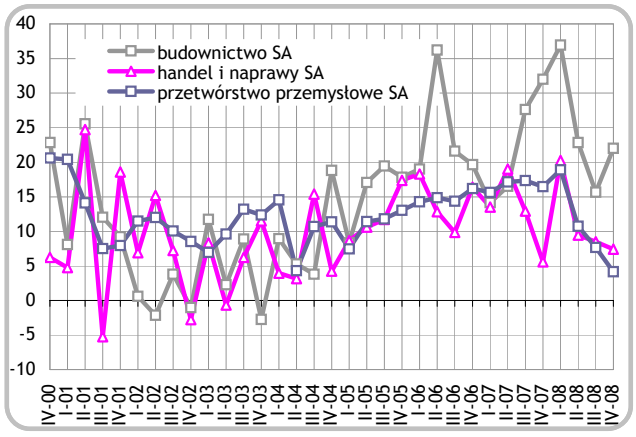

Rys. 9 WPSE w sekcji Budownictwo, Handel i Przetwórstwo przemysłowe

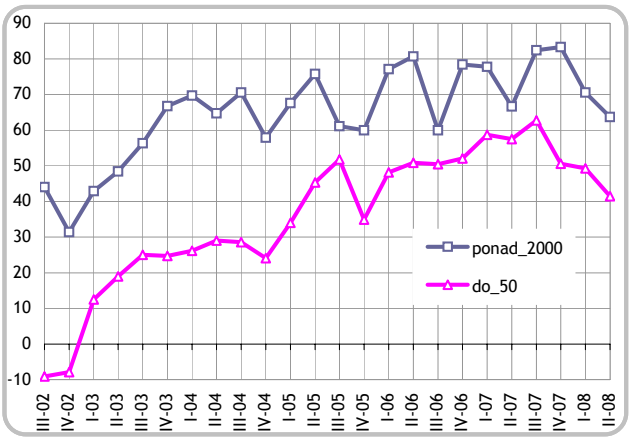

Rys. 10 BOSE w największych (ponad 2000 osób) i najmniejszych (do 50 osób) przedsiębiorstwach w próbie

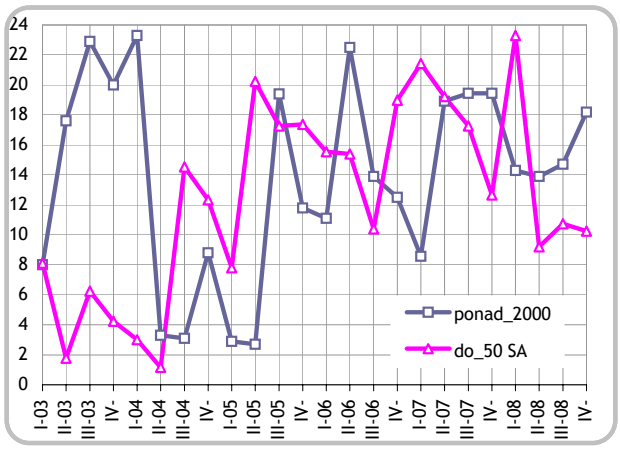

Rys. 11 WPSE w największych i najmniejszych przedsiębiorstwach w próbie

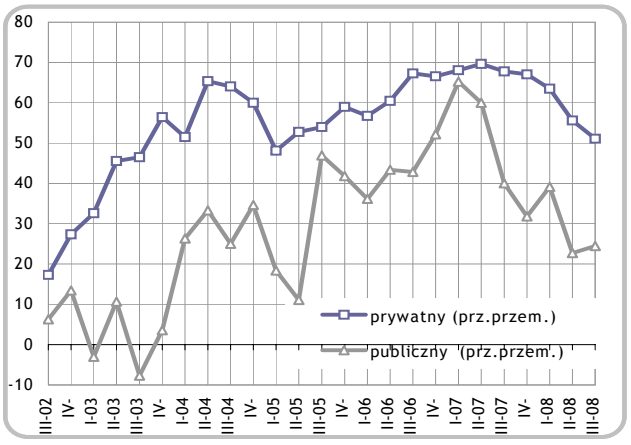

Rys. 12 BOSE w sektorach własności (próba ograniczona do firm z sekcji Przetwórstwo przemysłowe)

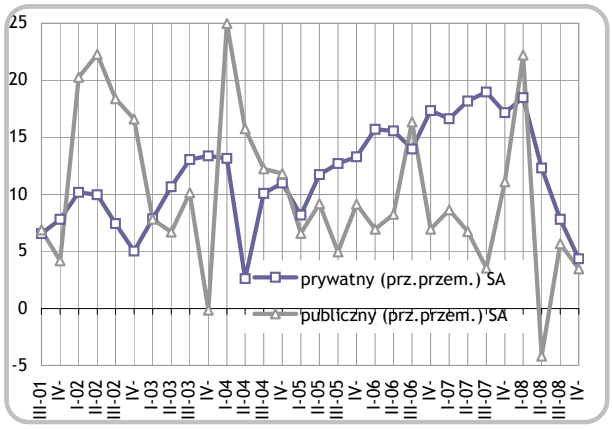

Rys. 13 WPSE w sektorach własności (próba ograniczona do firm z sekcji Przetwórstwo przemysłowe)

I.2. Popyt. Zamówienia. Produkcja

Oczekiwania badanych przedsiębiorstw odnośnie zmian popytu oraz produkcji są coraz mniej optymistyczne. Obserwowane pogorszenie nastrojów odnotowano przede wszystkim wśród przedsiębiorstw przemysłowych, szczególnie tych, które większość swojej produkcji kierują na eksport. Wciąż najbardziej optymistyczne pozostają przedsiębiorstwa budowlane, choć i dla tego sektora wskaźniki prognoz popytu oraz produkcji znajdują się poniżej wartości z początku roku.

BARIERA POPYTU

W III kw. 2008 r. nastąpiło pogorszenie koniunktury w obszarze popytu. Wskaźnik bariery popytu silnie wzrósł względem wartości z poprzedniego okresu. W III kw. br. ponad 13% ankietowanych podmiotów wskazało na niewystarczający popyt jako barierę rozwoju przedsiębiorstwa, co oznacza wzrost tego odsetka o 5,3 pp.

Bariera popytu nasiliła się szczególnie w przedsiębiorstwach eksportujących, choć wyraźny wzrost odsetka przedsiębiorstw sygnalizujących problemy z popytem odnotowano również wśród podmiotów oferujących swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym (por. Rys. 15).

Skala problemów ze znalezieniem odbiorców na produkty oferowane przez sektor przedsiębiorstw jest obecnie najwyższa od 4 lat.

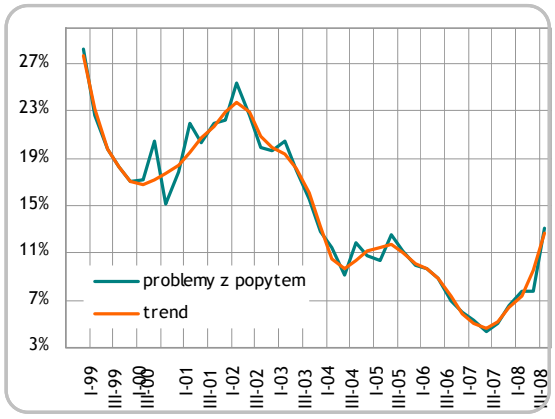

Rys. 14 Niski popyt jako bariera rozwoju (na osi pionowej odsetek firm informujących o problemach ze znalezieniem odbiorcy na swoje produkty)

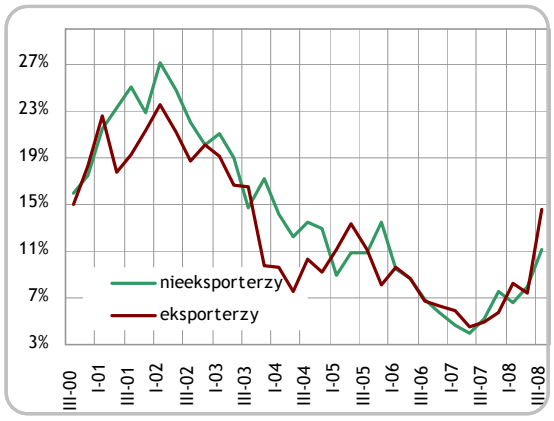

Rys. 15 Niski popyt jako bariera rozwoju w grupie przedsiębiorstw eksportujących i nieeksportujących (na osi pionowej odsetki firm informujących o problemach ze znalezieniem odbiorcy na swoje produkty).

PROGNOZY POPYTU

Prognozy popytu na IV kw. 2008 r. są mniej optymistyczne niż w poprzednim badaniu. Wskaźnik prognoz popytu odnotował spadek o 2,5 pp. (do poziomu 8,5 pkt.) względem pop. kw. (po korekcie sezonowej). Jednocześnie spadek (o 2,5 pp) zanotował trwały komponent wskaźnika- zmniejszył się odsetek przedsiębiorstw, które oczekują trwałego wzrostu popytu oraz zwiększył się udział podmiotów, które prognozują trwały spadek popytu.

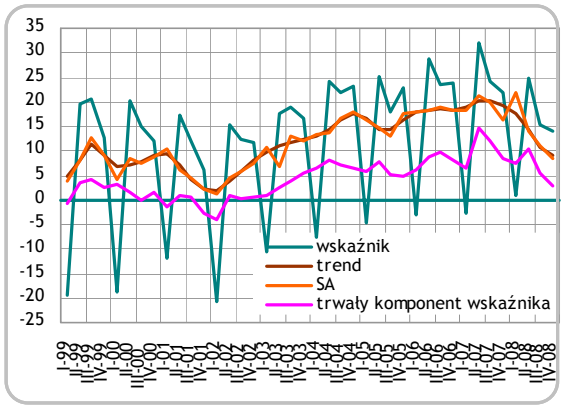

Rys. 16 Wskaźnik prognoz popytu ogółem (salda odpowiedzi), trwały komponent wskaźnika (salda odpowiedzi) oraz trend wskaźnika prognoz popytu ogółem

W IV kw. br. należy zatem oczekiwać niższej dynamiki sprzedaży produktów oferowanych przez ankietowane przedsiębiorstwa.

PROGNOZY NOWYCH ZAMÓWIEŃ

Piąty kwartał z rzędu obniżyła się wartość wskaźnika prognozowanych zamówień (skorygowanego o wahania o charakterze sezonowym). Spadek indeksu w relacji do poprzedniego okresu wyniósł 2,8 pp., co sugeruje, że przedsiębiorstwa nadal oczekują spowolnienia tempa napływu nowych zamówień (por. Rys. 17).
Wartość indeksu (14,4 pkt.) kształtuje się obecnie na najniższym poziomie od 2003 r.

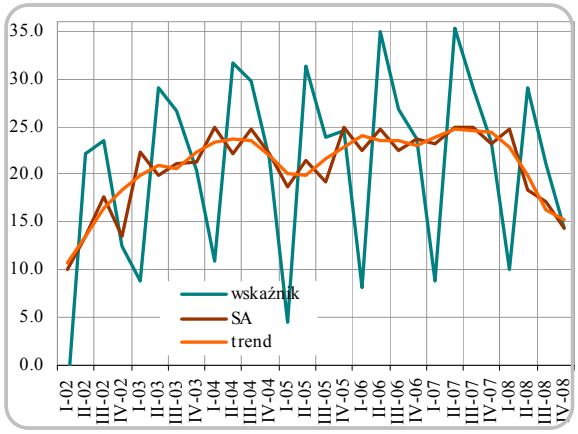

Rys. 17 Wskaźnik prognoz liczby nowych zamówień (salda odpowiedzi) oraz trend tego wskaźnika

WSKAŹNIKI POPYTU – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Analiza wskaźnika prognoz popytu oraz wskaźnika prognozowanej liczby zamówień (indeksy po korekcie sezonowej) w badanych klasach wykazała, że:

- Spadki optymizmu w obszarze popytu w IV kw. zanotowano w przemyśle oraz handlu i naprawach. Szczególnie wyraźna negatywna tendencja utrzymuje się w przypadku indeksów liczonych dla podmiotów przemysłowych, które w ostatnich kwartałach wykazywały mniej optymizmu niż przedsiębiorstwa z pozostałych analizowanych grup. Niejednoznaczne wyniki odnośnie oczekiwanego popytu otrzymano na podstawie badania przedsiębiorstw budowlanych -wskaźnik prognoz popytu dla tych podmiotów nieznacznie wzrósł, natomiast wskaźnik prognozowanej liczby zamówień odnotował spadek. Należy jednak podkreślić, że wskaźniki

dla budownictwa nadal utrzymują się na wyraźnie wyższych poziomach niż indeksy dla przemysłu oraz handlu i napraw (por. Rys. 20 oraz Rys. 21).

- Wyraźny spadek optymizmu u eksporterów, szczególnie tych, którzy na rynki zagraniczne kierują większość swojej produkcji może sugerować, że na pogorszenie prognoz popytu wpłynęło ogólnoświatowe spowolnienie gospodarcze oraz silny złoty (por. Rys. 22, Rys. 23). Wskaźnik prognoz popytu wśród nieeksporterów zwiększył się.
- Pogorszenie nastrojów odnotowano zarówno w przedsiębiorstwach prywatnych jak i publicznych (por. Rys. 24, Rys. 25).
- Niższego tempa wzrostu sprzedaży oczekują zarówno przedsiębiorstwa duże jak i podmioty z sektora MSP (por. Rys. 26, Rys. 27).

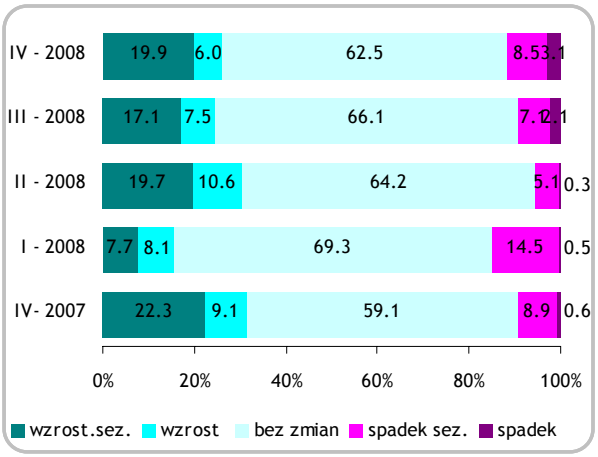

Rys. 18 Prognozy popytu- struktura odpowiedzi

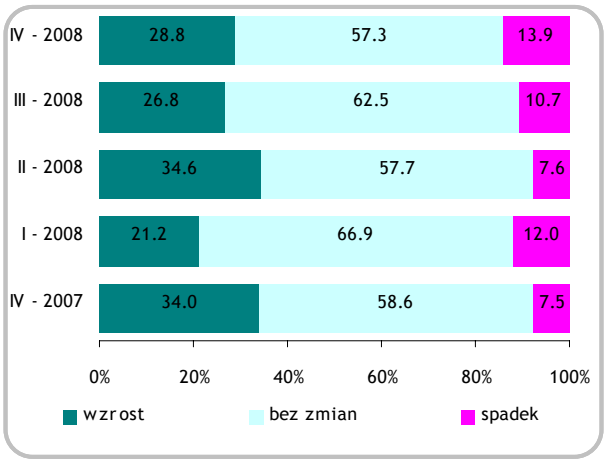

Rys. 19 Prognozy liczby nowych zamówień - struktura odpowiedzi

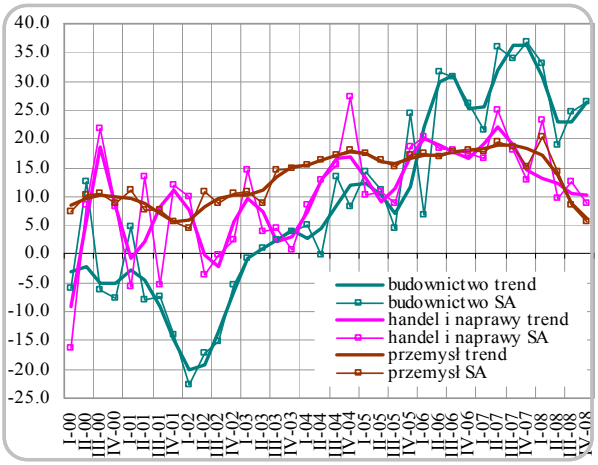

Rys. 20 Wskaźniki prognoz popytu (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w przemyśle, budownictwie oraz handlu

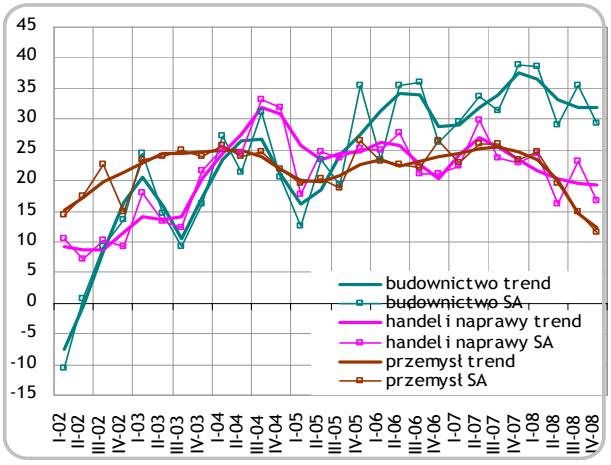

Rys. 21 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w przemyśle handlu i budownictwie

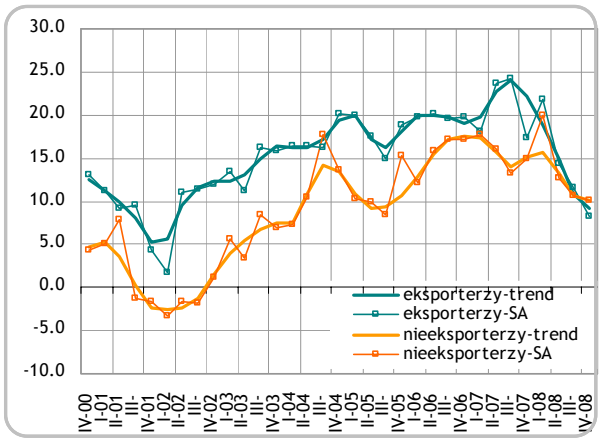

Rys. 22 Wskaźniki prognoz popytu (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie eksporterów i nieeksporterów

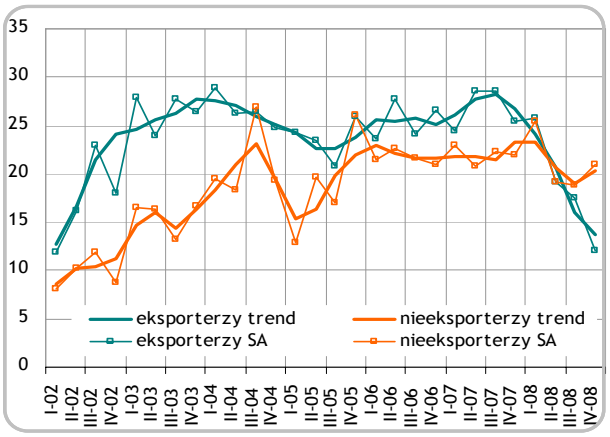

Rys. 23 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie eksporterów i nieeksporterów

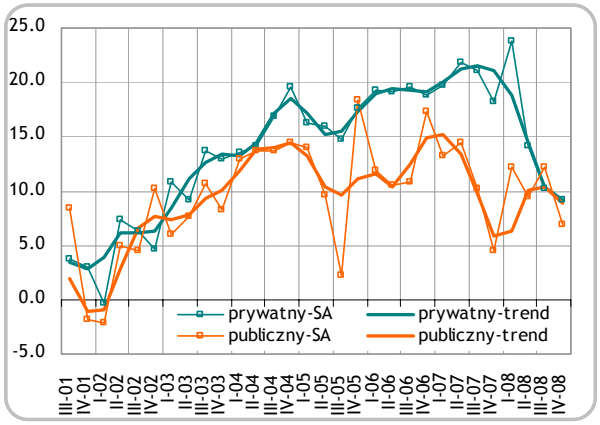

Rys. 24 Wskaźniki prognoz popytu (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie podmiotów prywatnych oraz publicznych

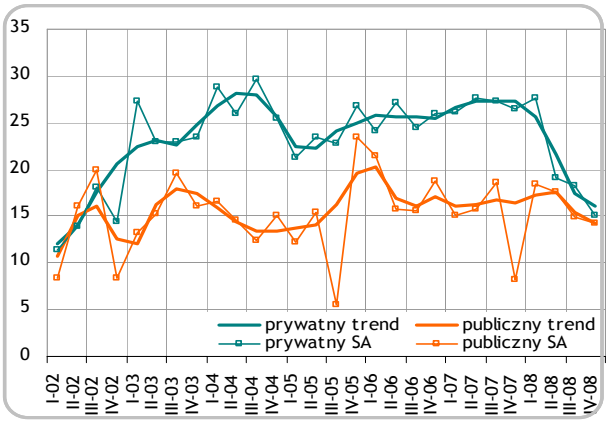

Rys. 25 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie podmiotów prywatnych oraz publicznych

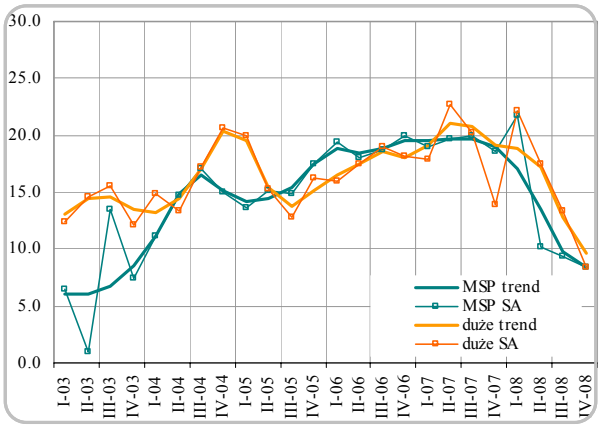

Rys. 26 Wskaźniki prognoz popytu (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze MSP oraz w grupie podmiotów „dużych”

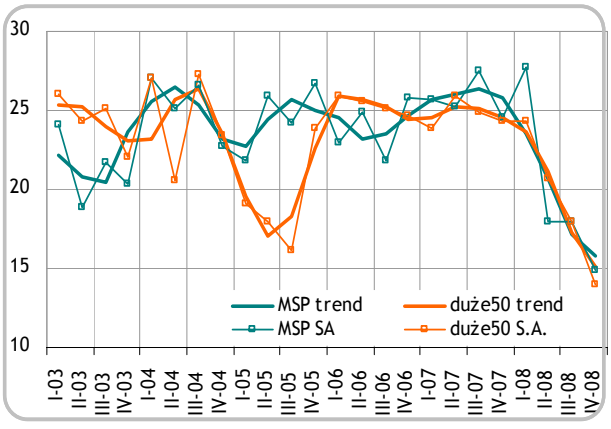

Rys. 27 Wskaźniki prognoz liczby nowych zamówień (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze MSP oraz w grupie podmiotów „dużych”

PROGNOZY PRODUKCJI

Wskaźnik prognozowanej produkcji (skorygowany o wahania sezonowe) trzeci kwartał z rzędu zanotował wyraźny spadek - o 2,4 pkt. w relacji do poprzedniego kwartału i o 11,3 pkt. r/r.

Silne obniżenie wartości wskaźnika w ostatnim badaniu sugeruje, że w IV kw. 2008 r. należy oczekiwać spadku dynamiki produkcji w analizowanych przedsiębiorstwach.

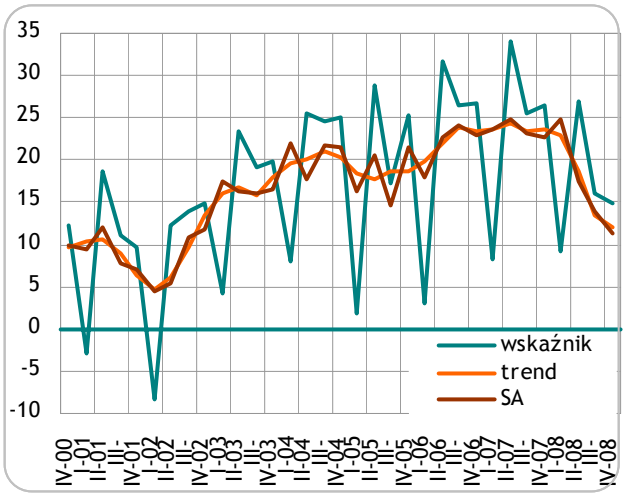

Rys. 28 Wskaźnik prognoz produkcji (salda odpowiedzi) oraz trend tego wskaźnika

ZMIANY PRODUKCJI – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Zachowanie wskaźników prognoz produkcji (po korekcie sezonowej) w podstawowych przekrojach jest zgodne z rezultatami otrzymanymi na podstawie badania wskaźników popytu i sugeruje pogorszenie nastrojów przedsiębiorstw. Analiza wykazała, że:

- spadły poziomy wskaźników prognoz produkcji (po korekcie sezonowej) zarówno w przetwórstwie, jak i handlu i naprawach oraz w budownictwie. Podobnie jak w poprzednim okresie najmniej optymizmu wykazywały przedsiębiorstwa przemysłowe, dla których wskaźnik prognoz produkcji obniżył się w ciągu roku o 14,2 pkt., natomiast najwięcej firmy budowlane (por. Rys. 30). Niewielką poprawę wskaźnika prognoz produkcji odnotowały pozostałe firmy usługowe. (por. Rys. 32).
- Pogarszająca się sytuacja ekonomiczna u partnerów handlowych sektora przedsiębiorstw wpłynęła negatywnie na prognozy produkcji u eksporterów, szczególnie wyspecjalizowanych (kierujących większość produkcji na rynki zagraniczne). Nieco bardziej optymistyczne niż w poprzednim kwartale są natomiast oczekiwania przedsiębiorstw sprzedających swoje produkty wyłącznie na rynku krajowym (por. Rys. 33).
- Spadki odnotowały wskaźniki liczone zarówno dla przedsiębiorstw dużych, jak i sektora MSP, sektora publicznego oraz prywatnego.
- Tendencja spadkowa wskaźników produkcji utrzymuje się dla producentów dóbr inwestycyjnych oraz zaopatrzeniowych. Przedsiębiorstwa wytwarzające dobra konsumpcyjne oczekują natomiast niewielkiego wzrostu produkcji względem poprzedniego kwartału, choć pozostają wyraźnie mniej optymistyczne niż na początku 2008 r. (por. Rys. 35)

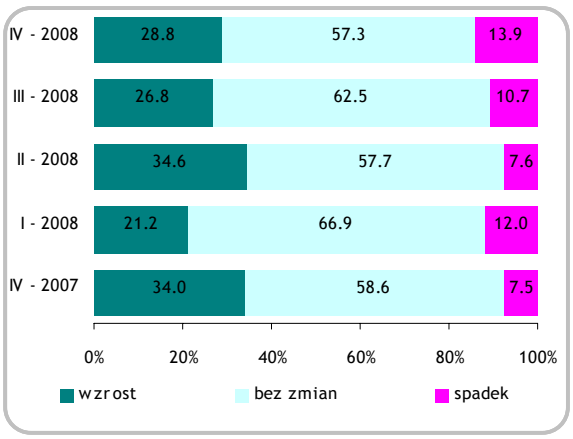

Rys. 29 Prognozy produkcji - struktura odpowiedzi

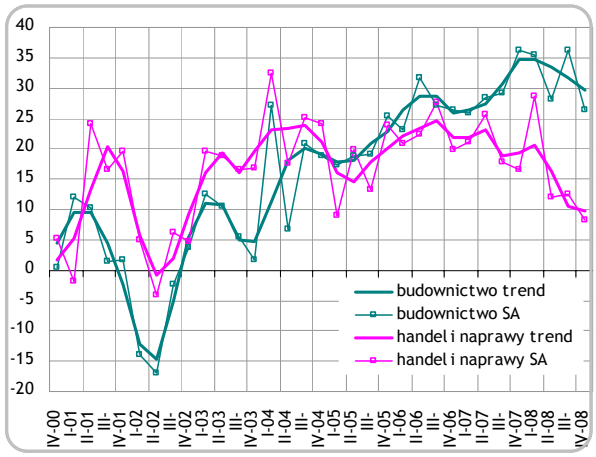

Rys. 30 Wskaźniki prognoz produkcji (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w handlu i budownictwie

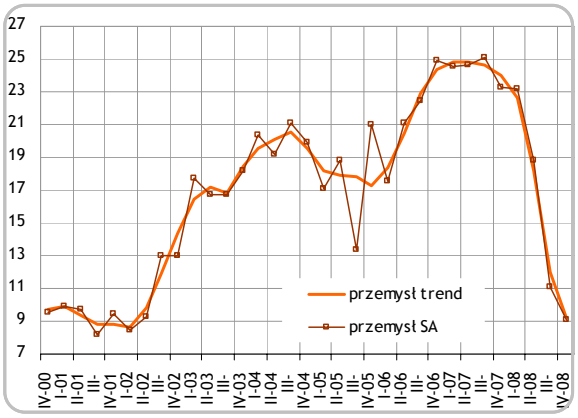

Rys. 31 Wskaźniki prognoz produkcji (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w przemyśle

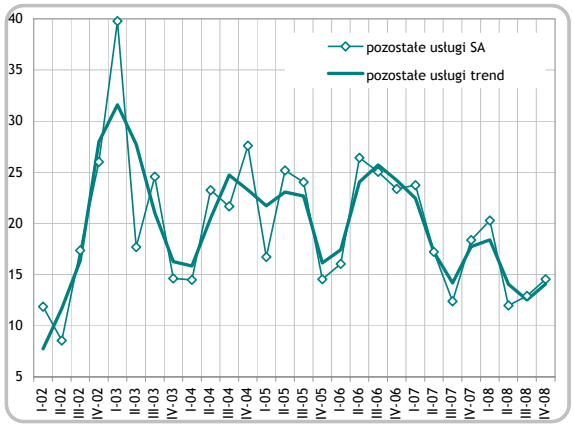

Rys. 32 Wskaźniki prognoz produkcji (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze przedsiębiorstw świadczących pozostałe usługi

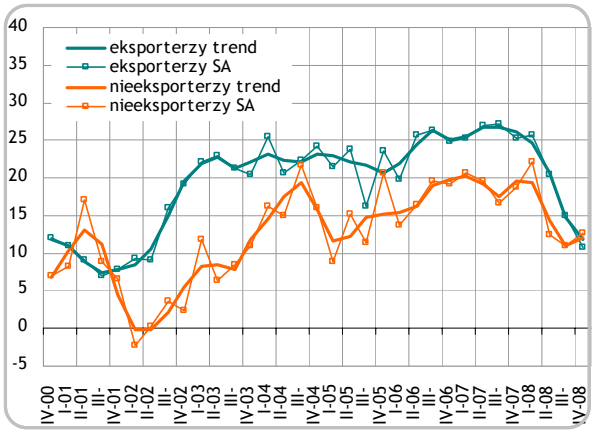

Rys. 33 Wskaźniki prognoz produkcji (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w klasach eksporterów i przedsiębiorstw nie zajmujących się eksportem

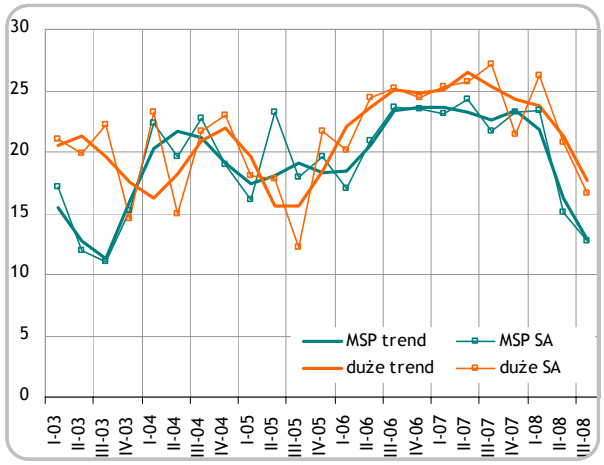

Rys. 34 Wskaźniki prognoz produkcji (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w sektorze MSP i w grupie podmiotów dużych

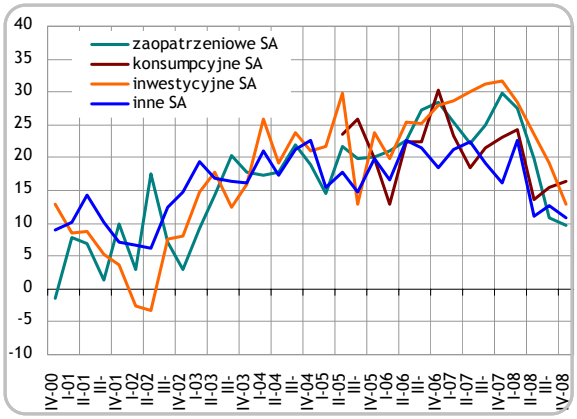

Rys. 35 Wskaźniki prognoz produkcji (salda odpowiedzi po korekcie sezonowej) w grupie podmiotów wytwarzających dobra inwestycyjne, zaopatrzeniowe, konsumpcyjne oraz w grupie pozostałych przedsiębiorstw

I.3. Zatrudnienie

W IV kw. 2008 r. wskaźnik prognoz zatrudnienia spadł w relacji do poprzedniego kwartału i analogicznego okresu ubiegłego roku. Po raz pierwszy od 3 lat ankietowane przedsiębiorstwa częściej planują redukcję niż wzrost zatrudnienia.

Zwiększenie liczby pracowników w IV kw. 2008 r. przewidywane jest w branżach usługowych (poza transportem) i w budownictwie. W przemyśle wskaźnik zatrudnienia w IV kw. 2008 r. uległ obniżce i drugi kwartał z rzędu jest ujemny. We wszystkich sekcjach prognozy zatrudnienia pogorszyły się kw/kw i r/r. Prognozy w grupie eksporterów, zarówno wyspecjalizowanych, jak i niewyspecjalizowanych pogorszyły się i przewidują spadek zatrudnienia. Nieeksporterzy nadal będą zwiększać zatrudnienie, ale i tu optymizm prognoz spadł.

Problem braku rąk do pracy systematycznie od roku się zmniejsza. Trudności ze znalezieniem bądź utrzymaniem już zatrudnionych pracowników, jako barierę rozwoju, zgłosiło ponad 2 razy mniej przedsiębiorstw niż rok wcześniej. Bariera ta zajęła szóste miejsce na liście barier.

PROGNOZY ZATRUDNIENIA

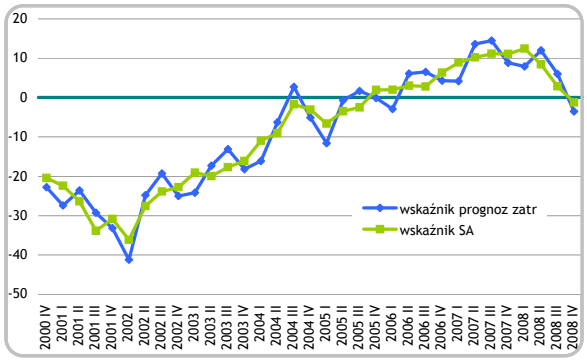

Rys. 36 Wskaźnik prognoz zatrudnienia (saldo odpowiedzi „wzrost" i „spadek")

W IV kw. 2008 r. trzeci kwartał z rzędu prognozy zatrudnienia pogorszyły się. Po raz pierwszy od 2005 r. ankietowane przedsiębiorstwa częściej planują spadek zatrudnienia niż wzrost. Wskaźnik prognoz zatrudnienia po korekcie sezonowej spadł o 5,0 pp. kw/kw i o 8,1 pp. r/r. Jest to skutek zarówno redukcji odsetka firm prognozujących wzrost zatrudnienia, jak i zwiększenia udziału przedsiębiorstw przewidujących jego spadek (por. Rys. 39).

PROGNOZY ZATRUDNIENIA – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Spadek wskaźnika prognoz zatrudnienia (po korekcie sezonowej) **dotyczy prawie wszystkich analizowanych przekrojów klasyfikacyjnych**.

Wyraźny spadek wskaźnika prognoz zatrudnienia w IV kw. 2008 r. obserwowany jest w firmach publicznych. Wyhamowanie wskaźnika widoczne jest także w przedsiębiorstwach prywatnych, zarówno krajowych, jak i z kapitałem zagranicznym (por. Rys. 42).

Wzrost zatrudnienia w IV kw. 2008 r. (dodatnie wartości wskaźnika) **przewidywany jest przede wszystkim w handlu oraz w pozostałych działach usługowych i w budownictwie.** We wszystkich tych grupach, poza sekcją Pozostałe usługi, prognozy zatrudnienia pogorszyły się jednak (por. Rys. 40, Rys. 41). W przemyśle nastąpił dalszy spadek wskaźnika zatrudnienia, drugi kwartał z rzędu wskazuje on na spadek zatrudnienia. Dotyczy to zarówno przetwórstwa przemysłowego, jak i górnictwa oraz energetyki.

WYBRANE CZYNNIKI ODDZIAŁUJĄCE NA ZATRUDNIENIE

Wzrost zatrudnienia jest przewidywany częściej tam, gdzie sytuacja ekonomiczna firmy jest dobra oraz korzystne są perspektywy jej rozwoju. W IV kw. 2008 r. wzrost zatrudnienia planowany jest przede wszystkim w przedsiębiorstwach najlepiej oceniających swoją sytuację, przy rosnącym popycie oraz w firmach, w których notuje się wysoki stopień wykorzystania mocy produkcyjnych (Rys. 45). Jednak we wszystkich tych klasach firm, poza przedsiębiorstwami najlepiej oceniającymi swoją kondycję, prognozy zatrudnienia po usunięciu wahań o charakterze sezonowym pogorszyły się w relacji do pop. kw. Obniżenia zatrudnienia należy oczekiwać przede wszystkim w firmach będących w złej lub bardzo złej sytuacji, bądź oczekujących jej pogorszenia czy spadku produkcji oraz w przedsiębiorstwach, w których wykorzystanie mocy produkcyjnych jest relatywnie niskie (por. Rys. 43 Rys. 45). Niewielką redukcję zatrudnienia zaczęły prognozować także przedsiębiorstwa spodziewające się utrzymania na niezmienionym w stosunku do kw. pop. poziomie popytu, produkcji czy sytuacji ekonomicznej.

Już czwarty kwartał z rzędu wskaźnik zatrudnienia w grupie eksporterów (po korekcie sezonowej) **utrzymuje się poniżej wartości wskaźnika dla grupy nieeksporterów** (por. Rys. 44). W obu klasach wskaźnik prognoz obniżył się względem poprzedniego kwartału oraz w relacji rocznej. Po korekcie sezonowej wskaźnik dla eksporterów, zarówno wyspecjalizowanych, jak i pozostałych, spadł do wartości ujemnych (co oznacza redukcję zatrudnienia). Jedynie nieeksporterzy nadal przewidują wzrost zatrudnienia. **Najbardziej znaczący spadek wskaźnika zatrudnienia miał miejsce w przedsiębiorstwach, w których eksport rośnie (**dotąd był tu najwyższy**).** Rosnące w dotychczasowym tempie zatrudnienie prognozują jedynie importerzy nie posiadający eksportu.

Inwestorzy (zarówno realizujący już rozpoczęte inwestycje, jak i planujący rozpocząć nowe) nadal częściej będą zwiększać zatrudnienie niż firmy nieinwestujące (por. Rys. 46, Rys. 47). Dane odsezonowane informują o **dalszej redukcji zatrudnienia w firmach nie planujących nowych inwestycji**. **Przedsiębiorstwa kontynuujące wcześniejsze inwestycje także prognozują spadek zatrudnienia** – wzrost wskaźnika zatrudnienia odnotowały jedynie firmy zamierzające rozszerzyć inwestycje.

PROBLEMY ZE ZNALEZIENIEM PRACOWNIKÓW

Skala problemu braku pracowników zmniejsza się systematycznie od roku, w efekcie czego bariera podaży siły roboczej przesunęła się na szóste miejsce, z pierwszej pozycji rok wcześniej i czwartej w poprzednim kwartale. O trudnościach ze znalezieniem rąk do pracy w III kw. 2008 r. poinformowało 6,3% firm[9], czyli ponad dwa razy mniej niż rok wcześniej. Brak pracowników jednak pozostaje wciąż ważną barierą rozwoju przedsiębiorstw, jest bowiem bardziej dotkliwy dla firm, które planują zwiększać zatrudnienie, niż zachować je na poziomie bez zmian.

Kwestia braku pracowników dotyczy jednak większej grupy przedsiębiorstw , choć nie zawsze jest uznawana za barierę rozwoju - ok. 42% firm nadal zgłasza problem „braku rąk do pracy" (por. Rys. 48). Trudności takie są spowodowana m. in. „odpływem" pracowników. Jego podstawową przyczyną

[9] w odpowiedzi na pytanie otwarte o bariery rozwoju

jest przechodzenie zatrudnionych osób do innych przedsiębiorstw w kraju, oferujących wyższe płace (44,5% „odpływu"). Emigracja jest dominującym czynnikiem zjawiska odpływu pracowników dla 13,8% firm zgłaszających taki problem (por. Rys. 49).

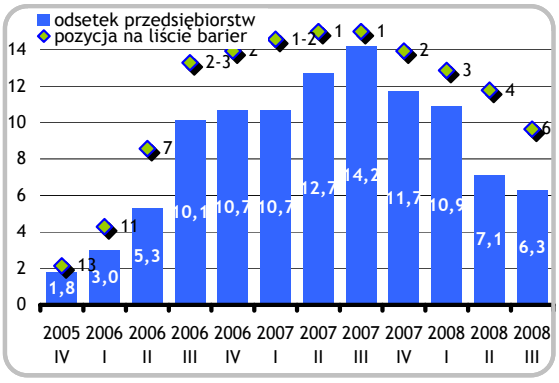

Rys. 37 Problem braku pracowników (odsetek firm informujących o problemach ze znalezieniem odpowiednich pracowników w pytaniu otwartym o najważniejsze bariery rozwoju oraz pozycja wśród tych barier)

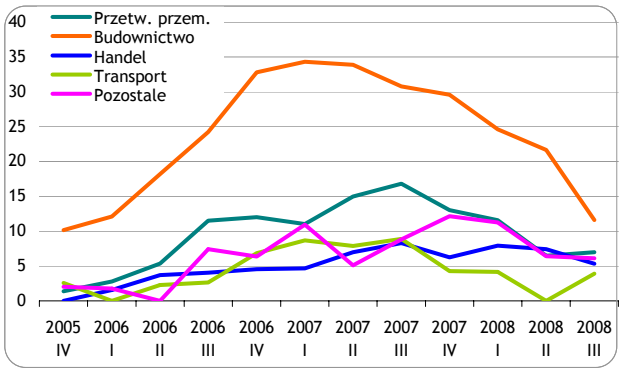

Rys. 38 Bariera braku pracowników a sekcja (odsetek odpowiedzi w sekcji na otwarte pytanie o najważniejsze bariery rozwoju)

Trudności z brakiem rąk do pracy odczuwane są nadal najsilniej w budownictwie, choć tu skala problemu wyraźnie spada (zgłasza je jako istotny problem 12% firm, spadek kw/kw o 10 pp.). Bariera braku rąk do pracy pozostała na poziomie z pop. kw. w przetwórstwie przemysłowym oraz w sekcjach usługowych, ale poza transportem, gdzie wzmocniła się (por. Rys. 38). W odpowiedzi na pytanie o brak pracowników 70% firm budowlanych zgłasza taki problem, ale tylko co dziesiąta z nich uznaje go za poważny; w przemyśle jest to 39% przedsiębiorstw (dla co piątego z nich problem jest dotkliwy), w usługach 42% firm.

Skutkiem istnienia bariery braku rąk do pracy jest presja na wzrost płac – **22% firm, które zgłaszają trudności związane z brakiem pracowników ma zamiar zwiększyć wynagrodzenia w IV kw. 2008 r.** (12% z pozostałej części próby). Przedsiębiorstwa, dla których bariera rąk do pracy jest istotna, częściej oceniają wzrost płac za szybszy niż wzrost wydajności pracy (41% z nich wobec 19% w firmach, w których nie ma problemu braku pracowników) – por. rozdział I.4.

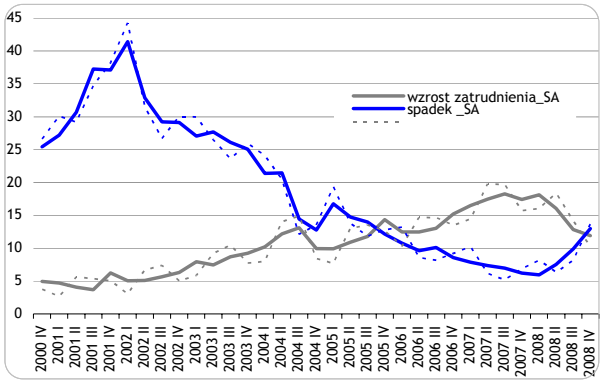

Rys. 39 Prognozy zatrudnienia

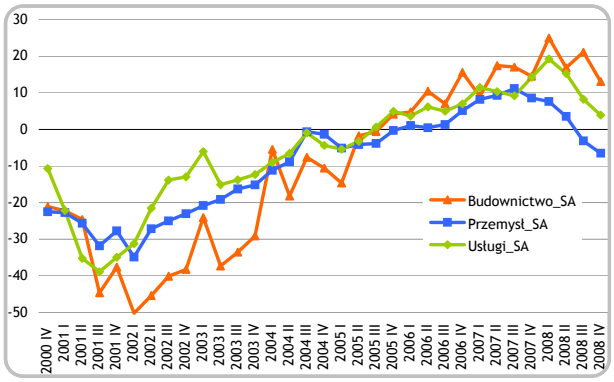

Rys. 40 Wskaźnik prognoz zatrudnienia w budownictwie oraz w pozostałych sekcjach (dane odsezonowane)

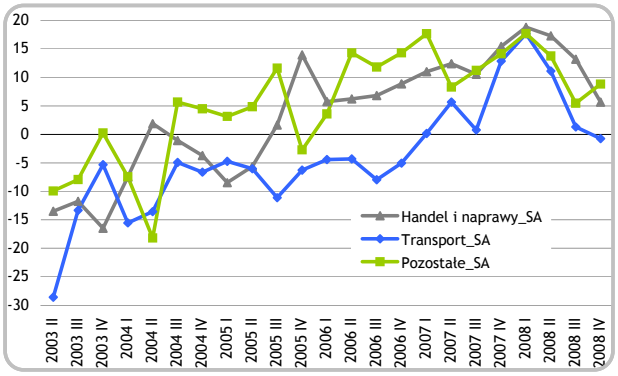

Rys. 41 Wskaźnik prognoz zatrudnienia w handlu, transporcie i pozostałych usługach (dane odsezonowane)

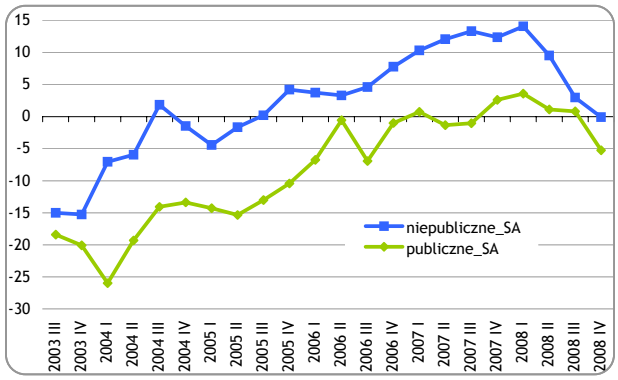

Rys. 42 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg sektorów własności (dane odsezonowane)

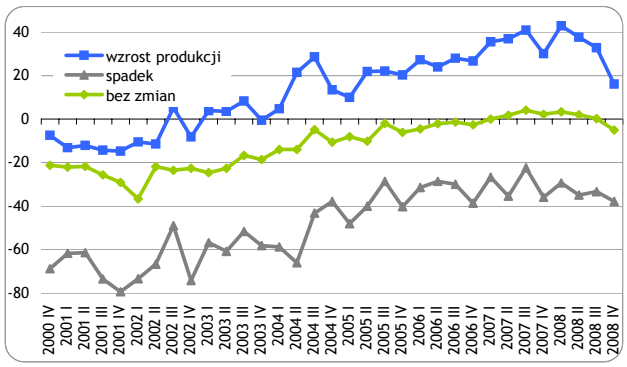

Rys. 43 Wskaźnik zatrudnienia a prognozy zmian produkcji - skali działalności

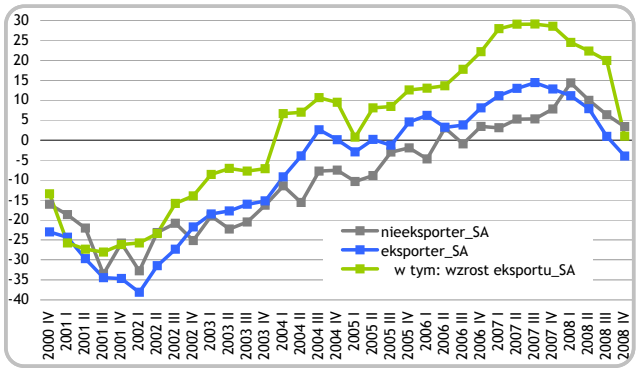

Rys. 44 Wskaźnik zatrudnienia a eksport/brak eksportu oraz w klasie eksporterów o rosnącym eksporcie(dane odsezonowane)

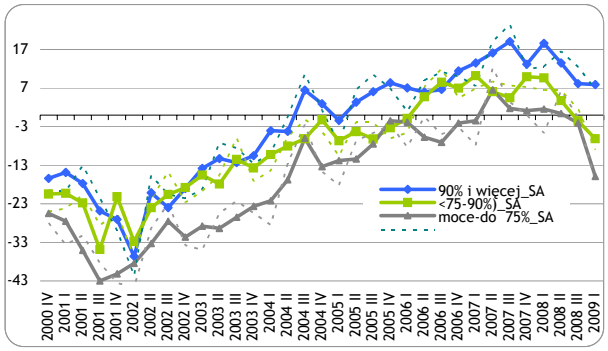

Rys. 45 Wskaźnik prognoz zatrudnienia a stopień wykorzystania mocy produkcyjnych (dane odsezonowane)

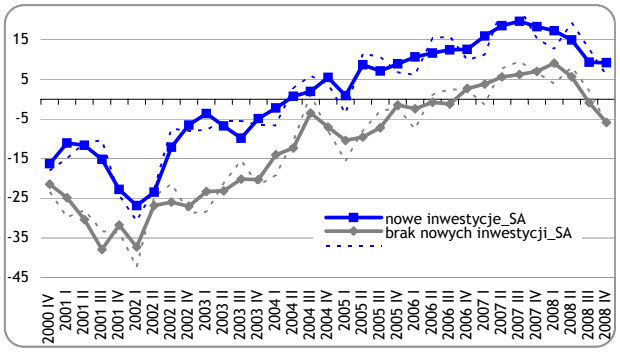

Rys. 47 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg klas inwestycji (dane odsezonowane)

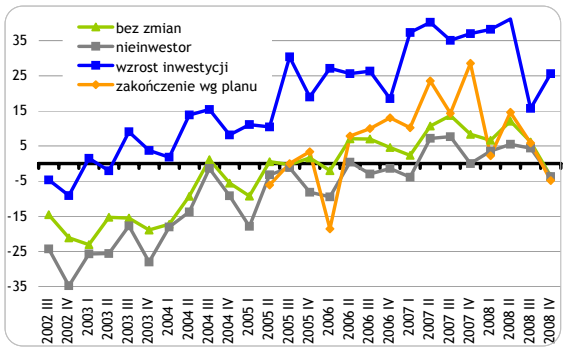

Rys. 46 Wskaźnik prognoz zatrudnienia wg grup inwestorów

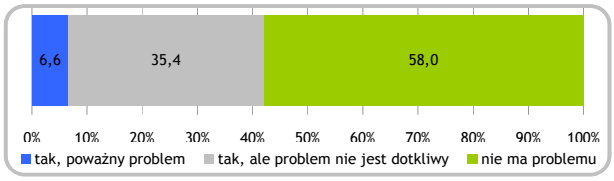

Rys. 48 Rozkład odpowiedzi na pytanie: *Czy przedsiębiorstwo ma problemy związane z „brakiem pracowników"?*

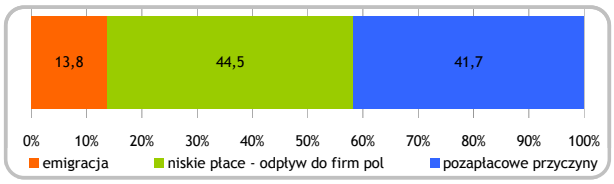

Rys. 49 Dominująca przyczyna odpływu pracowników - próba ograniczona do przedsiębiorstw, których dotyczy ten problem

I.4. Wynagrodzenia

Podwyżki płac w IV kw. 2008 r. obejmą mniej firm niż w poprzednim kwartale oraz mniej niż w analogicznym okresie ub. r.

Średnia wysokość planowanych podwyżek wynagrodzeń jest na zbliżonym poziomie w stosunku do poprzedniego kwartału, choć zmniejszył się udział firm planujących relatywnie wysokie wzrosty płac.

Przy osłabieniu zasięgu przewidywanego wzrostu wynagrodzeń, naciski na wzrost płac nie słabną – stanowią obecnie piątą z kolei barierę rozwoju przedsiębiorstw, a odsetek firm informujących o żądaniach płacowych pracowników pozostaje na zbliżonym poziomie od początku 2008 r.

Wzrost wydajności nie nadąża za wzrostem płac w rosnącej liczbie przedsiębiorstw. Jest to szczególnie widoczne zwłaszcza w przemyśle.

PROGNOZY WZROSTU PŁAC

W IV kw. 2008 r. 16% przedsiębiorstw planuje podwyższyć wynagrodzenia (wskaźnik po korekcie sezonowej wyniósł 25,5%)**, a więc o 8 pp. mniej niż w poprzednim kwartale oraz o 10 pp. mniej firm niż rok wcześniej.** Po uwzględnieniu wielkości przedsiębiorstwa, mierzonej liczbą zatrudnionych, można oszacować, że podwyżki wynagrodzeń w IV kw. 2008 r. obejmą 13,7% pracowników. Wzrost płac jest wprawdzie zwykle skumulowany na początku roku, jednak na skali podwyżek wynagrodzeń wskazują także dane po odsezonowaniu - por. Rys. 50.

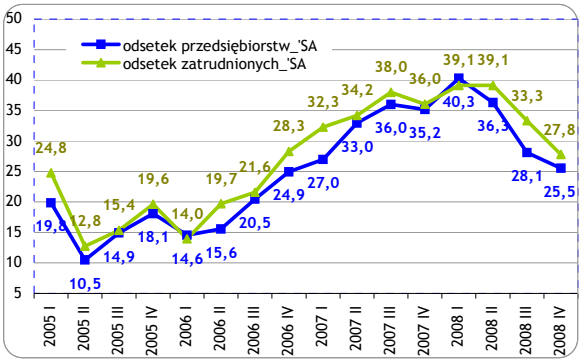

Rys. 50 Planowane podwyżki wynagrodzeń (dane odsezonowane)

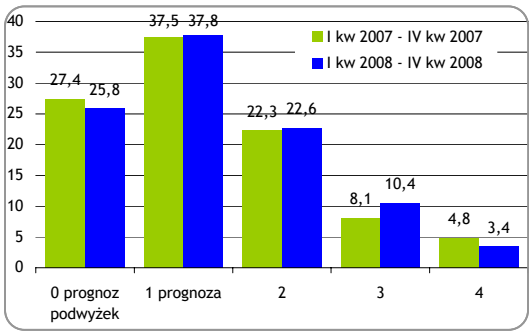

Rys. 51 Ile razy (w ilu kwartałach) planowano podwyżki wynagrodzeń w ciągu kolejnych czterech kwartałów (odsetek firm; próba ograniczona do przedsiębiorstw, które brały udział w badaniu w czterech kolejnych edycjach)

Częstotliwość deklarowanych podwyżek płac była w okresie ostatniego roku zbliżona do ubiegłorocznej - prognozy podwyżek w ciągu czterech ostatnich kwartałów objęły 74% firm wobec blisko 73% rok wcześniej (Rys. 51).

Wysokość planowanych podwyżek wynagrodzeń jest na zbliżonym poziomie co w poprzednim kwartale (por. Rys. 55). Mediana podwyżek w grupie przedsiębiorstw, które je przewidują, kształtuje się na poziomie 5%; średnia wynosi 6,1%, wobec 5,9% w III kw. br. Zmienił się rozkład podwyżek wynagrodzeń (por. Rys. 54). Udział firm zwiększających płace o co najmniej 10% zmalał w ciągu roku z 5,9% do 1,8% w IV kw. 2008 r. Wzrost przeciętnego wynagrodzenia o co najmniej 5% przewiduje co czternasta firma (w kw. pop. co siódma, rok wcześniej – co ósma).

WYBRANE CZYNNIKI WZROSTU PŁAC

W wszystkich analizowanych klasach zmalał w relacji do poprzedniego roku udział firm, które zamierzają zwiększyć płace. W IV kw. 2008 r. podwyżki płac obejmą najwięcej pracowników w handlu, a także w przedsiębiorstwach najmniejszych. Wysokość planowanych podwyżek wynagrodzeń jest najwyższa w handlu oraz w energetyce.

Plany wzrostu płac są częstsze w firmach, które oczekują wzrostu popytu i produkcji, w przedsiębiorstwach w dobrej kondycji oraz w firmach, które oczekują jej poprawy.

Podmioty, które zamierzają zwiększać płace dwuipółkrotnie częściej informują o jednoczesnym zwiększaniu zatrudnienia.

PODWYŻKI PŁAC A WZROST WYDAJNOŚCI PRACY

Relacja między wzrostem wynagrodzeń i wydajnością pracy po raz kolejny pogorszyła się. Wśród przedsiębiorstw podwyższających wynagrodzenia jednocześnie rośnie odsetek przedsiębiorstw, w których wydajność nie nadąża za płacami (w ciągu ostatniego kwartału wzrósł o prawie 3 pp.) i spada udział przedsiębiorstw, w których wydajność rośnie szybciej niż płace (o 1 pp.) - por. Rys. 52.

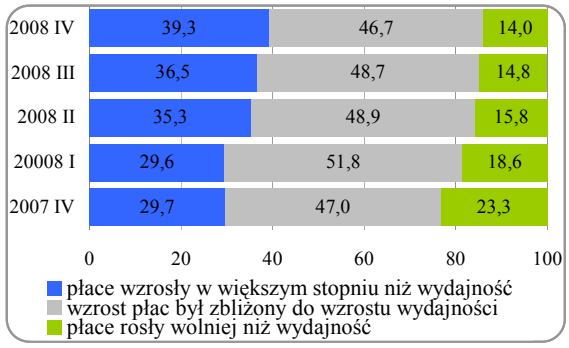

Rys. 52 Ocena relacji wzrostu płac do wzrostu wydajności pracy w ciągu roku (próba ograniczona do firm, w których wynagrodzenia wzrosły)

O szybszym wzroście płac niż wydajności pracy poinformowało 25,8% przedsiębiorstw w próbie (39,3% firm, w których płace wzrosły). Wzrost wynagrodzeń był wolniejszy niż wydajności w najmniejszej grupie w próbie – 9,2% (14% firm gdzie płace rosły). Wzrost płac przewyższa wzrost wydajności pracy w ponad połowie podwyższających wynagrodzenia przedsiębiorstw będących w słabej lub złej kondycji, bądź spodziewających się jej pogorszenia, a także tych, w których w których rosnące wynagrodzenia są głównym czynnikiem wzrostu cen. Dalsze zwiększanie się przewagi wzrostu płac nad wydajnością (które jest widoczne zwłaszcza w przemyśle - por. Rys. 57), niesie za sobą niebezpieczeństwo dla stabilności cen. Ryzyko to osłabia obserwowany jednocześnie spadek marż na sprzedaży, który ma miejsce zwłaszcza w przedsiębiorstwach, gdzie wzrost wydajności nie nadąża za wzrostem płac[10].

Od 2007 r. przedsiębiorstwa sygnalizują, że presja na wzrost płac stanowi dla nich barierę rozwoju[11]. W IV kw. 2008 r. problem ten wymieniony został wśród podstawowych problemów przez 7% przedsiębiorstw, odsetek ten utrzymuje się na tym poziomie od początku 2008 r. Presja na wzrost płac zajęła w III kw. br. piąte miejsce na liście podstawowych trudności w funkcjonowaniu przedsiębiorstw i była wymieniana częściej niż problem braku pracowników.

[10] Por. rozdz. „Marże a wydajność", str. 60
[11] W odpowiedzi na pytanie otwarte o bariery rozwoju

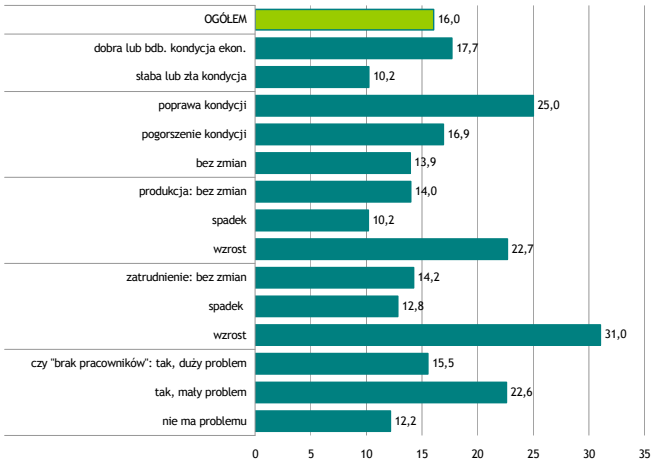

Rys. 53 Odsetek przedsiębiorstw zamierzających podnieść wynagrodzenia a różne czynniki

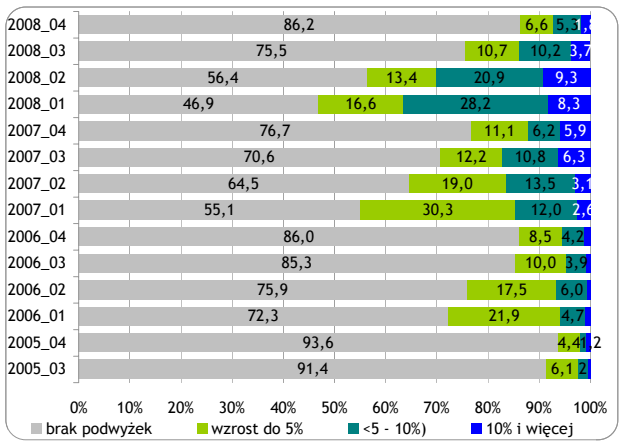

Rys. 54 Rozkład planowanych podwyżek wynagrodzeń (dane ważone zatrudnieniem)

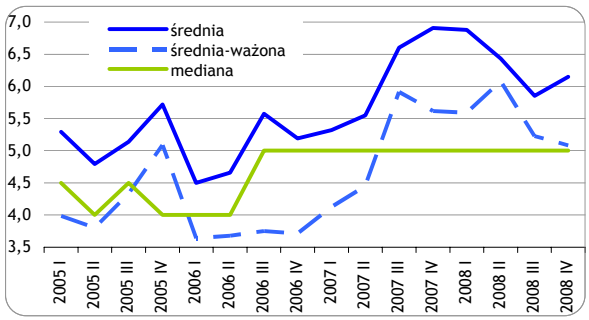

Rys. 55 Średnia i mediana planowanych podwyżek wynagrodzeń (w grupie przedsiębiorstw, które planują podnieść wynagrodzenia)

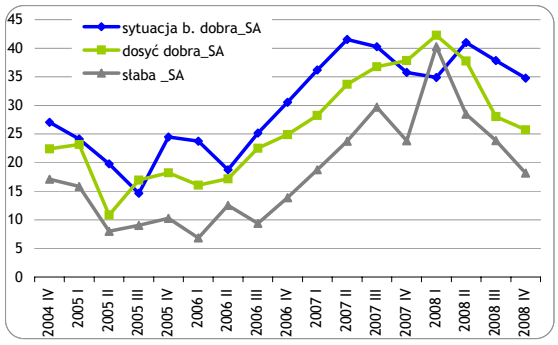

Rys. 56 Planowane podwyżki wynagrodzeń a kondycja ekonomiczna przedsiębiorstwa (odsetek odpowiedzi w klasie)

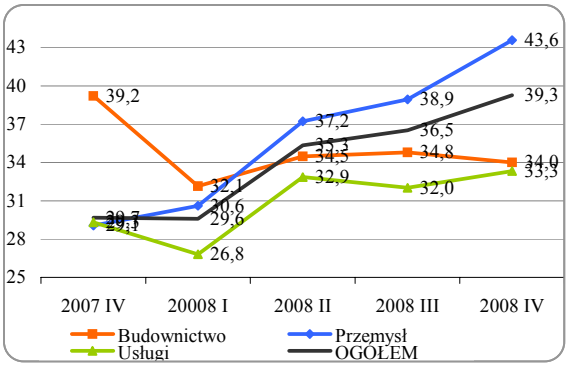

Rys. 57 Odsetek przedsiębiorstw, w których wzrost płac był szybszy niż wzrost wydajności pracy w ciągu roku w 3 sektorach (próba ograniczona do firm, w których wynagrodzenia wzrosły)

I.5. Inwestycje

Wskaźnik prognoz nowych inwestycji na IV kw. 2008 r. wyraźnie obniżył się względem poprzedniego kwartału oraz względem IV kw. 2007 r. spadając do poziomu sprzed 2004 r. Najgłębszy spadek wskaźnika prognoz zanotowały firmy największe w próbie oraz eksporterzy.

Odsetek firm posiadających rozpoczęte inwestycje pozostał wysoki dzięki wysokiej aktywności inwestycyjnej obserwowanej w poprzednich okresach, jednak również tu nastąpił spadek, wynikający z niewielkiego zmniejszenia się odsetka inwestorów zamierzających kontynuować (dokończyć) inwestycje zgodnie z planem.

W IV kw. br. środki własne pozostaną głównym źródłem finansowania inwestycji.

W IV kw. br. **wskaźnik kontynuacji inwestycji**[12] **obniżył się** względem poprzedniego kwartału (o 1,6 pp.) **i względem IV kw. ub.r.** (o 0,8 pp.), **pozostał jednak na bardzo wysokim poziomie - 97,2** (Rys. 61). Odsetek firm planujących redukcję lub rezygnację z inwestycji wzrósł z 1,2% w III kw. b.r. do 2,8%. Częściej rezygnację lub ograniczenie skali inwestycji zamierzają firmy publiczne, a wśród firm prywatnych jednostki z kapitałem zagranicznym. Ponadto, ograniczyć inwestycje częściej planują eksporterzy niż podmioty oferujące swoje produkty na rynku krajowym.

NOWE INWESTYCJE

Wskaźnik prognoz nowych inwestycji[13] po korekcie sezonowej **obniżył się względem poprzedniego kwartału** – o 3,2 pp., **zmniejszył się też względem IV kw. ub.r.** - o 5,9 pp., spadając do poziomu sprzed 2004 r. (por. Rys. 58).

Najsilniejszy spadek wskaźnika prognoz inwestycji odnotował sektor dużych przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza największe firmy w próbie (z zatrudnieniem co najmniej 2000 osób - Rys. 62).

Zainteresowanie nowymi inwestycjami bardziej zmalało w grupie eksporterów niż w firmach produkujących na rynek krajowy (por. Rys. 63).

Wśród sekcji PKD spadek odsetka nowoplanowanych inwestycji najbardziej odczuwalny był w sekcjach: Przetwórstwo przemysłowe, Górnictwo i kopalnictwo, Obsługa nieruchomości,

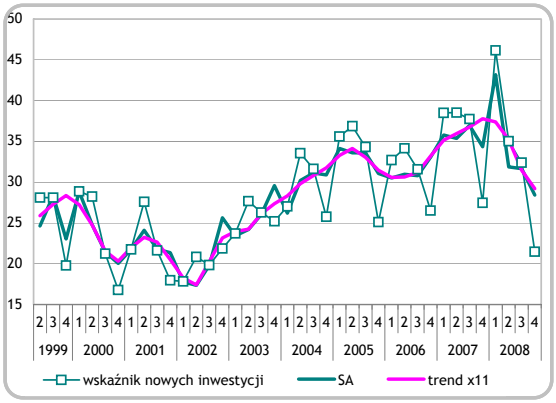

Rys. 58 Wskaźnik nowych inwestycji - udział przedsiębiorstw planujących rozpoczęcie nowych inwestycji w perspektywie kwartału

[12] Wskaźnik kontynuacji inwestycji jest liczony jako udział w grupie inwestorów przedsiębiorstw przewidujących kontynuację rozpoczętych inwestycji.
[13] Wskaźnik nowych inwestycji liczony jest jako udział w próbie przedsiębiorstw planujących rozpoczęcie nowych inwestycji w ciągu kwartału.

Działalność usługowa komunalna oraz energetyka. W pozostałych sekcjach sytuacja była lepsza, w budownictwie i transporcie wskaźniki prognoz nowych inwestycji nie zmieniły się znacząco w ciągu ostatniego kwartału, zaś **w handlu odnotowano niewielki wzrost wskaźnika**.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA NOWYCH INWESTYCJI

Choć rośnie udział inwestycji finansowanych kredytem, to w IV kw. br. głównym źródłem finansowania nowych inwestycji pozostaną środki własne przedsiębiorstw (tak zadeklarowało blisko 43,5% inwestorów, o 4,5 pp. mniej niż w III kw.br.). Spadek odsetka inwestycji finansowanych ze środków własnych był obserwowany również pod koniec ub.r., dlatego trudno tutaj mówić o zmianie o charakterze trwałym.

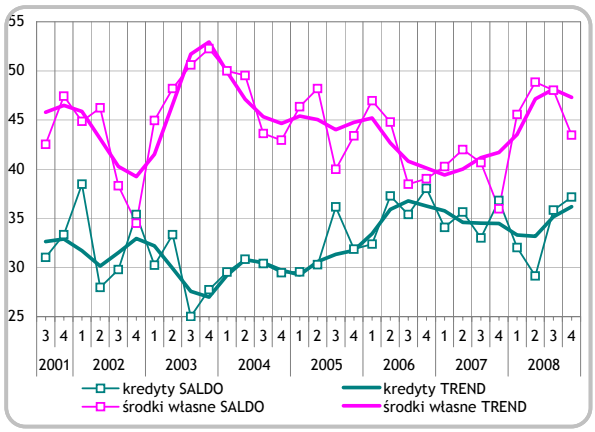

Rys. 59 Udział inwestorów deklarujących finansowanie nowych inwestycji z dwóch najbardziej popularnych źródeł, tj. środków własnych i kredytów bankowych. Podgrupa inwestorów planujących nowe przedsięwzięcia

INWESTYCJE A ZATRUDNIENIE

Po raz trzeci[14] zadano przedsiębiorstwom pytanie, odnośnie wpływu realizowanych inwestycji na poziom zatrudnienia. Celem tego pytania było zbadanie na ile inwestycje są substytucyjne względem zwiększenia zatrudnienia. Uzyskane obecnie wyniki nie różnią się w istotny sposób od rezultatów z analogicznego okresu 2007 r., tzn. **większość realizowanych inwestycji nie będzie miała większego wpływu na poziom zatrudnienia**, a spadek zatrudnienia będący rezultatem zakończenia inwestycji będzie sytuacją rzadko obserwowaną – 6,6% inwestorów deklaruje, że realizowane inwestycje spowodują redukcję liczby pracowników. Niemniej pewne zmiany są obserwowane. Zwraca uwagę zwłaszcza 5 pp. spadek odsetka inwestorów, dla których inwestycje oznaczają konieczność zwiększenia zatrudnienia (odsetek takich firm spadł z 23,8% w 2007 r. do 18,7%). Wzrósł jednocześnie odsetek przedsiębiorstw, których realizowane inwestycje będą skutkowały zmianą struktury zatrudnienia, np. w miejsce pracowników o niskich kwalifikacjach firma zatrudni osoby o wysokich kwalifikacjach.

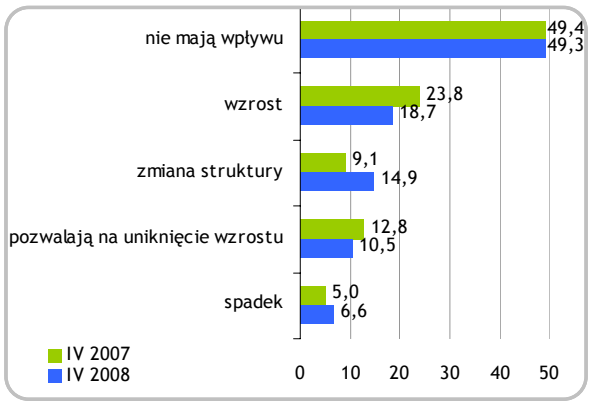

Rys. 60 Wpływ realizowanych inwestycji na poziom zatrudnienia w przedsiębiorstwie. Podgrupa firm realizujących większe inwestycje (63% próby w IV kw. 2007 i 57% próby w IV kw. 2008 r.)

[14] Pytanie to zadano wcześniej w III i IV kw. 2007 r

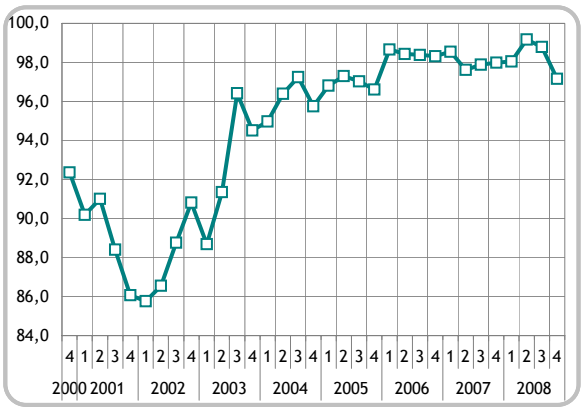

Rys. 61 Wskaźnik kontynuacji inwestycji (grupa inwestorów)

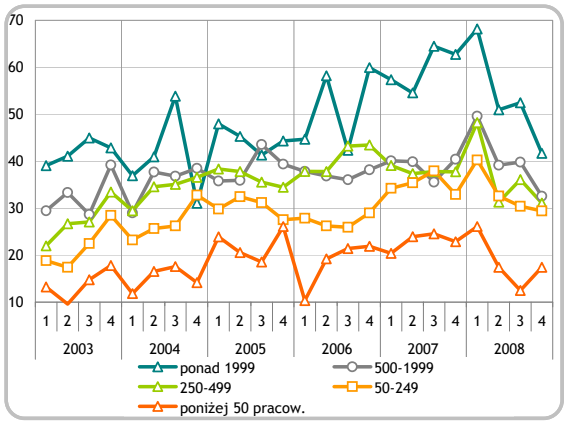

Rys. 62 Wskaźnik nowych inwestycji w klasach wielkości zatrudnienia (wskaźniki odsezonowane)

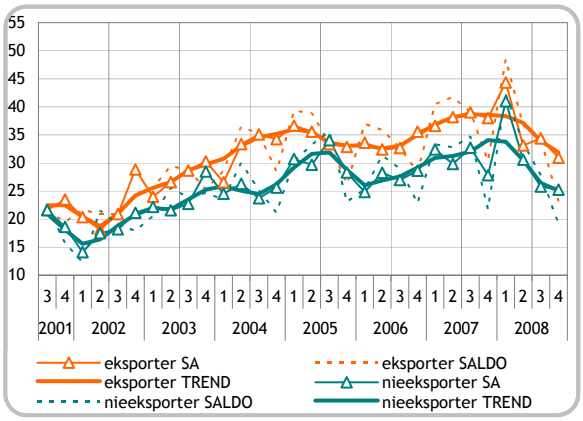

Rys. 63 Wskaźnik nowych inwestycji w klasach eksportu

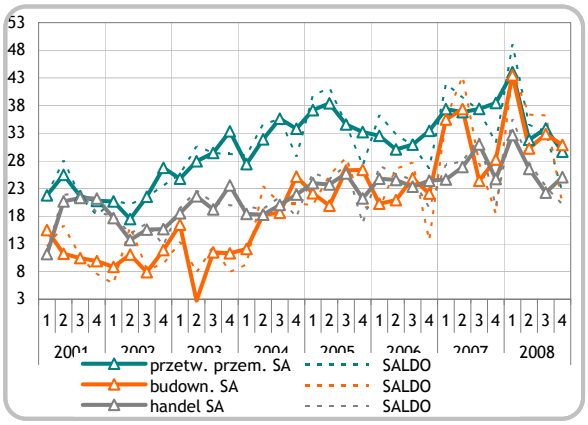

Rys. 64 Wskaźnik nowych inwestycji w wybranych sekcjach PKD

I.6. Zapasy produktów gotowych w przemyśle

W III kw. 2008 r. dopasowanie zapasów produktów gotowych do potrzeb przedsiębiorstw pogorszyło się względem poprzedniego kwartału i III kw. 2007 r. Było to efektem wzrostu odsetka firm, w których stan zapasów przewyższał potrzeby przedsiębiorstwa.

OCENA STANU ZAPASÓW PRODUKTÓW GOTOWYCH

W III kw. br. **dopasowanie zapasów do potrzeb przedsiębiorstw pogorszyło się** – por. Rys. 65.

Odnotowano zarówno wzrost odsetka firm z nadmiernymi zapasami – o 3,9 pp. kw/kw do 15,2%, jak i **spadek odsetka firm oceniających poziom zapasów jako zbyt niski** – o 2 pp. do 3,7%. W efekcie 81% firm w próbie, o 2 pp. mniej niż w poprzednim kwartale, oceniło, że zapasy produktów są dobrze dopasowane z punktu widzenia ich potrzeb.

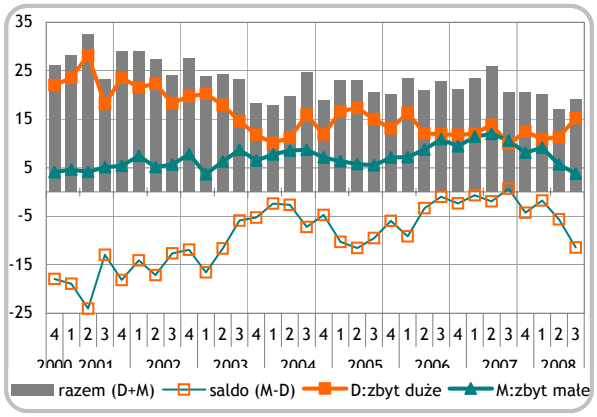

Rys. 65 Udział przedsiębiorstw o nadmiernych oraz niedostatecznych zapasach produktów gotowych i saldo ocen (saldo ocen = zbyt niski poziom zapasów - zbyt wysoki). Próba ograniczona do sekcji Przetwórstwo przemysłowe i Górnictwo i kopalnictwo

Problem nadmiernych zapasów bardziej wzrósł w grupie eksporterów, zwłaszcza z wysokim (ponad 50%) udziałem eksportu w przychodach, niż w przedsiębiorstwach sprzedających swoje produkty na rynku krajowym (por. Rys. 66 i Rys. 67).

O istnieniu nadmiernych zapasów najczęściej informowała klasa największych przedsiębiorstw w próbie (20% firm z tej grupy). Odsetek takich przedsiębiorstw wzrósł w tej grupie w ciągu kwartału o ponad 11 pp. (są to w większości przypadków wyspecjalizowani eksporterzy).

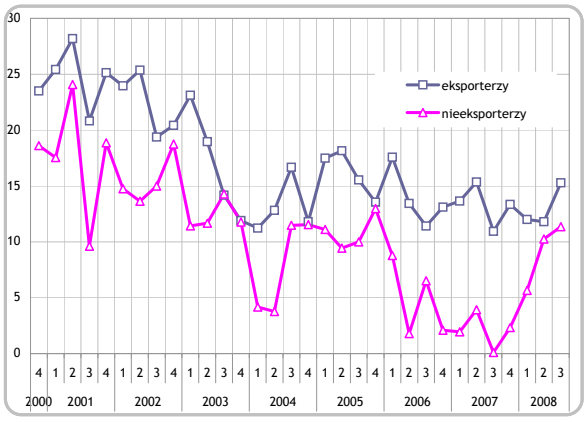

Rys. 66 Udział przedsiębiorstw o nadmiernych zapasach produktów gotowych w grupie eksporterów i nieeksporterów

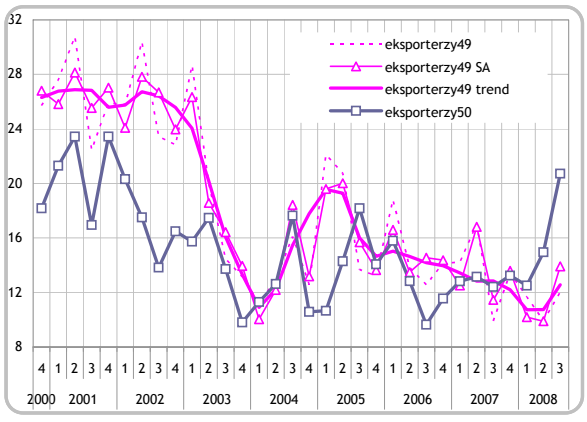

Rys. 67 Udział przedsiębiorstw o nadmiernych zapasach produktów gotowych w klasach eksporterów z ponad 50% udz. eksportu w przychodach i niewyspecjalizowanych

I.7. Wykorzystanie mocy produkcyjnych

W III kw. 2008 r. utrzymała się spadkowa tendencja stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych. Spadek obserwowany był głównie w sekcji Przetwórstwo przemysłowe, Górnictwo i kopalnictwo oraz Budownictwo. Ponadto spadek zanotowali eksporterzy i największe przedsiębiorstwa w próbie. W energetyce oraz w usługach (poza handlem) stopień wykorzystania posiadanych mocy nieznacznie się zwiększył.

Pod koniec III kw. br. **wskaźnik stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych** (CU) po korekcie sezonowej osiągnął **82,1%, co oznacza spadek**[15] zarówno względem II kw. br. - o 0,7 pp., jak i III kw. ub.r. – o 1,9 pp. – por. Rys. 68.

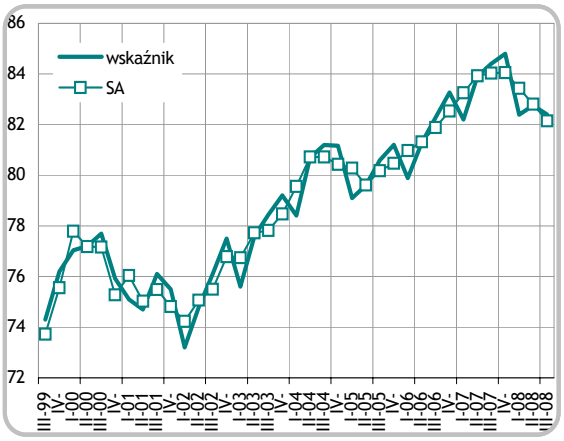

Rys. 68 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych (CU)

Spadek CU miał miejsce głównie w przetwórstwie przemysłowym (por. Rys. 70), górnictwie i kopalnictwie oraz budownictwie. Wzrost zanotowano w energetyce i usługach (por. Rys. 71).

O spadku CU poinformowali głównie eksporterzy, w tym zwłaszcza przedsiębiorstwa z wysokim udziałem eksportu w przychodach. W przedsiębiorstwach oferujących swoje produkty na rynku krajowym CU wzrosło w relacji rocznej, zaś w relacji kwartalnej nieznacznie obniżyło się - o 0,1 pp.

Spadek stopnia wykorzystania mocy produkcyjnych obserwowany był w większości krajów UE[16] (por. Rys. 69).

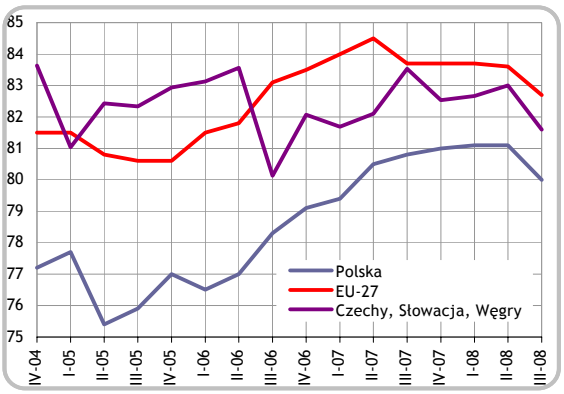

Rys. 69 Poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w sekcji Przetwórstwo przemysłowe w Polsce i w krajach UE-27
Źródło: Eurostat

Istotne jest, na ile obserwowany spadek CU przypisać można malejącej dynamice sprzedaży, a w jakim stopniu jest to wynik szybko rosnącego (dzięki wysokiej dynamice inwestycji) potencjału wytwórczego przedsiębiorstw. Analiza danych F-01/I-01 za I półrocze br. (por. Tab. 1) sugeruje, że zarówno w przemyśle, jak i budownictwie dynamika inwestycji wyraźnie przewyższała dynamikę sprzedaży. Natomiast w branżach usługo-

[15] CU ma charakter wyprzedzający względem zmian wskaźnika cen PPI (na rysunku wskaźnik CU został przesunięty o 1 kw. do przodu - Rys. 73). Od połowy 2007 r. zmiany PPI nie nadążały jednak za zmianami CU – a zatem malejący przyrost wskaźnika CU, powodujący wygasanie presji inflacyjnej w części za którą odpowiedzialne są napięcia podażowe, nie przekładał się na spadek przyrostu wskaźnika PPI. Silny wzrost cen surowców i kosztów pracy mógł bowiem osłabić łączące CU i PPI zależności makroekonomiczne. W III kw. dynamika cen (PPI) osłabła.

[16] Wzrost CU odnotowały dwa kraje: Luksemburg i Holandia.

wych[17] dynamika sprzedaży była zbliżona do dynamiki inwestycji, co, w przypadku jeśli relacje te zostały zachowane również w III kw. br., znalazło wyraz we wzroście wskaźnika CU. W każdej sekcji PKD zarówno dynamika inwestycji, jak i dynamika sprzedaży była dodatnia i dwucyfrowa.

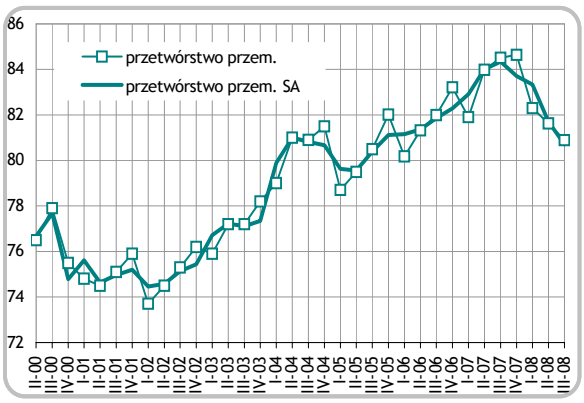

Rys. 70 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w sekcji Przetwórstwo przemysłowe

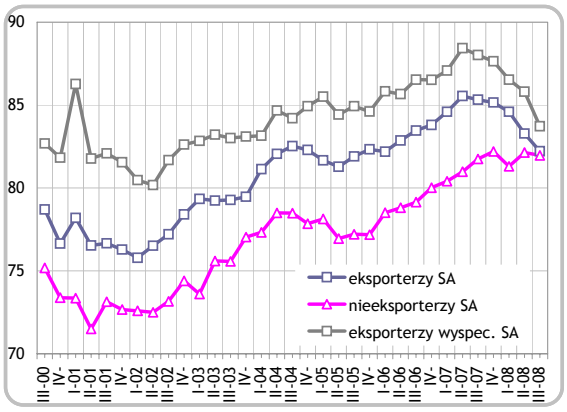

Rys. 72 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w klasach eksporterów wyspecjalizowanych (z ponad 50% udziałem eksportu w przychodach) i niewyspecjalizowanych oraz nieeksporterów

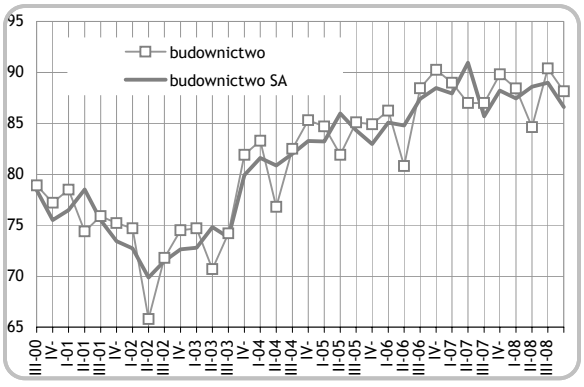

Rys. 71 Średni poziom wykorzystania mocy produkcyjnych w sekcji Budownictwo

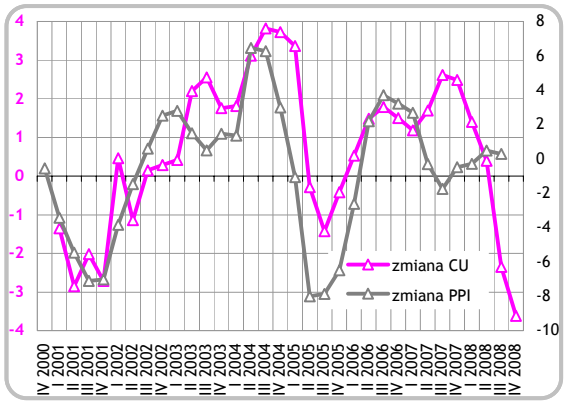

Rys. 73 Zmiany (r/r) poziomu wykorzystania mocy produkcyjnych (CU) w przetwórstwie przemysłowym a zmiany (r/r) wskaźnika cen PPI

Źródło: GUS (PPI) oraz SM NBP (CU)

Uwaga: szereg CU przesunięto o jeden okres do przodu; PPI w III kw. 2008 r. - dane szacunkowe

[17] Chodzi o sekcję Obsługa nieruchomości oraz Działalność usługowa komunalna

Tab. 1 Dynamika sprzedaży oraz dynamika nakładów na środki trwałe wg sekcji PKD w I półroczu br.

Sekcje PKD	Dynamika sprzedaży r/r	Dynamika nakładów r/r
Górnictwo i kopalnictwo	115,0	123,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię	117,0	137,4
Przetwórstwo przemysłowe	111,7	118,1
Budownictwo	125,5	132,1
Transport	113,1	128,5
Handel hurtowy i detaliczny	115,5	130,7
Hotele i restauracje	117,5	154,7
Obsługa nieruchomości	117,1	116,9
Działalność usługowa komunalna	127,5	127,4

Źródło: F-01/I-01 GUS

I.8. Kredyt bankowy

W III kw. 2008 r. spadł nieznacznie odsetek firm ubiegających się o kredyt, przy jednoczesnym wzroście w relacji do poprzedniego kwartału udziału odrzuconych wniosków kredytowych.
Wskaźnik prognoz zadłużenia ważony wielkością zatrudnienia spadł poniżej zera sugerując zmniejszenie popytu na kredyt w IV kw. br. Zainteresowane zwiększaniem zadłużenia kredytowego pozostały przedsiębiorstwa w bardzo dobrej sytuacji ekonomicznej.

PROGNOZY ZADŁUŻENIA

Po trzech latach rosnącego zainteresowania zwiększaniem zadłużenia kredytowego, w IV kw. 2008 r. **wskaźnik prognoz zadłużenia ważony wielkością zatrudnienia spadł poniżej zera** – o 16 pp. kw/kw i 12 pp. r/r**. Spadek wskaźnika sugeruje zmniejszenie zainteresowania kredytem dużych przedsiębiorstw.** Nieważony, odsezonowany wskaźnik prognoz zadłużenia pozostaje ujemny (wzrósł relacji do poprzedniego kwartału o 2 pp., spadł o 4 pp. w relacji r/r), co sugeruje dalsze osłabienie dynamiki wzrostu kredytu wśród mniejszych przedsiębiorstw[18] (Rys. 74). Saldo prognoz zadłużenia w sektorze MSP pozostało ujemne, i o 2 pp. niższe kw/kw. w relacji do poprzedniego kwartału (wzrosło o 2,5 pp. w relacji do analogicznego okresu ubiegłego roku).

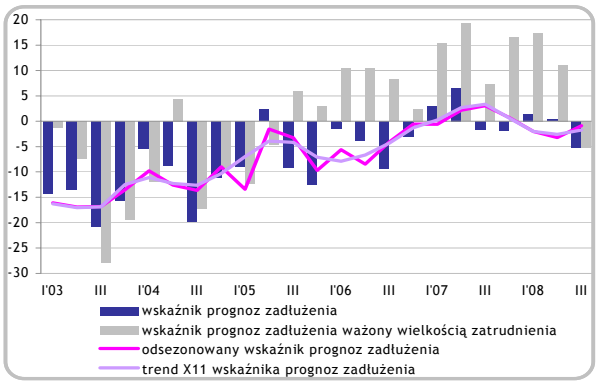

Rys. 74 Wskaźnik prognoz zadłużenia kredytowego (saldo odpowiedzi: wzrost zadłużenia - spadek zadłużenia, populacja kredytobiorców=100)

PROGNOZY ZADŁUŻENIA – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Analiza prognoz zadłużenia kredytowego wykazała, że w IV kw. 2008 r. w większości badanych klas dominują plany redukcji zadłużenia kredytowego (por. Rys. 80, Rys. 81). Największych zmniejszeń spodziewają się:

- przedsiębiorstwa transportowe,
- przedsiębiorstwa małe, zatrudniające do 50 pracowników oraz największe zatrudniające co najmniej 2000 osób,
- firmy w słabej i złej sytuacji ekonomicznej (Rys. 82),

Plany wzrostu zadłużenia z tytułu kredytu bankowego zgłaszają przede wszystkim:

- przedsiębiorstwa duże, zatrudniające powyżej 500 osób ,
- przedsiębiorstwa handlowe oraz wytwarzające energię,
- firmy pozostające w bardzo dobrej i dobrej sytuacji ekonomicznej (Rys. 82),

[18] Według danych statystyki bankowej na koniec sierpnia 2008 r. kredyt dla przedsiębiorstw wzrósł w relacji do analogicznego okresu poprzedniego roku o 25%.

- przedsiębiorstwa planujące rozpocząć nowe inwestycje (Rys. 83),
- firmy planujące zwiększenie zatrudnienia.

DOSTĘPNOŚĆ KREDYTÓW

W III kw. 2008 r. odnotowano lekki spadek w relacji do poprzedniego kwartału **odsetka firm ubiegających się o kredyt, przy jednoczesnym wzroście odsetka odmów przyznania kredytu.** Za główną przyczynę odmów udzielenia kredytu należy uznać brak zdolności kredytowej, a dalej brak odpowiednich zabezpieczeń. W 30% przypadków odmowa wynikała z czynników niezależnych od przedsiębiorstwa (Rys. 75).

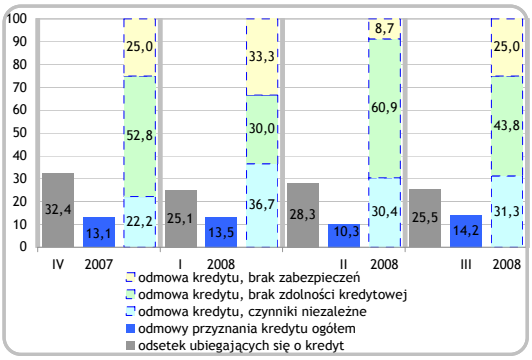

Rys. 75 Udział przedsiębiorstw w próbie ubiegających się o kredyt oraz odsetek przedsiębiorstw (w próbie przedsiębiorstw ubiegających się o kredyt), którym banki odmówiły przyznania kredytu wraz z przyczynami odmów

Ponadto wzrósł odsetek przedsiębiorstw informujących o wzroście trudności w dostępności kredytu (Rys. 77) Zgodnie z innymi badaniami NBP, banki planowały pewne zaostrzenie polityki kredytowej. W ramach zaostrzania podniesione zostały marże od kredytów i w niektórych bankach pozaodsetkowe koszty kredytu. Za główną przyczynę zaostrzania polityki banki podały pogarszającą się sytuację kapitałową, co może przełożyć się na ograniczenie akcji kredytowej w ogóle.[19]

W III kw. br. najwyższy odsetek firm ubiegających się o kredyt zanotowano wśród przedsiębiorstw średnich i dużych (zatrudniających między 500 a 1999 pracowników) - ok. 30% w każdej klasie. Zaledwie 15% klasy małych przedsiębiorstw ubiegało się o kredyt i jednocześnie co piąta firma ubiegająca się o kredyt nie uzyskała go. W klasie największych firm -kredyt otrzymały wszystkie ubiegające się przedsiębiorstwa (Rys. 84).

W badanym kwartale z częstą odmową udzielenia kredytu bankowego spotykały się przedsiębiorstwa w złej sytuacji ekonomicznej (około 60% klasy) i często borykające się z niedostateczną płynnością (50% klasy), a wśród branż - przedsiębiorstwa handlowe i transportowe (Rys. 87, Rys. 88).

Wysokie stopy procentowe, podobnie jak trudności w dostępie do kredytu, pozostały barierą prowadzenia działalności dla relatywnie niewielkiej grupy przedsiębiorstw (Rys. 76, Rys. 77). Widać jednak, że w ostatnich pięciu kwartałach, wraz ze wzrostem oprocentowania wzrasta odsetek przedsiębiorstw uznających cenę kredytu za utrudniającą prowadzenie działalności.

[19] Szerzej zob. Sytuacja na rynku kredytowym wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych III kwartał, 2008

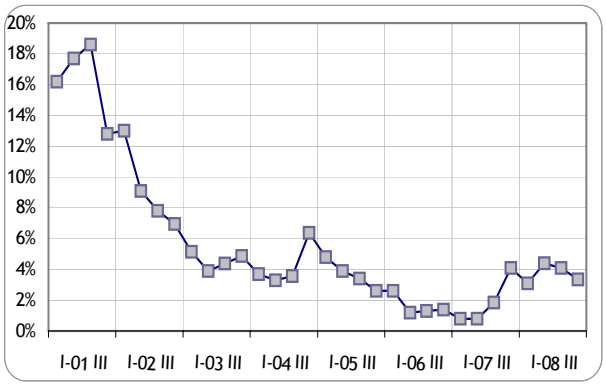

Rys. 76 Odsetek przedsiębiorstw informujących o występowaniu bariery rozwoju - wysokie stopy procentowe

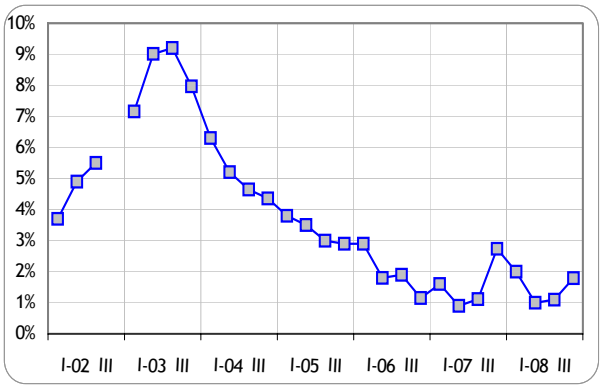

Rys. 77 Odsetek przedsiębiorstw informujących o występowaniu bariery rozwoju – dostępność kredytów

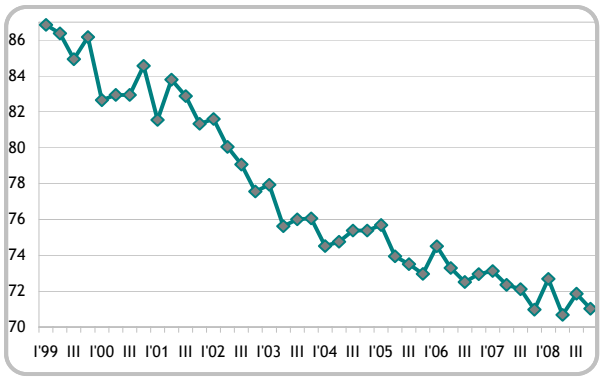

,
Rys. 78 Udział kredytobiorców w próbie

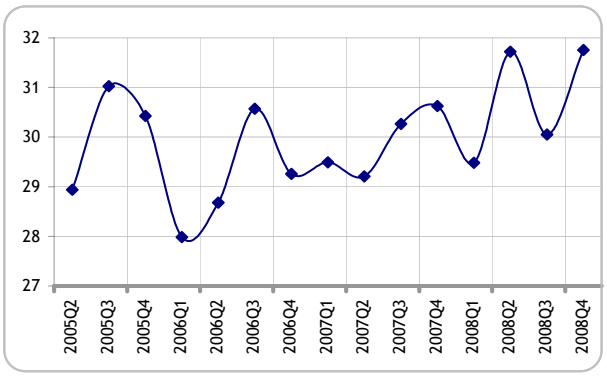

Rys. 79 Odsetek przedsiębiorstw ograniczonych finansowo w badanej próbie Za przedsiębiorstwo ograniczone finansowo uznano podmioty, które nie korzystają z kredytu i które spotkały się z odmową udzielenia kredytu, a także przedsiębiorstwa nieubiegające się o kredyt

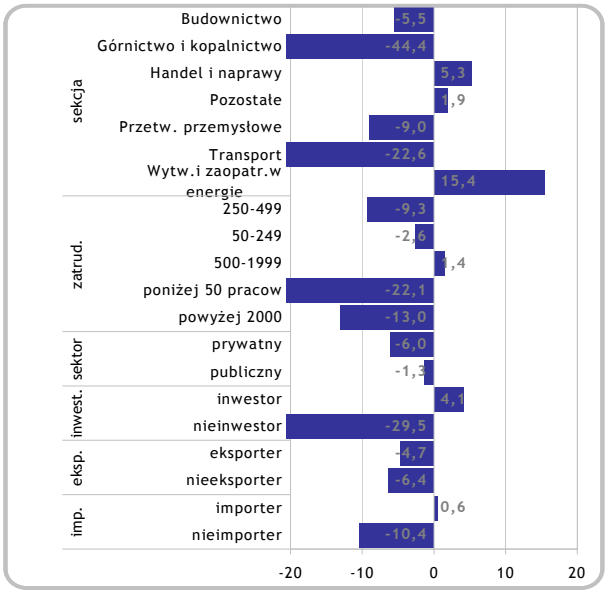

Rys. 80 Prognoza zadłużenia kredytowego na najbliższy kwartał wg. klas. Saldo prognoz jest różnicą między prognozami wzrostu i spadku zadłużenia

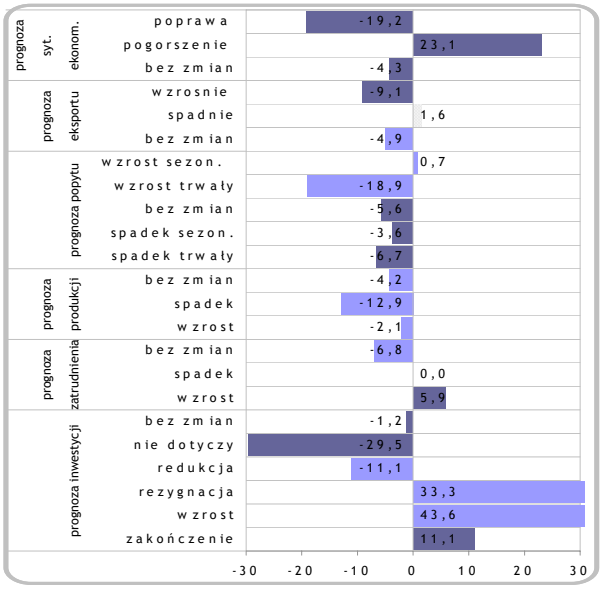

Rys. 81 Elementy oceny sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw oraz prognozy a przewidywane zadłużenie kredytowe w perspektywie kwartału. Saldo obliczone jako odsetek prognoz wzrostu i spadku w klasach odpowiedzi

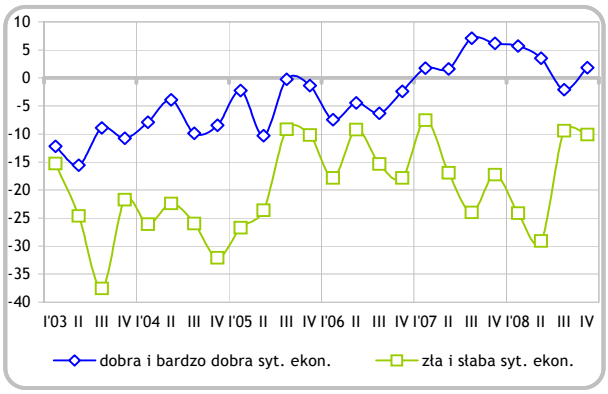

Rys. 82 Wskaźnik prognoz zadłużenia kredytowego (saldo odpowiedzi: wzrost zadłużenia - spadek zadłużenia) a kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw (dane po usunięciu wahań sezonowych)

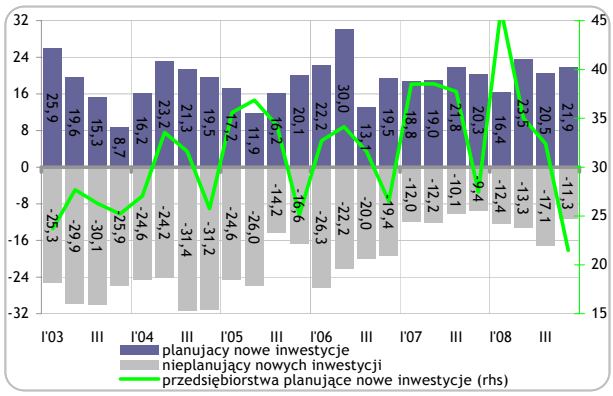

Rys. 83 Wskaźnik prognoz zadłużenia kredytowego (saldo odpowiedzi: wzrost zadłużenia - spadek zadłużenia) a plany rozpoczęcia nowych inwestycji (dane odsezonowane)

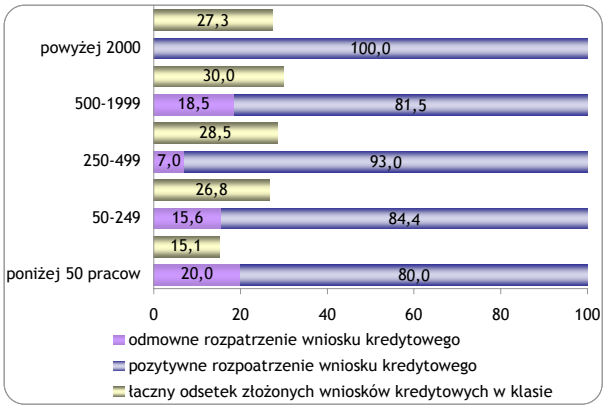

Rys. 84 Odsetek przedsiębiorstw klas wg wielkości zatrudnienia, ubiegających się o kredyt w III kw. 2008 r. (udział % w klasie), oraz udział pozytywnych i negatywnych rozpatrzeń wniosków kredytowych w tych klasach (udziały sumują się do 100)

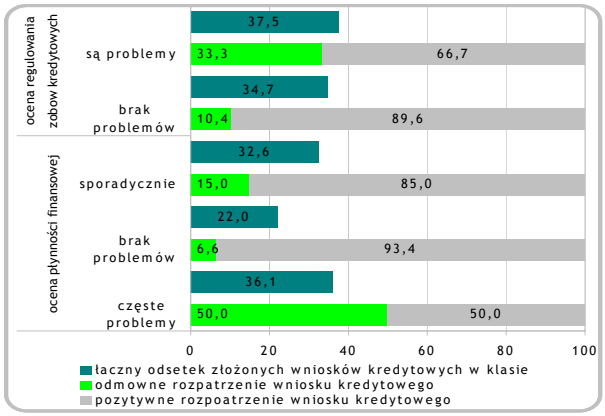

Rys. 85 Odsetek przedsiębiorstw klas wg wybranych elementów oceny sytuacji ekonomicznej, ubiegających się o kredyt w III kw. 2008 r. (udział % w klasie), oraz udział pozytywnych i negatywnych rozpatrzeń wniosków kredytowych w tych klasach (udziały sumują się do 100)

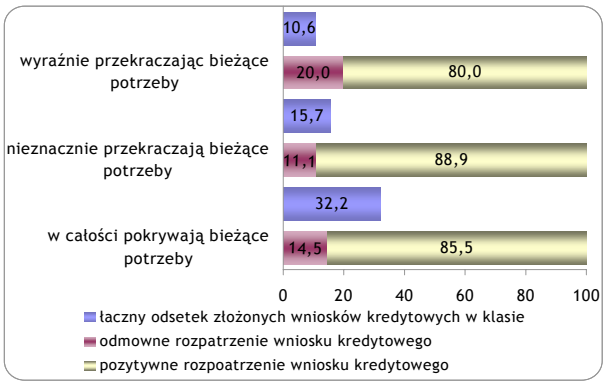

Rys. 86 Odsetek przedsiębiorstw ubiegających się o kredyt a posiadane środki pieniężne w III kw. 2008 r. (udział % w klasie), oraz udział pozytywnych i negatywnych rozpatrzeń wniosków kredytowych w tych klasach przedsiębiorstw (udziały sumują się do 100)

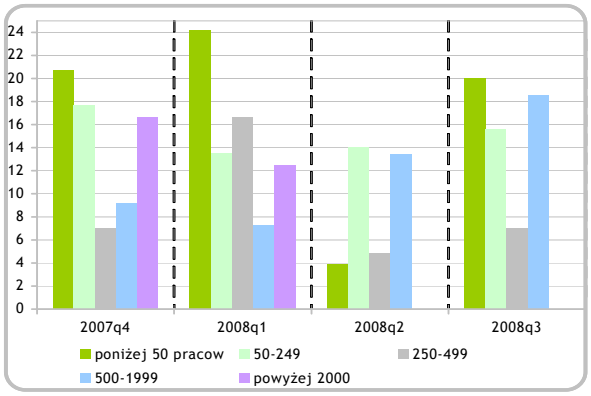

Rys. 87 Odsetek przedsiębiorstw wg. wielkości zatrudnienia, które otrzymały odmowę przyznania kredytu w kolejnych kwartałach (odsetki w klasach nie sumują się do 100)

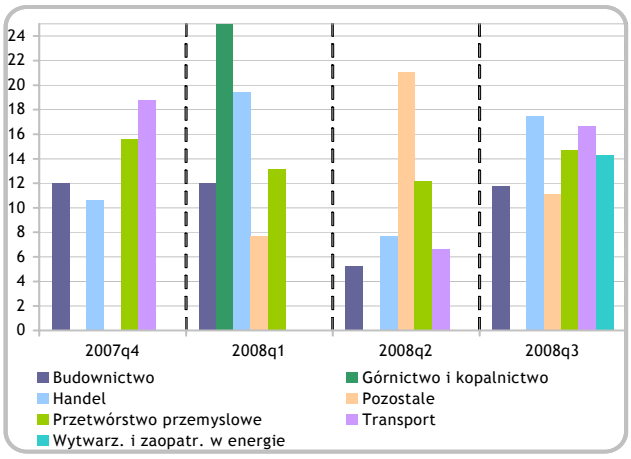

Rys. 88 Odsetek przedsiębiorstw wg. sekcji, które otrzymały odmowę przyznania kredytu w kolejnych kwartałach (odsetki w klasach nie sumują się do 100)

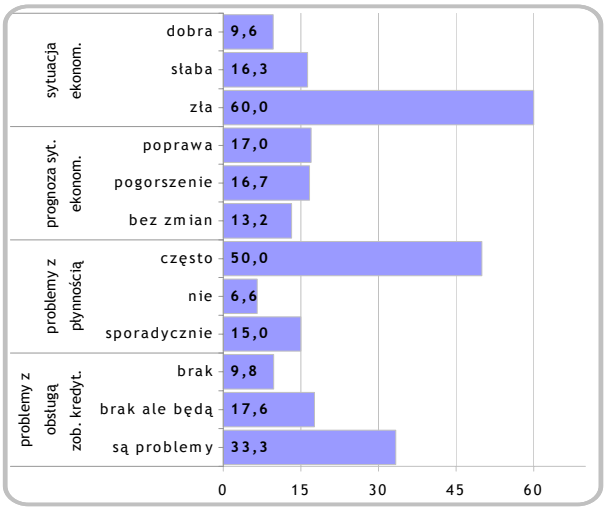

Rys. 89 Udział podmiotów, którym odmówiono kredytu w ostatnim kwartale a wybrane elementy oceny sytuacji ekonomicznej

I.9. Oprocentowanie kredytów

W III kw. 2008 r. oprocentowanie kredytów złotowych (zarówno krótko- jak i długoterminowych) wzrosło w relacji do poprzedniego kwartału. Oprocentowanie krótkoterminowych kredytów dewizowych spadło, a długoterminowych wzrosło w ciągu kwartału.

W badanej próbie przedsiębiorstw utrzymuje się przekonanie o dalszym wzroście oprocentowania kredytów bankowych w perspektywie kwartału.

OPROCENTOWANIE KREDYTÓW ZŁOTOWYCH

W III kw. 2008 r. **oprocentowanie krótkoterminowych kredytów złotowych wzrosło w relacji do poprzedniego kwartału** i wyniosło średnio 7,6 % (Rys. 90). **Oprocentowanie długoterminowych kredytów złotowych również wzrosło** - do 7,3% (Rys. 92).

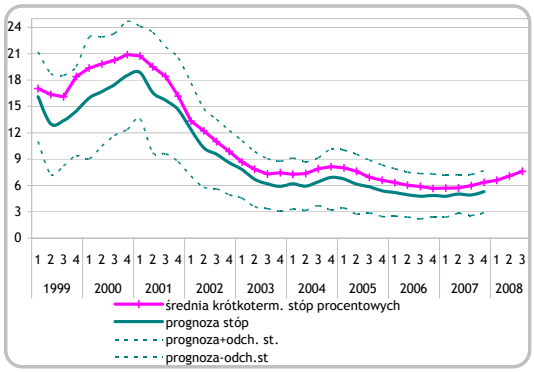

Rys. 90 Oprocentowanie krótkoterminowych kredytów złotowych. Do IV kw. 2006 r. oprocentowanie złotowych kredytów krótkoterminowych było średnią stóp minimalnych i maksymalnych. Od I kw. 2007 r. nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie oprocentowania krótkoterminowych kredytów złotowych. Prognoza stóp w korytarzu wahań (średnia prognozowana stopa procentowa dla złotowego kredytu krótkoterminowego +/-odch. std.)

OPROCENTOWANIE KREDYTÓW DEWIZOWYCH

Oprocentowanie krótkoterminowych kredytów dewizowych nieznacznie obniżyło się względem poprzedniego kwartału. Krótkoterminowe kredyty dewizowe były oprocentowane średnio na poziomie 5,2% (Rys. 93). **Oprocentowanie długoterminowych kredytów dewizowych w ostatnim kwartale wzrosło** w relacji do poprzedniego kwartału i kredyt ten był dostępny dla przedsiębiorstw średnio za 5,5% (Rys. 94).

ZMIANY OPROCENTOWANIA KREDYTÓW ZŁOTOWYCH – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Oprocentowanie kredytu krótkoterminowego, trzeci kwartał z rzędu wzrosło we wszystkich z analizowanych klas przedsiębiorstw (Tab. 2).

Najdrożej krótkoterminowy kredyt złotowy pozyskiwały przedsiębiorstwa transportowe, świadczące pozostałe usługi, a także przedsiębiorstwa nieinwestujące. Najtaniej kredyt otrzymywały przedsiębiorstwa bardzo duże, zatrudniające co najmniej 2000 osób, firmy wytwarzające i zaopatrujące w energię, oraz przedsiębiorstwa handlowe oraz górnictwo.

Największy wzrost oprocentowania kredytu krótkoterminowego (r/r) odnotowały firmy transportowe, świadczące pozostałe usługi oraz firmy duże, zatrudniające między 500 a 2000 osób. Dla

przedsiębiorstw budowlanych, oprocentowanie kredytu krótkoterminowego wzrosło tylko nieznacznie.

Długoterminowy kredyt bankowy zdrożał również we wszystkich analizowanych klasach. **Firmy energetyczne, przedsiębiorstwa publiczne oraz największe podmioty,** wśród sektorów własności – sektor publiczny, a także przedsiębiorstwa planujące rozpoczęcie nowych inwestycji podobnie jak w poprzednich okresach, **uzyskiwały najtańszy długoterminowy kredyt bankowy**. Z kolei **przedsiębiorstwa najmniejsze** (zatrudniające do 50 pracowników), **firmy budowlane złotowy kredyt długoterminowy pozyskiwały najdrożej** (Tab. 2).

W III kw. 2008 r. przedsiębiorstwa w dobrej i bardzo dobrej sytuacji ekonomicznej kredyt krótkoterminowy pozyskiwały średnio o 1 pp. taniej niż firmy w słabej lub złej sytuacji ekonomicznej (Rys. 96).

PROGNOZA STÓP PROCENTOWYCH

W próbie **przeważają oczekiwania na dalszy wzrost stóp procentowych w perspektywie kwartału** (Rys. 91). Przekonanie o wzroście ceny kredytów zmniejsza się jednak - odsetek przedsiębiorstw oczekujących wzrostu oprocentowania spadł z 71% do 54% w okresie kwartału. Zaledwie 3% przedsiębiorstw prognozuje spadek oprocentowania kredytów (Rys. 97).

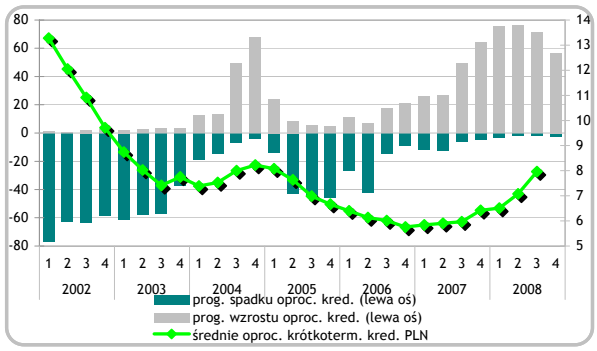

Rys. 91 Prognozy zmian oprocentowania kredytów oraz średnie oprocentowanie złotowego kredytu krótkoterminowego

Analiza wybranych klasyfikacji sugeruje, że największy wzrost odsetka przedsiębiorstw oczekujących stabilizacji oprocentowania kredytów nastąpił w klasie przedsiębiorstw zatrudniających od 250 do 500 osób, wśród przedsiębiorstw dużych (zatrudniających ponad 2000 osób), a także budowlanych oraz wśród przedsiębiorstw oczekujących pogorszenia popytu na swoje produkty w perspektywie kwartału. Największy przyrost odsetka przedsiębiorstw oczekujących spadku ceny kredytów bankowych był wśród przedsiębiorstw sektora publicznego, eksporterów oraz przedsiębiorstw oceniających swoją bieżącą sytuację ekonomiczną za bardzo dobrą i dobrą.

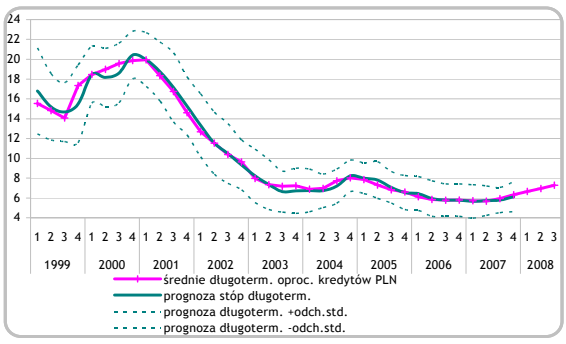

Rys. 92 Oprocentowanie długoterminowych kredytów złotowych. Do IV kw 2006 oprocentowanie złotowych kredytów długoterminowych, korytarz średnich stóp minimalnych i maksymalnych. Od I kw 2007 nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie oprocento-

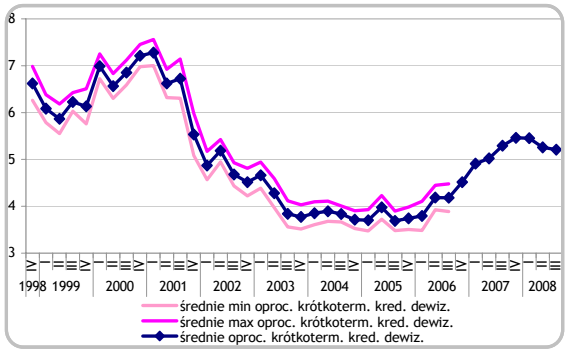

Rys. 93 Oprocentowanie krótkoterminowych kredytów dewizowych oraz minimalna i maksymalna średnia stopa oprocentowania kredytu. Od I kw 2007 nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie

wania długoterminowych kredytów złotowych. Prognoza stóp w korytarzu wahań (średnia prognozowana stopa procentowa dla złotowego kredytu długoterminowego +/-odch. std.)

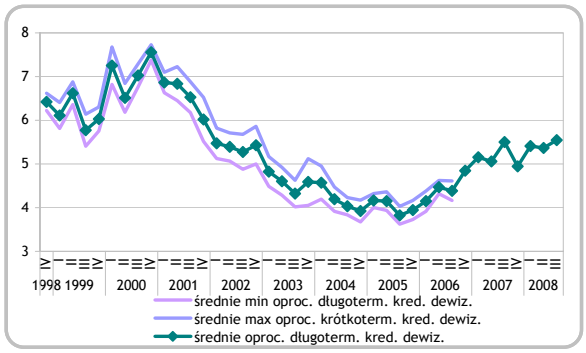

Rys. 94 Oprocentowanie długoterminowych kredytów dewizowych oraz minimalna i maksymalna średnia stopa oprocentowania kredytu. Od I kw. 2007 nastąpiła zmiana pytania, obecnie przedsiębiorstwa informują o średniej stopie oprocentowania długoterminowych kredytów dewizowych

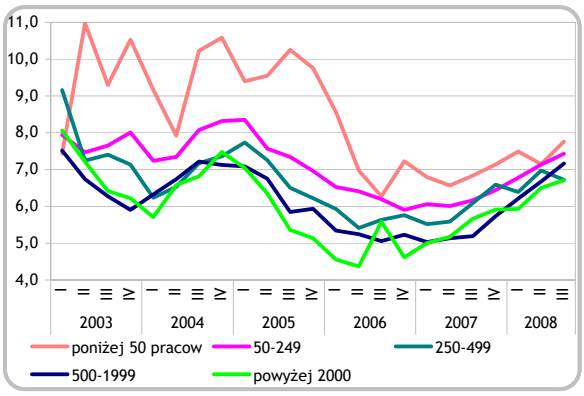

Rys. 96 Oprocentowanie złotowych kredytów długoterminowych a wielkość zatrudnienia

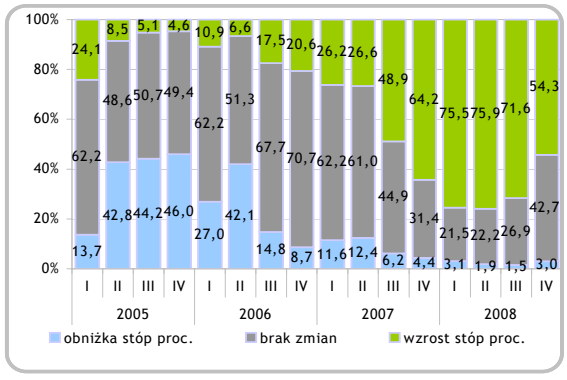

Rys. 97 Oczekiwane przez kredytobiorców zmiany oprocentowania kredytów w perspektywie kwartału

oprocentowania krótkoterminowych kredytów dewizowych

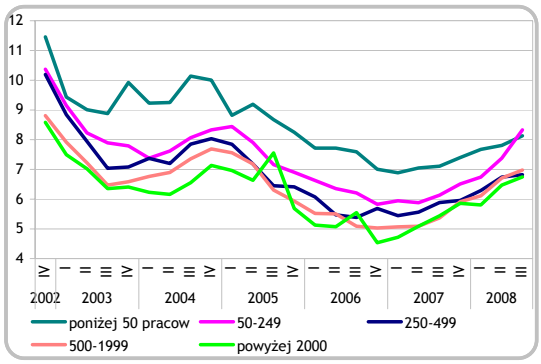

Rys. 95 Oprocentowanie złotowych kredytów krótkoterminowych a wielkość zatrudnienia

	oproc. kredytów krótkoterm.	zmiana oproc. krótkotermin. (r/r w pp)	oproc. kredytów długoterm.	zmiana oproc. długotermin. (r/r w pp)
Budownictwo	7,62	0,88	8,07	1,16
Górnictwo i kopalnictwo	6,53	0,45	7,33	0,64
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa	7,15	0,94	7,56	1,34
Pozostałe	9,94	3,48	7,62	1,61
Przetwórstwo przemysłowe	7,24	1,44	7,11	1,35
Transport	11,24	4,45	7,30	1,03
Wytwarz. i zaopatr. w energie	6,74	2,04	6,95	1,98
importer	7,30	1,51	7,16	1,36
nieimporter	8,18	1,85	7,46	1,27
inwestor	7,36	1,56	7,06	1,25
nieinwestor	8,38	1,82	8,22	1,78
eksporter	7,16	1,28	7,18	1,32
nieeksporter	8,51	2,27	7,44	1,37
prywatny	7,53	1,48	7,35	1,37
publiczny	6,98	2,60	6,77	1,20

Tab. 2 Średnie oprocentowanie kredytów złotowych w podstawowych klasach przedsiębiorstw w III kw. 2008 r.

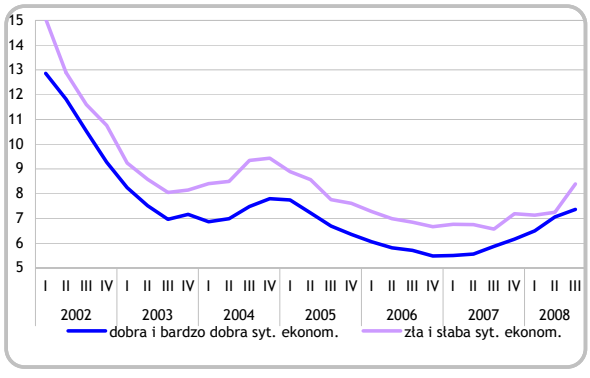

Rys. 98 Średnie oprocentowanie kredytów krótkoterminowych w zależności od sytuacji ekonomicznej podmiotu

I.10. Płynność finansowa przedsiębiorstw

W III kw. 2008 r. pogorszeniu uległa płynność finansowa respondentów, szczególnie wśród przedsiębiorstw transportowych i przemysłowych.

Widoczny jest spadek odsetka przedsiębiorstw terminowo obsługujących zobowiązania kredytowe (największy spadek odnotowano wśród przedsiębiorstw najmniejszych i firm transportowych) oraz handlowe, szczególnie wśród przedsiębiorstw zatrudniających od 250 do 500 osób i wśród eksporterów.

W III kw. br. 37 % badanych firm zadeklarowało, że posiadają środki pieniężne przekraczające ich bieżące potrzeby .

OCENY PŁYNNOŚCI

W III kw. 2008 r. **odsetek przedsiębiorstw, które nie miały problemu z** płynnością finansową, spadł w relacji do poprzedniego kwartału. Pogarszająca się płynność sektora widoczna jest już drugi kwartał z rzędu (zmiana w ujęciu kwartalnym wyniosła 0,8 pp., w ujęciu rocznym nastąpił spadek o 3,5 pp.) (Rys. 99).

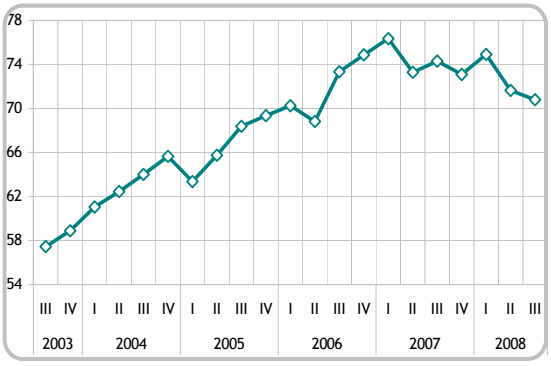

Rys. 99 Udział przedsiębiorstw nie zgłaszających problemów z utrzymaniem płynności finansowej

W ostatnich trzech kwartałach nastąpił wzrost odsetka przedsiębiorstw informujących o braku wystarczającej płynności jako barierze w prowadzeniu działalności, aczkolwiek jest to wciąż rzadkie zjawisko. Odsetek ten wyniósł w III kw. br. ok. 4% (Rys. 103).

OCENY PŁYNNOŚCI – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Problemy z utrzymaniem płynności najrzadziej zgłaszały przedsiębiorstwa wytwarzające i zaopatrujące w energię oraz świadczące pozostałe usługi. Najczęściej o posiadaniu zbyt niskiego poziomu płynności informowały firmy przemysłowe i transportowe. W tej ostatniej sekcji widoczny jest ponad 10% spadek odsetka firm bez problemów z płynnością (Rys. 106). Odsetek przedsiębiorstw, którym płynność poprawiła się wzrósł wśród przedsiębiorstw publicznych (w tej klasie najbardziej, bo o ponad 5%), wśród importerów, a także wśród nieeksporterów (Rys. 107, Rys. 108).

Przedsiębiorstwa ograniczone finansowo (por. Rys. 79) mają większe potrzeby samodzielnego gromadzenia własnych środków na realizowanie bieżącej działalności, co powoduje, że częściej mają lepszą płynność ale też większe nadmierne środki pieniężne w relacji do potrzeb. (Rys. 111, Rys. 112).

Utrzymała się natomiast ujemna zależność między występowaniem problemów z płynnością a wielkością przedsiębiorstwa, przy czym tylko w klasie przedsiębiorstw średniej wielkości zwiększył się odsetek firm bez problemów z płynnością. Tradycyjnie im mniejsze podmioty, tym częściej borykały się z niedostateczną płynnością finansową (Rys. 110).

ŚRODKI PIENIĘŻNE PRZEDSIĘBIORSTW

W III kw. 2008 r. odnotowano niewielki spadek (o 1,1 pp. kw/kw) odsetka przedsiębiorstw utrzymujących wyższe środki pieniężne w relacji do potrzeb. Wynosi on obecnie ok. 37% badanych przedsiębiorstw[20] (por. Rys. 100).

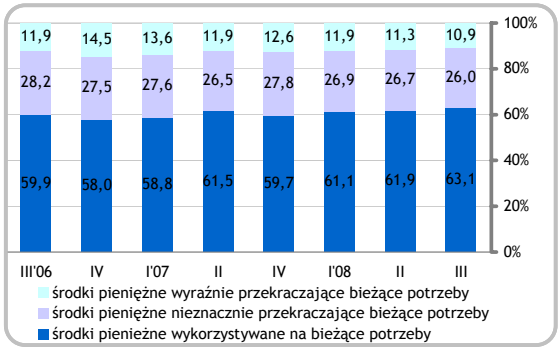

Rys. 100 Rozkład posiadanych środków pieniężnych w badanej próbie

ŚRODKI PIENIĘŻNE PRZEDSIĘBIORSTW – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Wśród badanych klas przedsiębiorstw, środki pieniężne przekraczające bieżące potrzeby częściej posiadały:

- przedsiębiorstwa ograniczone finansowonie[21] niż firmy mające możliwość finansowania się w bankach, tj. ok. 58% klasy przedsiębiorstw z ograniczeniami finansowymi i około 27% klasy nieograniczonych finansowo - Rys. 112,
- tyle samo przedsiębiorstw prognozujących wzrost zadłużenia kredytowego co spadek – około 35% obu klas,
- przedsiębiorstwa terminowo regulujące zobowiązania z tytułu kredytów (28% klasy) i przedsiębiorstwa nieterminowo regulujące zobowiązania handlowe (52% klasy), niż firmy nie wywiązujące się terminowo z umów kredytowych (2% klasy) i firmy wywiązujące się terminowo z umów z kontrahentami (10% klasy). Przedsiębiorstwa regulujące terminowo zobowiązania kredytowe lepiej zarządzają płynnością (wykazują zazwyczaj wyższe wskaźniki płynności), stąd częściej posiadają środki przewyższające bieżące potrzeby. W przypadku przedsiębiorstw nieterminowo regulujących zobowiązania handlowe, oddalanie terminu płatności - przetrzymywanie w rzeczywistości większych środków niż wynikałoby to z charakteru działalności - może stanowić powód posiadania wyższych środków pieniężnych niż wśród przedsiębiorstw terminowo regulujących swoje zobowiązania.

[20] Według danych statystyki bankowej spada dodatnie tempo wzrostu depozytów przedsiębiorstw.
21 Definicja firm ograniczonych finansowo została przedstawiona w podrozdziale „Kredyt bankowy”

OBSŁUGA ZADŁUŻENIA KREDYTOWEGO

W III kw. 2008 r. niespełna 92% badanych przedsiębiorstw twierdziło, że nie ma problemów z terminową spłatą swoich zobowiązań kredytowych (spadek o 3 pp. w ujęciu kw/kw, w ujęciu r/r – o 2 pp.) - Rys. 113. Trzeba jednak podkreślić, że odsetek przedsiębiorstw bez problemów pozostaje wciąż na bardzo wysokim poziomie (Rys. 101).

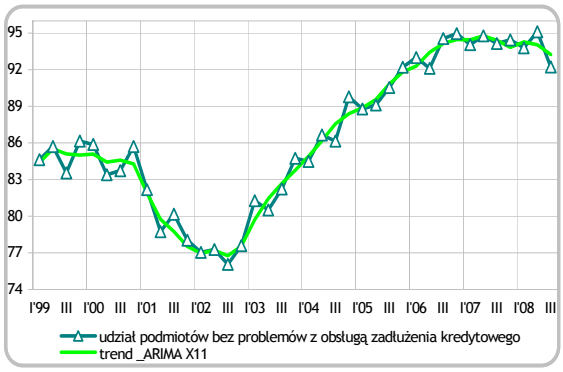

Rys. 101 Udział podmiotów regulujących zadłużenie kredytowe zgodnie z umową

OBSŁUGA ZADŁUŻENIA KREDYTOWEGO – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Analiza zdolności obsługi zobowiązań kredytowych wskazuje, że w III kw. 2008 r. widoczny jest spadek odsetka przedsiębiorstw terminowo wywiązujących się z zobowiązań kredytowych w większości klas. Spadek odsetka eksporterów terminowo regulujących zobowiązania kredytowe jest pochodną pogarszającej się sytuacji wyspecjalizowanych eksporterów – w tej klasie odsetek przedsiębiorstw płynnych spadł bardziej niż wśród eksporterów niewyspecjalizowanych (w okresie ostatnich dwóch kwartałów odsetek wyspecjalizowanych eksporterów wywiązujących się z umów kredytowych spadł o 8 %) - Rys. 123, Rys. 124.

Terminowość obsługi zadłużenia kredytowego wśród przedsiębiorstw sektora publicznego oraz importerów nie pogorszyła się (Rys. 114, Rys. 116).

O poprawie obsługi umów kredytowych poinformowały przedsiębiorstwa zatrudniające między 250 a 500 osób (Rys. 117).

OBSŁUGA ZADŁUŻENIA POZAKREDYTOWEGO

Trzeci kwartał z rzędu odnotowano spadek salda odsetka przedsiębiorstw terminowo obsługujących zobowiązania pozabankowe (spadek o 2,6 pp. w ujęciu kwartalnym).(Rys. 102, Rys. 113).

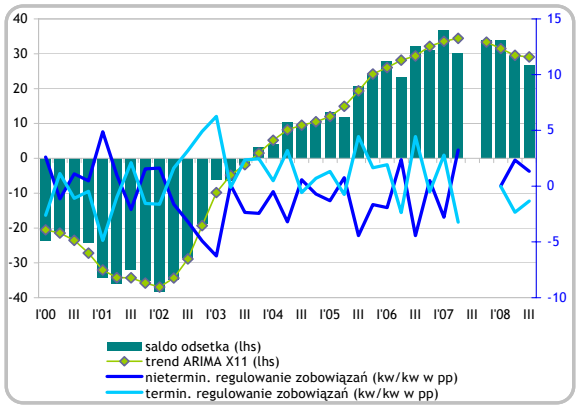

Rys. 102 Wskaźnik obsługi zadłużenia pozabankowego (saldo odpowiedzi: terminowa obsługa - nieterminowa obsługa)

OBSŁUGA ZADŁUŻENIA POZAKREDYTOWEGO – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

W III kw. 2008 r. terminowość regulowania zobowiązań pozabankowych uległa lekkiemu pogorszeniu w większości analizowanych klas (Rys. 119, Rys. 121).

Najwyższy odsetek przedsiębiorstw terminowo regulujących swoje zobowiązania pozabankowe odnotowano wśród przedsiębiorstw wytwarzających i zaopatrujących w energię, a także wśród przedsiębiorstw największych (zatrudniające co najmniej 2000 osób).

Wzrost odsetka przedsiębiorstw terminowo regulujących zobowiązania handlowe zanotowano tylko wśród firm z sektora publicznego i wśród nieeksporterów, a także wśród przedsiębiorstw średniej wielkości (zatrudniających między 50 a 250 osób). Największy spadek odsetka firm zgłaszających brak problemów z regulowaniem zobowiązań handlowych odnotowano wśród przedsiębiorstw zatrudniających między 250 a 500 osób oraz wśród eksporterów i przedsiębiorstw wytwarzających i zaopatrujących w energię.

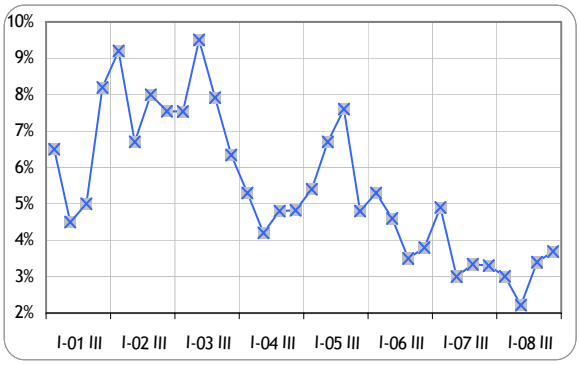

Rys. 103 Problemy z płynnością - jako bariera w prowadzeniu działalności gospodarczej

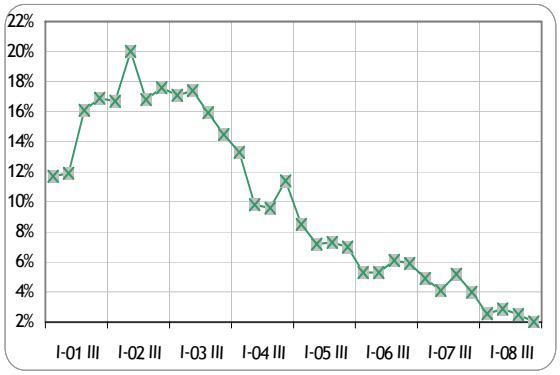

Rys. 104 Problemy z występowaniem zatorów płatniczych jako bariera w prowadzeniu działalności gospodarczej

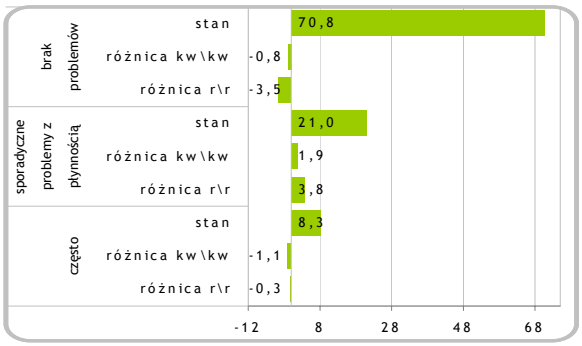

Rys. 105 Występowanie problemów z płynnością w kwartale oraz zmiana w stosunku do poprzedniego kwartału i analogicznego kwartału poprzedniego roku

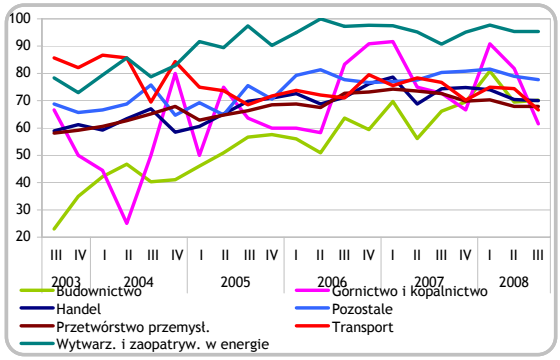

Rys. 106 Odsetek przedsiębiorstw bez problemów z płynnością wg sekcji PKD

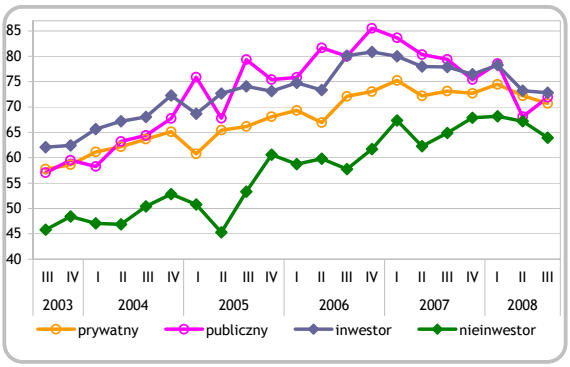

Rys. 107 Odsetek przedsiębiorstw bez problemów z płynnością wg sektora oraz w klasach inwestorów i nieinwestorów

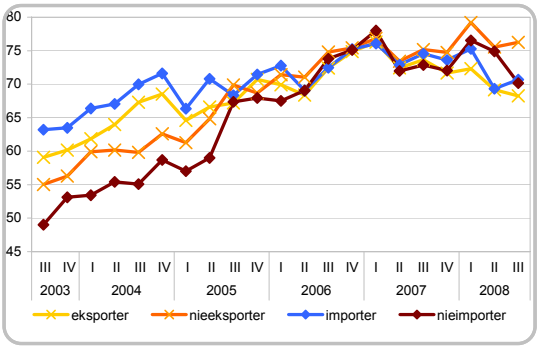

Rys. 108 Odsetek przedsiębiorstw bez problemów z płynnością wg udziału przychodów z importu i eksportu w przychodach ogółem

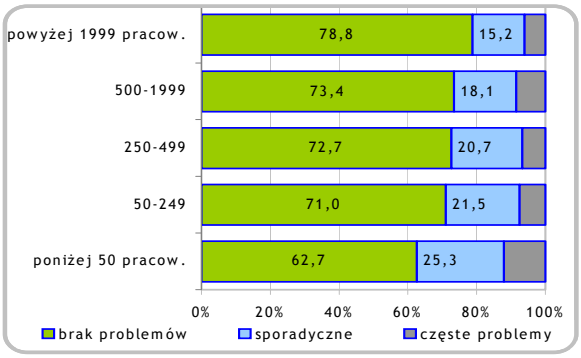

Rys. 109 Częstotliwość problemów z płynnością w zależności od wielkości zatrudnienia w ostatnim kwartale

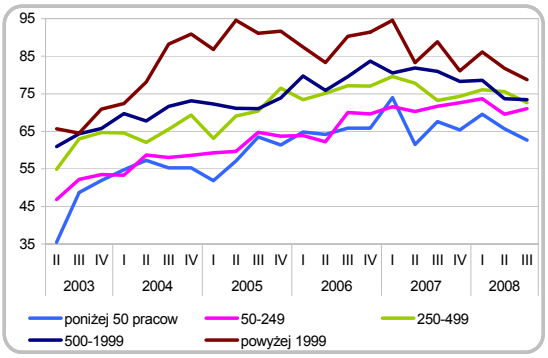

Rys. 110 Udział procentowy przedsiębiorstw bez problemów z płynnością a wielkość zatrudnienia

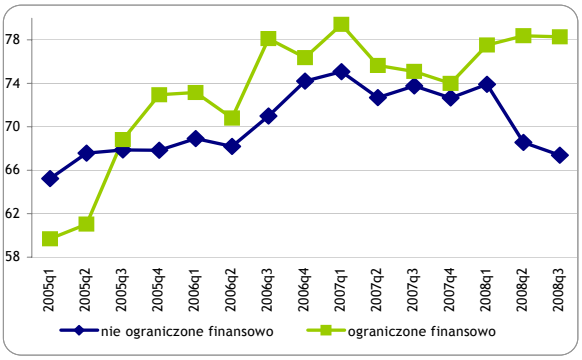

Rys. 111 Odsetek firm ograniczonych i nieograniczonych finansowo bez problemów z płynnością

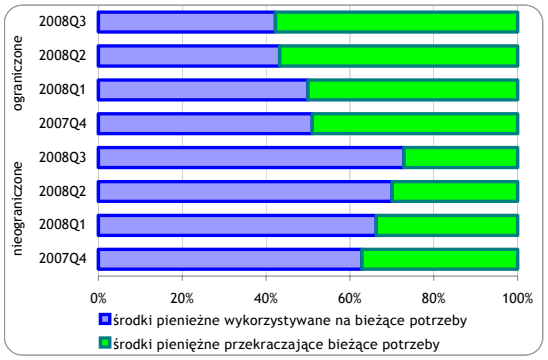

Rys. 112 Odsetek przedsiębiorstw ograniczonych i nieograniczonych finansowo, a środki pieniężne w ich posiadaniu

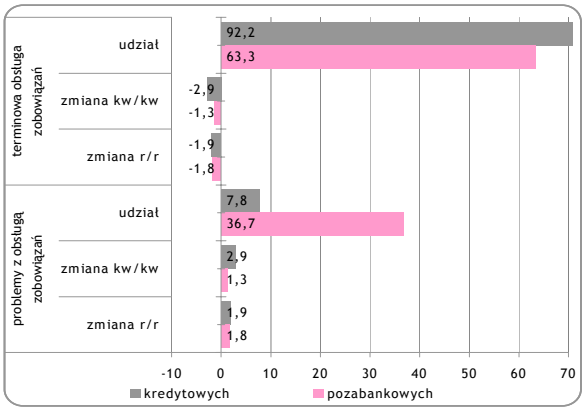

Rys. 113 Obsługa zadłużenia kredytowego i pozabankowego w próbie, wraz ze zmianą w stosunku do poprzedniego kwartału i analogicznego kwartału poprzedniego roku

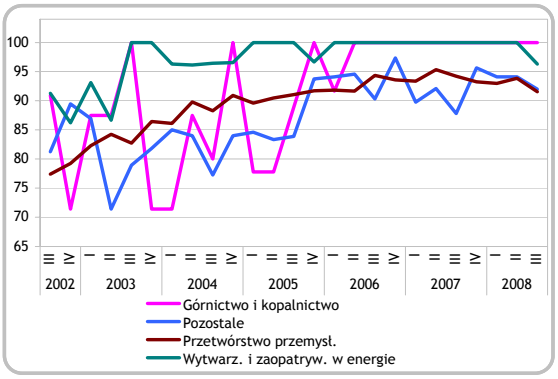

Rys. 114 Udział podmiotów w sekcjach PKD terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

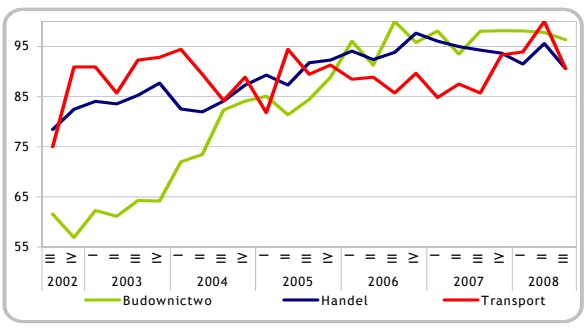

Rys. 115 Udział podmiotów w sekcjach PKD terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

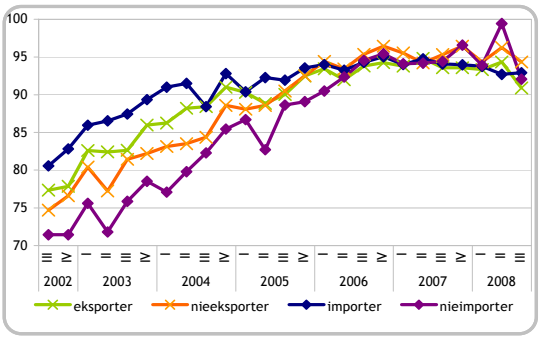

Rys. 116 Udział podmiotów wg udziału przychodów z importu i eksportu w przychodach ogółem terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

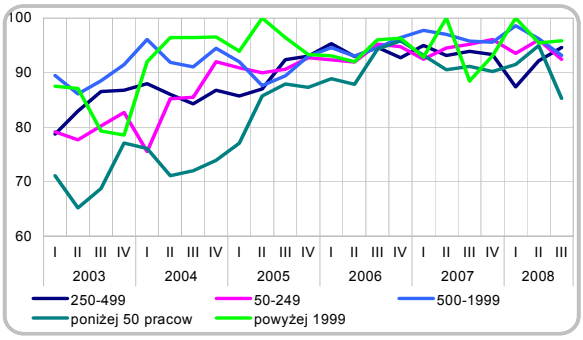

Rys. 117 Udział podmiotów terminowo regulujących zobowiązania kredytowe a wielkość zatrudnienia

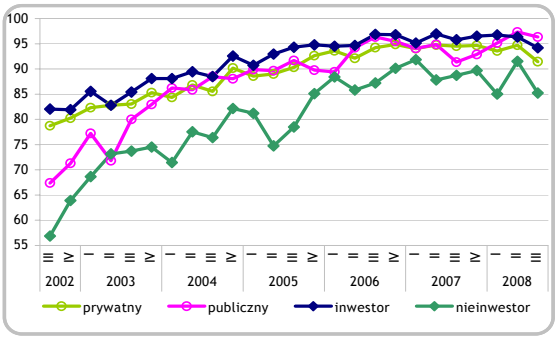

Rys. 118 Udział podmiotów wg sektora oraz w klasach inwestorów i nieinwestorów terminowo regulujących zobowiązania kredytowe

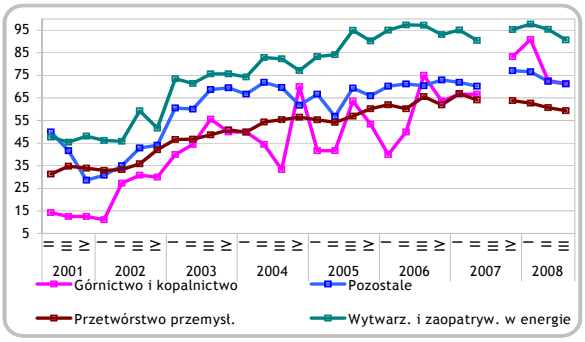

Rys. 119 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych wg sekcji PKD

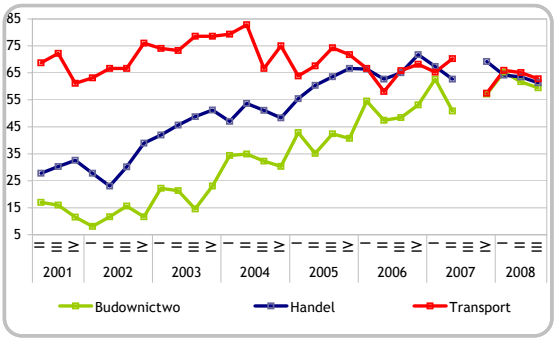

Rys. 120 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych wg sekcji PKD

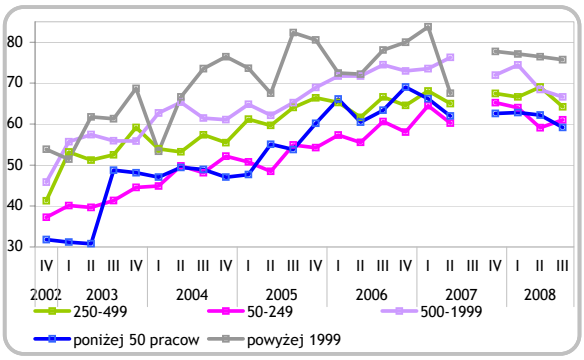

Rys. 121 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych w klasach wielkości zatrudnienia

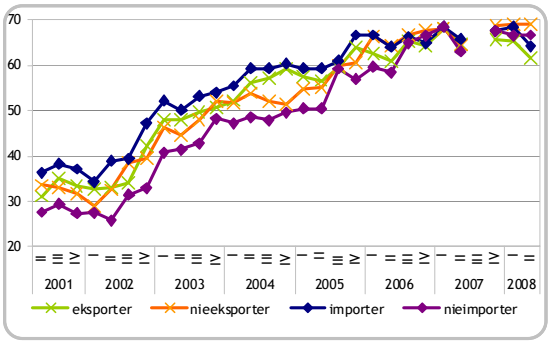

Rys. 122 Udział przedsiębiorstw bez problemów z regulowaniem zobowiązań pozabankowych wg udziału przychodów importu i eksportu w przychodach ogółem

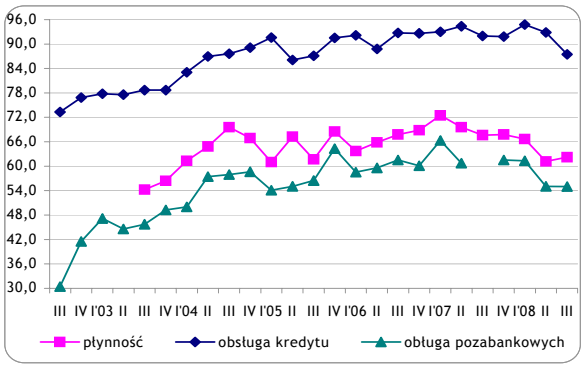

Rys. 123 Udział eksporterów wyspecjalizowanych bez problemów z płynnością, obsługą kredytu i regulowaniem zobowiązań pozabankowych

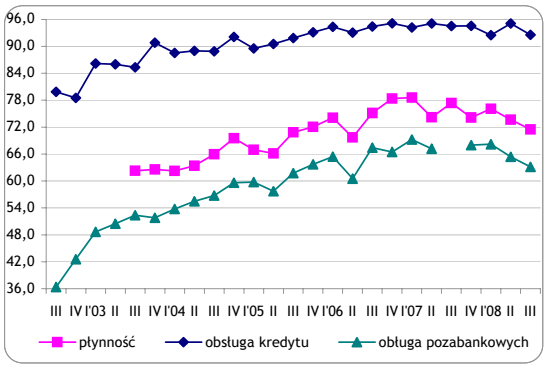

Rys. 124 Udział eksporterów niewyspecjalizowanych bez problemów z płynnością, obsługą kredytu i regulowaniem zobowiązań pozabankowych

I.11. Kurs walutowy a opłacalność eksportu

Osłabienie złotego wobec euro i dolara miało pozytywny wpływ na warunki konkurencyjności polskich towarów na rynkach zagranicznych oraz zmniejszyło nasilające się w ostatnich kwartałach zagrożenie dla krajowych producentów ze strony tańszego importu. Silny złoty wciąż pozostaje jednak jedną z głównych barier rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw.

KURS OPŁACALNOŚCI EKSPORTU ORAZ PRODUKCJI KRAJOWEJ

We wrześniu średni rzeczywisty kurs EUR/PLN kształtował się na poziomie z czerwca 2008 roku (miesiąca, w którym przeprowadzane było poprzednie badanie). Obniżyła się przy tym wartość średniego progowego kursu opłacalności eksportu, co pozytywnie wpłynęło na opłacalność sprzedaży zagranicznej badanych podmiotów. Odsetek podmiotów, dla których kurs graniczny jest powyżej rzeczywistego kursu EUR/PLN zmniejszył się o 7 pp. do poziomu 35% (por. Rys. 125, Rys. 128).

W badanym okresie złoty osłabił się względem dolara. Równocześnie obniżył się średni kurs graniczny USD/PLN opłacalności eksportu. W rezultacie kurs rzeczywisty znalazł się powyżej średniego kursu progowego oraz istotnie zmniejszył się (o 20 pp.) odsetek podmiotów, dla których kurs rzeczywisty kształtuje się poniżej kursu granicznego opłacalności eksportu (por. Rys. 126).

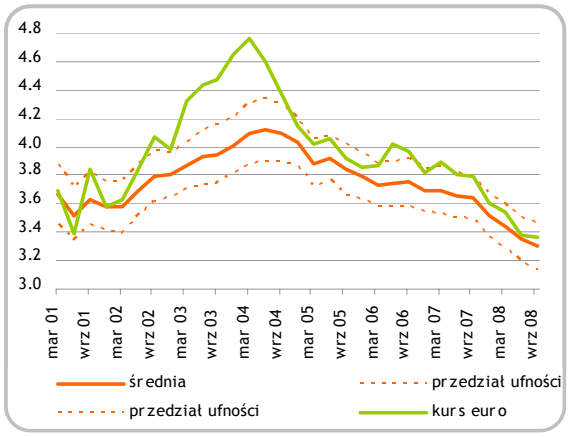

Rys. 125 Kurs euro, przy którym eksport staje się nieopłacalny wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez +/- 1/2 odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs euro

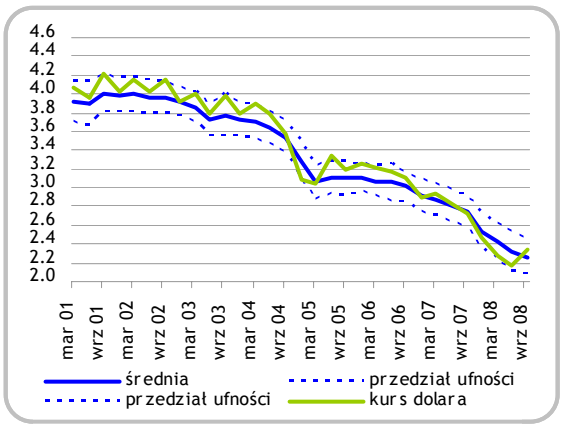

Rys. 126 Kurs dolara, przy którym eksport staje się nieopłacalny, wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez +/- 1/2 odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs dolara

We wrześniu 2008 r. kurs rzeczywisty EUR/PLN wzrósł powyżej poziomu średniego kursu granicznego, przy którym import może wypierać produkcję krajową badanych przedsiębiorstw (por. Rys. 127). W ostatnim badaniu udział przedsiębiorstw, dla których kurs progowy znajduje się powyżej kursu rzeczywistego EUR/PLN wyniósł 40% (o 10 pp. mniej niż w czerwcu 2008 r.) (por. Rys. 129).

Pomimo deprecjacji złotego wobec dolara w badanym okresie rzeczywisty kurs USD/PLN nadal był poniżej średniego kursu granicznego, przy którym import może wypierać produkcję krajową.

We wrześniu kurs graniczny dolara konkurencyjności importu znajdował się powyżej rzeczywistego kursu USD/PLN dla 39% podmiotów, co oznacza spadek tego odsetka o 16 pp. (por. Rys. 128, Rys. 129) w relacji do czerwca 2008 r.

PROBLEM WAHAŃ I POZIOMU KURSU WALUTOWEGO

W III kw. 2008 r. nie uległ istotnej zmianie (względem II kw.) relatywnie wysoki odsetek przedsiębiorstw, które jako barierę, która w okresie najbliższych 6 miesięcy może niekorzystnie wpłynąć na sytuację ekonomiczną firmy, podały kurs walutowy (zarówno jego poziom, jak i wahania). Kurs walutowy pozostał drugą (po wzroście cen) najczęściej podawaną przez ankietowane podmioty barierą.

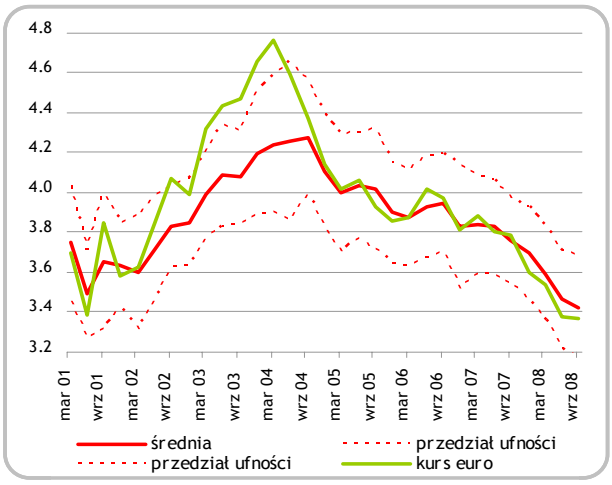

Rys. 127 Kurs euro niekorzystny z powodu większej konkurencyjności towarów importowanych, wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez +/- 1/2 odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs euro

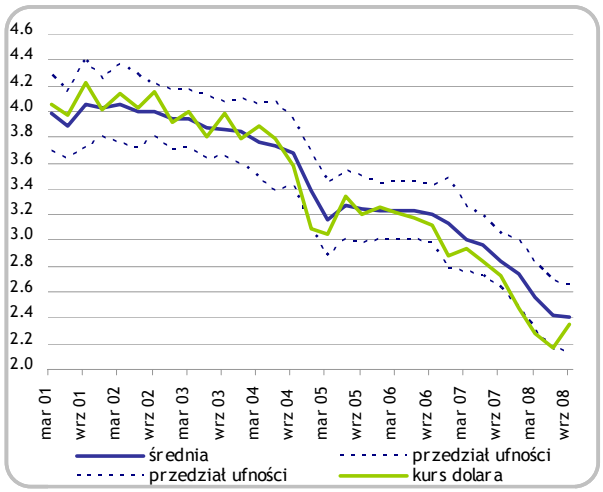

Rys. 128 Kurs dolara niekorzystny z powodu większej konkurencyjności towarów importowanych, wraz z przedziałem ufności wyznaczonym przez +/- 1/2 odchylenia standardowego. Dodatkowo umieszczono rzeczywisty kurs dolara

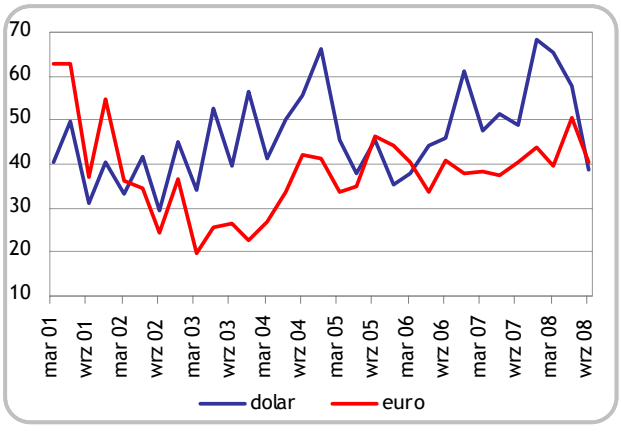

Rys. 129 Udział podmiotów (w proc.), dla których graniczny kurs, przy którym dobra importowane mogą wypierać z rynku produkcję badanych przedsiębiorstw jest powyżej kursu rzeczywistego EUR/PLN oraz USD/PLN

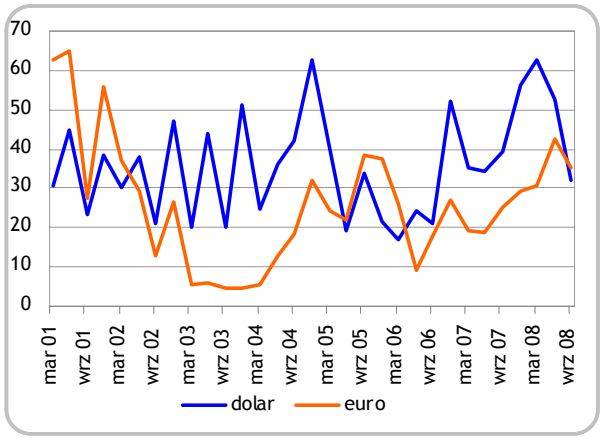

Rys. 130 Udział podmiotów (w proc.), dla których graniczny kurs opłacalności eksportu wzrósł powyżej rzeczywistego kursu USD/PLN oraz EURO/PLN

I.12. Eksport. Import

Spowolnienie tempa rozwoju gospodarki światowej oraz silna waluta krajowa powodują, że oceny stanu eksportu oraz oczekiwania polskich przedsiębiorstw co do przyszłej dynamiki sprzedaży na obce rynki są coraz bardziej pesymistyczne.
Pomimo silnego złotego odsetek importerów w analizowanej próbie oraz udział importu zaopatrzeniowego w kosztach badanych przedsiębiorstw spadły, co może być efektem nieco słabszego popytu wewnętrznego.

AKTYWNOŚĆ EKSPORTOWA

W III kw. br. odnotowano dalsze pogorszenie nastrojów w obszarze działalności eksportowej. Przedsiębiorstwa były mniej optymistyczne (niż w poprzednim kwartale) zarówno jeśli chodzi o ocenę sytuacji, jak i prognozy na IV kw. br. Dalszy spadek odnotował wskaźnik ilości zawartych umów eksportowych (indeks po korekcie sezonowej spadł o 3,9 punktu kw/kw i o 15,3 punktu r/r - por. Rys. 136). Obniżył się również (spadając poniżej zera) poziom wskaźnika prognozowanej liczby nowo zawieranych umów eksportowych (por. Rys. 137). Za sprawą silnego złotego wysoki pozostaje również udział nieopłacalnego eksportu w przychodach z eksportu ogółem, oraz odsetek podmiotów informujących o nieopłacalnym eksporcie (por. Rys. 132).

Średni udział eksportu w przychodach analizowanej grupy eksporterów zmniejszył się trzeci kwartał z rzędu i obecnie wynosi 37,7%. Nieznacznie zmniejszył się również (względem poprzedniego kwartału) udział eksporterów w próbie (por. Rys. 134).

PROGNOZY EKSPORTU

Wskaźnik prognoz eksportu na IV kw. 2008 r. (oczyszczony z wahań o charakterze sezonowym) obniżył swoją wartość względem poprzedniego kwartału o – 4,6 pp. (w ujęciu rocznym o 14,9 pp.). Wyraźna tendencja spadkowa indeksu utrzymuje się od ponad roku, co sugeruje spadek dynamiki eksportu w badanej grupie przedsiębiorstw (por. Rys. 131).

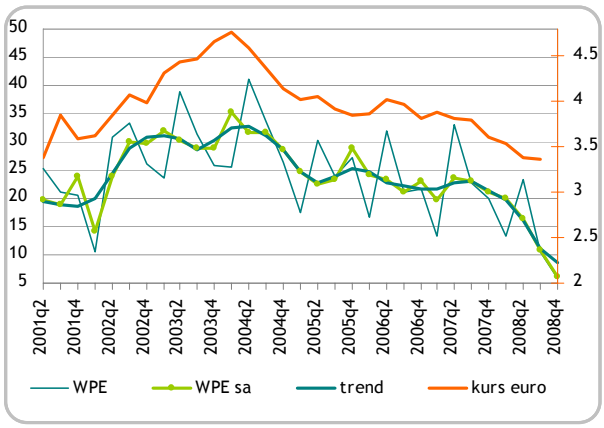

Rys. 131 Wskaźnik prognoz eksportu WPE, oraz rzeczywisty kurs euro

OPŁACALNOŚĆ EKSPORTU

W III kw. 2008 r. średni udział nieopłacalnego eksportu[22] w przychodach ze sprzedaży eksportowej wzrósł względem poprzedniego okresu do blisko 11%. Istotnej zmianie nie uległ natomiast odsetek podmiotów, które informowały o nieopłacalnym eksporcie. Udział ten wyniósł w III kw. około 30% (por. Rys. 132).

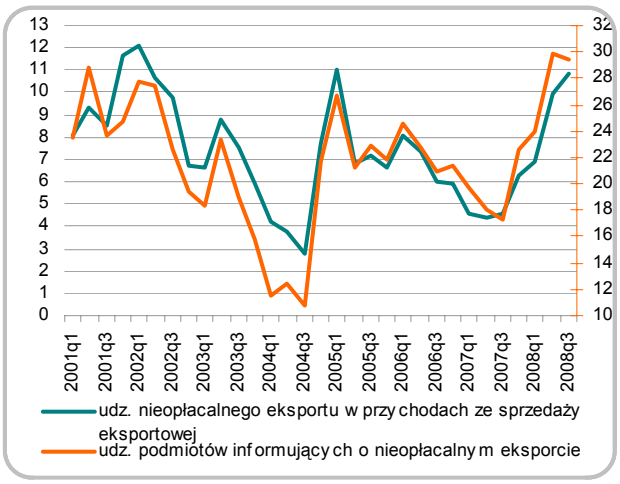

Rys. 132 Udział nieopłacalnego eksportu w przychodach ze sprzedaży eksportowej przedsiębiorstw (średnia w %, lewa skala) oraz odsetek podmiotów informujących o nieopłacalnym eksporcie (prawa skala)

IMPORT

Średni udział importu zaopatrzeniowego w kosztach działalności przedsiębiorstw w III kw. 2008 r. obniżył się względem poprzedniego okresu i wyniósł blisko 19% (por. Rys. 133).

Spadł również względem poprzedniego okresu odsetek przedsiębiorstw korzystających z importu zaopatrzeniowego. Udział ten wynosi obecnie około 62%.
Pomimo spadków oba wskaźniki nadal kształtują się na wysokich poziomach.

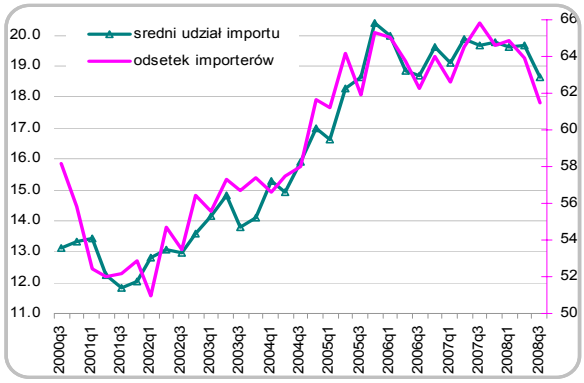

Rys. 133 Średni udział importu zaopatrzeniowego w kosztach oraz odsetek respondentów korzystających z importu (prawa oś)

Spadek udziału importu w kosztach odnotowały głównie przedsiębiorstwa oferujące dobra o charakterze zaopatrzeniowym – z 28,8% w pop. kw. do 26%. Firmy produkujące dobra inwestycyjne zaobserwowały niewielki spadek tego udziału, natomiast przedsiębiorstwa oferujące dobra konsumpcyjne - jego niewielki wzrost – z 16,8% do 17,2%.

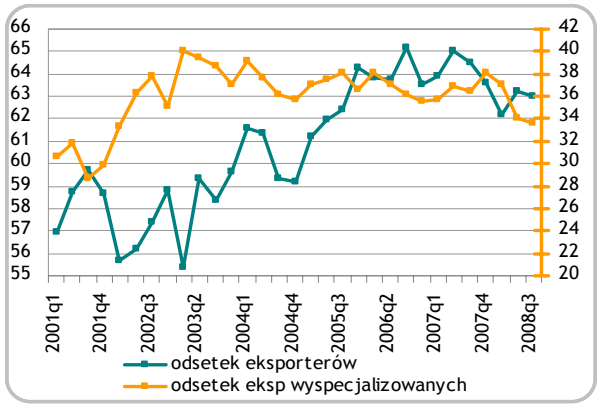

Rys. 134 Odsetek eksporterów w próbie oraz odsetek podmiotów, których wielkość eksportu przekracza 50% przychodów ogółem (prawa oś)

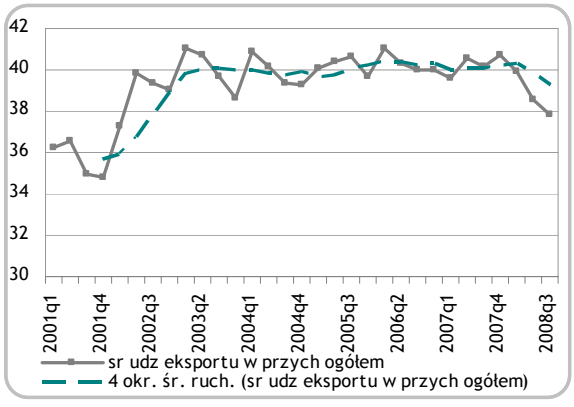

Rys. 135 Udział eksportu w przychodach ogółem w grupie eksporterów-oraz trend (uzyskany metodą średniej ruchomej 4-okr) (dane w %)

[22] Nieopłacalność rozumiana jako cena*kurs niepokrywające kosztów produkcji i pozostałych kosztów związanych z eksportem towaru.

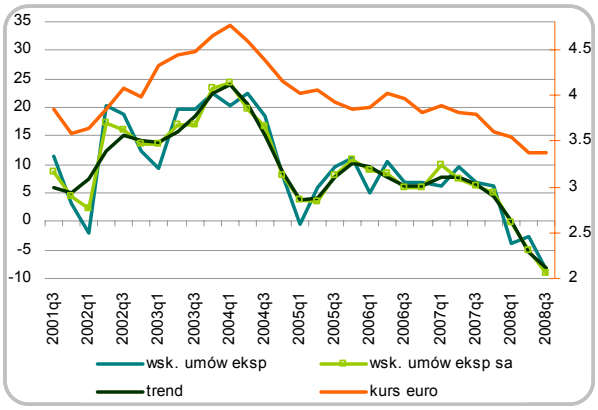

Rys. 136 Wskaźnik umów eksportowych (saldo odpowiedzi), wskaźnik odsezonowany, trend wskaźnika oraz rzeczywisty kurs euro (prawa oś)

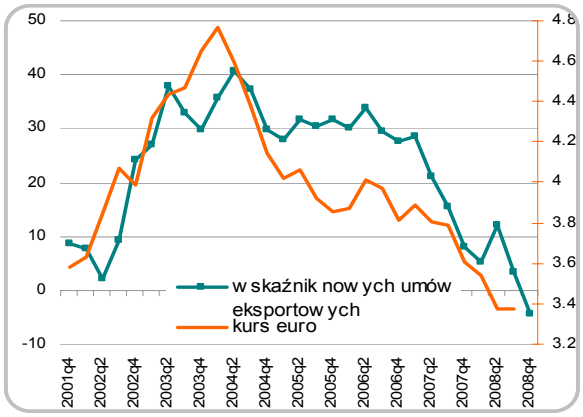

Rys. 137 Wskaźnik prognoz nowych umów eksportowych (saldo odpowiedzi) oraz rzeczywisty kurs euro

I.13. Ceny i marże

W IV kw. 2008 r. respondenci spodziewają się obniżenia względem poprzedniego kwartału zarówno dynamiki cen produktów i usług przez nich oferowanych, jak i tempa wzrostu cen surowców i materiałów.

Spadku dynamiki cen można oczekiwać w większości branż: w budownictwie, w usługach oraz w przemyśle przetwórczym. Wzrost przewiduje górnictwo i energetyka.

Ankietowane przedsiębiorstwa oczekują nieco niższej inflacji w ciągu najbliższego roku niż w okresie ostatnich 12 miesięcy - więcej firm prognozuje spadek dynamiki cen towarów i usług niż jej wzrost.

W III kw. 2008 r. odnotowano spadek marż na sprzedaży krajowej i zagranicznej. Spadek zanotowały zwłaszcza przedsiębiorstwa z sekcji Przetwórstwo przemysłowe i Transport, w tym zarówno jeśli chodzi o sprzedaż w kraju, jak i eksport. W budownictwie, handlu, energetyce i pozostałych usługach marże na sprzedaży krajowej wzrosły r/r.

PROGNOZY CEN SUROWCÓW I MATERIAŁÓW ORAZ CEN WYROBÓW WŁASNYCH

W IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwa oczekują spadku dynamiki cen surowców i materiałów wykorzystywanych do produkcji (oczekiwania kształtują się na poziomie 2,6% - o 0,4 pp. mniej w III kw. i są na zbliżonym poziomie co rok wcześniej (dane po korekcie sezonowej; por. Rys. 138).

Planowane na IV kw. br. **podwyżki cen wyrobów i usług wyniosą średnio 1,7%, tj. o 0,4 pp. mniej** niż w poprzednim kwartale i o 0,4 pp. mniej niż rok wcześniej (dane po korekcie sezonowej, por. Rys. 139.)

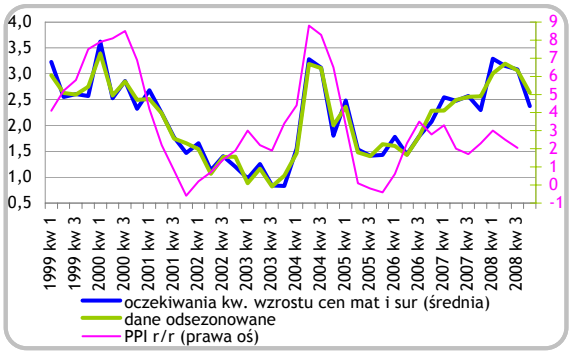

Rys. 138 Kwartalne prognozy wzrostu cen surowców i materiałów wykorzystywanych przez przedsiębiorstwa (średnia) oraz wskaźnik PPI (kw. do analog. kw. roku poprzedniego)

W IV kw. 2008 r. **podwyżki cen wyrobów i usług planuje mniej niż połowa respondentów** - jest to **o 3,5 pp. mniej niż w poprzednim kwartale**, po uwzględnieniu sezonowości odsetek przedsiębiorstw zamierzających dokonać podwyżek trzeci kwartał z rzędu spada (o 10 pp. w relacji z rekordowym I kw. 2008 r. - por. Rys. 140)[23].

[23] Odsetek ten liczony jest jako iloraz odpowiedzi firm prognozujących wzrost cen swoich wyrobów i usług i liczebności grupy przedsiębiorstw, które odpowiedziały na dane pytanie (przy czym odsetek „braku odpowiedzi" waha się w granicach 10-15% w różnych kwartałach).

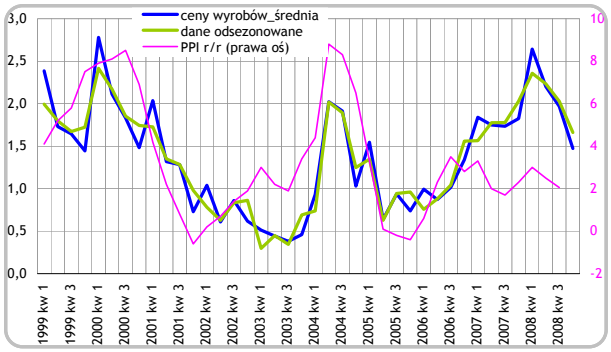

Rys. 139 Kwartalne prognozy wzrostu cen sprzedawanych przez przedsiębiorstwa towarów i usług, trend oraz wskaźnik PPI (r/r) - prawa oś

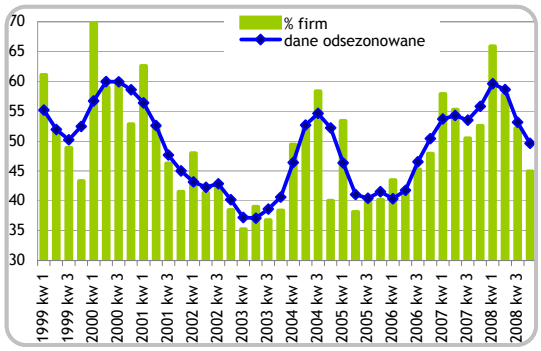

Rys. 140 Odsetek przedsiębiorstw planujących podwyższyć ceny na oferowane przez siebie towary i usługi

PROGNOZY CEN WYROBÓW WŁASNYCH – ANALIZA W PODSTAWOWYCH PRZEKROJACH

Zarówno prognozy wzrostu cen, jak i zasięg podwyżek cen uległy wyraźnej redukcji w prawie wszystkich badanych klasach.

- Prognozy wzrostu cen wyrobów/usług własnych obniżyły się w relacji do poprzedniego kwartału zarówno w budownictwie (najgłębsza redukcja - z 2,2% do 1,1%), jak i w usługach (z 2,2% do 1,6%) oraz w przemyśle (z 1,7% do 1,4%). Przetwórstwo przemysłowe obniżyło prognozy (z 1,8% do 1,2%), natomiast w energetyce i górnictwie przewidywane podwyżki będą wyższe niż w III kw.br. (wzrost odpowiednio z 1,4% do 2,6% oraz z 1,3% do 1,7%). W branżach usługowych obniżenie prognoz cen miało miejsce w handlu (z 2,9% do 2,1%) i transporcie (z 2,2% do 1,3%). Najniższe prognozy formułują przedsiębiorstwa z pozostałych branż usługowych (1,1%).
- Obniżyły się nie tylko prognozy cen, ale i wskaźnik informujący o zasięgu podwyżek (WPC[24]) – spadł on w relacji do poprzedniego kwartału (z 47,0% do 38,8%) oraz w relacji rocznej o 9,9 pp. Spadek taki miał miejsce w większości sekcji (poza energetyką). Najwyraźniejszy spadek odnotowało budownictwo (WPC obniżyło się do 33,9% z 70% w III kw. br. i 60,7% rok wcześniej). Najwyższy wskaźnik WPC osiągnął handel (spadek do 57,1% z 60,2%). Przetwórstwo przemysłowe – ze wskaźnikiem WPC na poziomie 32,8% - będzie najrzadziej podnosić ceny wśród sekcji PKD.
- Respondenci prognozujący poprawę sytuacji ekonomicznej w IV kw. 2008 r. planują podwyżki cen wyrobów częściej i znaczniejsze niż firmy obawiające się pogorszenia kondycji (średnia planowanych podwyżek cen wynosi odpowiednio 2,5% i 1,2%). Wskaźnik podwyżek cen netto[25] osiąga w całym okresie badań znacznie wyższe wartości w grupie firm prognozujących poprawę sytuacji ekonomicznej niż jej pogorszenie (por. Rys. 145).
- Podwyżki cen wyrobów w dalszym ciągu częściej planują podmioty z sektora MSP niż duże firmy, przedsiębiorstwa prywatne częściej niż publiczne, jednostki podnoszące wynagrodzenia częściej niż pozostałe.

[24] WPC to jest saldo prognoz zmian cen (podwyżki *minus* obniżki) wyrobów i usług
[25] Wskaźnik podwyżek cen netto liczony jest jako różnica między odsetkiem przedsiębiorstw prognozujących wyższe podwyżki cen wyrobów własnych niż cen materiałów i surowców a procentem podmiotów, których planowane podwyżki cen wyrobów nie pokryją oczekiwanych zmian cen materiałów i surowców.

CZYNNIKI ODDZIAŁUJĄCE NA ZMIANY CEN

Przedsiębiorstwa zostały zapytane o ocenę skali oddziaływania różnych czynników na wzrost cen (p. Rys. 141). Za **największy wpływ na kształtowanie się cen oferowanych produktów i usług ankietowani uznali rosnące ceny surowców** (bez uwzględniania paliw) - średnia ocena 3,1 w 4-stopniowej skali. W dalszej kolejności istotną rolę odgrywają: kursy walutowe, wzrost cen dóbr i usług oferowanych przez konkurentów oraz wzrost cen energii elektrycznej i paliw. Rosnące dynamicznie wynagrodzenia mają istotne, choć słabsze oddziaływanie niż pozostałe czynniki, poza wpływem bodźców związanych z otoczeniem zagranicznym, tzn. popytem zagranicznym oraz procesami dostosowawczymi do cen na rynku unijnym. Wszystkie badane czynniki zostały jednak ocenione jako istotne - ich średnia Oce na kształtowała się powyżej 2 w skali 1 – 4.

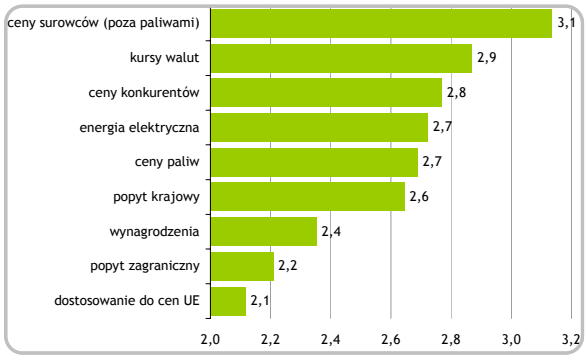

Rys. 141 Czynniki wzrostu cen produktów i usług, oferowanych przez przedsiębiorstwa (średnia z ocen w skali 1 - 4).

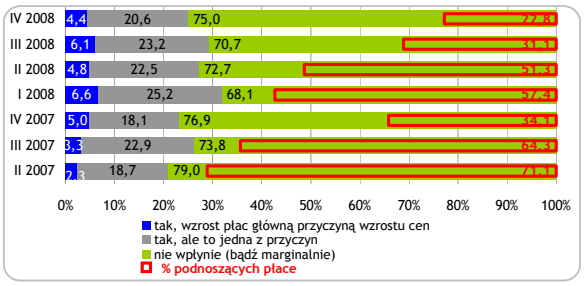

Rys. 142 Rozkład odpowiedzi na pytanie: „Czy w najbliższym kwartale zmiany wynagrodzeń będą miały wpływ na ceny produktów i (lub) usług oferowanych przez przedsiębiorstwo?" - próba ograniczona do przedsiębiorstw, które podniosą płace - wielkość podgrupy oznaczona czerwono

Prognozy na IV kw. potwierdzają wyraźny wpływ wzrostu cen surowców i materiałów na ceny własne przedsiębiorstw (por. Rys. 150). W przypadku oczekiwanego wzrostu cen surowców 62% respondentów deklaruje przeniesienie wzrostu tych cen na ceny swoich wyrobów, a 33% przedsiębiorstw pozostawi ceny wyrobów na niezmienionym poziomie (por. Tab. 3). Zdecydowana większość firm, które nie spodziewają się zmian cen surowców nie zamierza też zmieniać cen własnych – blisko 87%. Utrzymuje się asymetria reakcji przedsiębiorstw na wzrost i spadek cen surowców: spadek cen surowców jest rzadziej przenoszony na ceny własne niż wzrost cen, w 22% przypadków firmy decydują się na wzrost cen swoich produktów, pomimo spadku cen surowców.

Problem rosnących kosztów działalności (w tym cen surowców, materiałów i paliw) zajmuje pierwsze miejsce wśród barier rozwoju przedsiębiorstw[26] drugi kwartał z rzędu. Zgłosiło go 17% przedsiębiorstw, podobnie jak w kw. pop.

Skala wpływu planowanego wzrostu płac na zmiany cen wyrobów zmniejszyła się (por. Rys. 142, Rys. 147). W IV kw. 2008 r. spadł odsetek przedsiębiorstw deklarujących, że wzrost wynagrodzeń ma wpływ na ceny. Jednocześnie też mniej firm zamierza zwiększać wynagrodzenia. Zdaniem 3/4 przedsiębiorstw, które zamierzają w IV kw. 2008 r. podwyższyć wynagrodzenia (stanowią one 17% próby) wzrost płac nie wpłynie na zmiany cen, bądź wpływ ten będzie marginalny (poprzednio 71%); poziom wynagrodzeń będzie istotny dla kształtowania się cen w 25% firm, które

przewidują podwyżki wynagrodzeń. Wynagrodzenia będą główną przyczyną spodziewanych podwyżek cen w 4,4% przedsiębiorstw (czyli 1% całej próby), tj. w mniejszej grupie o 1,7 pp. niż w poprzednim kwartale. Największy wpływ na ceny ma wzrost wynagrodzeń w przedsiębiorstwach usługowych (poza transportem), zwłaszcza w sekcji Pozostałe usługi (por. Rys. 144). W przemyśle przetwórczym 22% przedsiębiorstw podwyższających wynagrodzenia podniesie też wskutek tego ceny, ale w tym tylko w 2% firm będzie to główny czynnik wzrostu.

Oczekiwania zmian CPI

W IV kw. 2008 r. wzrostu cen w ciągu najbliższego roku spodziewa się 80% respondentów (por. Rys. 143). W tej grupie przedsiębiorstw blisko połowa oczekuje utrzymania inflacji na poziomie zbliżonym do obecnego, wzrost CPI prognozuje co piąty podmiot, zaś spadek co trzeci.

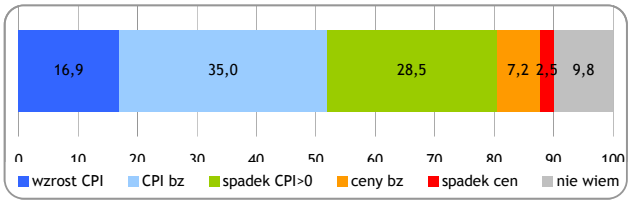

Rys. 143 Prognozy zmian wskaźnika CPI w relacji do kwartału poprzedniego

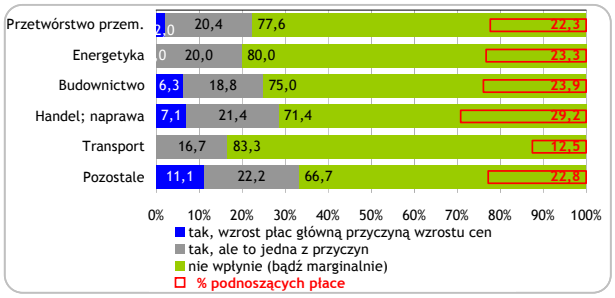

Rys. 144 Rozkład odpowiedzi na pytanie o wpływ płac na ceny w IV kw. 2008 r. - próba ograniczona do przedsiębiorstw, które podniosą płace - wielkość podgrupy oznaczona czerwono

Tab. 3 Prognozowane przez przedsiębiorstwa zmiany cen nabywanych surowców i materiałów w IV kw. 2007 r. a ceny sprzedawanych wyrobów i usług (dane w procentach)

zmiany cen surowców	zmiany cen wyrobów		
	spadek	bez zmian	wzrost
spadek	50,5	27,8	22,2
bez zmian	1,9	86,6	11,5
wzrost	4,4	33,5	62,1

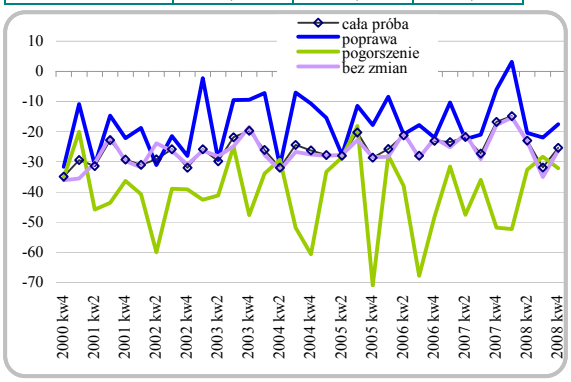

Rys. 145 Różnica między odsetkiem przedsiębiorstw prognozujących wyższe podwyżki cen wyrobów niż cen materiałów i surowców a procentem podmiotów, których planowane podwyżki cen wyrobów nie pokryją oczekiwanych zmian cen materiałów w całej populacji oraz w podziale wg prognoz zmian sytuacji ekonomicznej

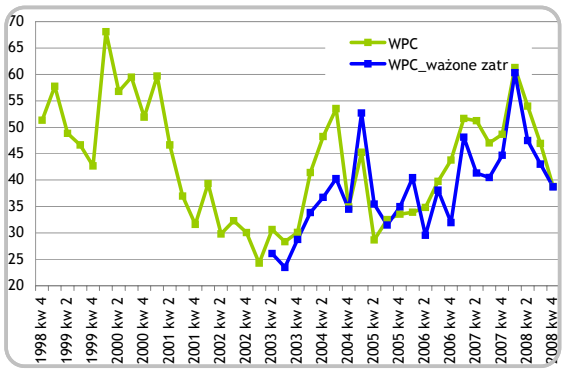

Rys. 146 Wskaźnik WPC (saldo prognoz zmian cen wyrobów i usług)

[26] W odpowiedzi na pyt. otwarte o bariery rozwoju

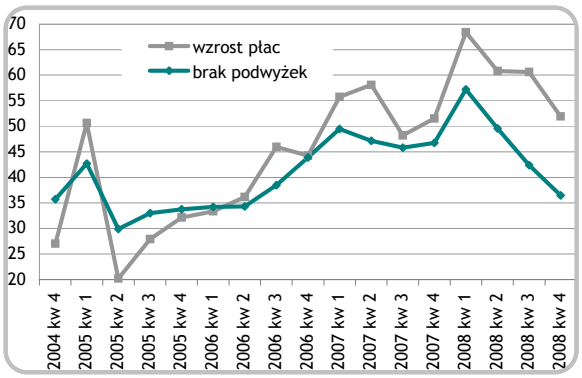

Rys. 147 Wskaźnik prognoz zmian cen wyrobów i usług WPC w podziale wg prognoz podwyżek płac w przedsiębiorstwie

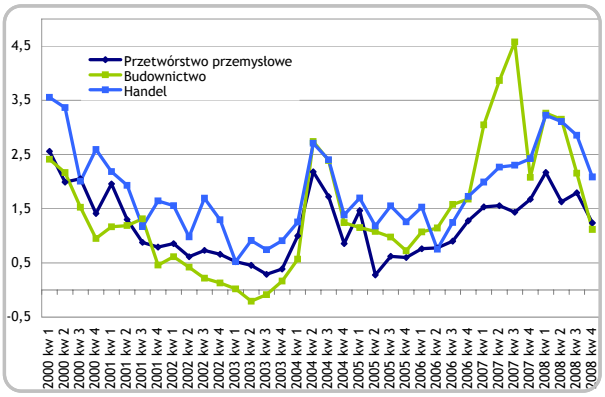

Rys. 148 Kwartalne prognozy wzrostu cen sprzedawanych przez przedsiębiorstwa towarów i usług w przetwórstwie przemysłowym, w sekcji Handel i naprawy oraz Budownictwo

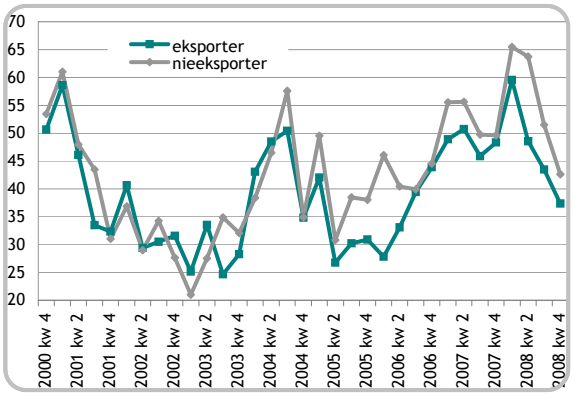

Rys. 149 Wskaźnik WPC w podziale na eksporterów i nieeksporterów

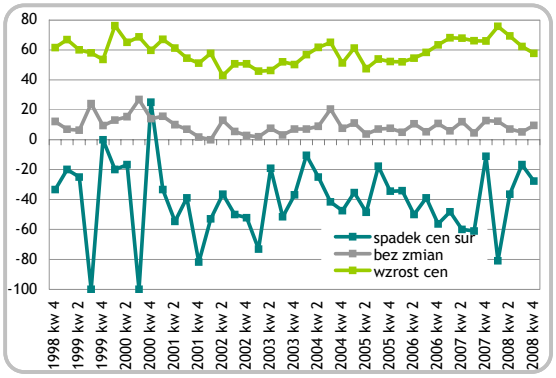

Rys. 150 Wskaźnik prognoz zmian cen WPC wśród przedsiębiorstw prognozujących wzrost, spadek lub brak zmian cen nabywanych surowców i materiałów

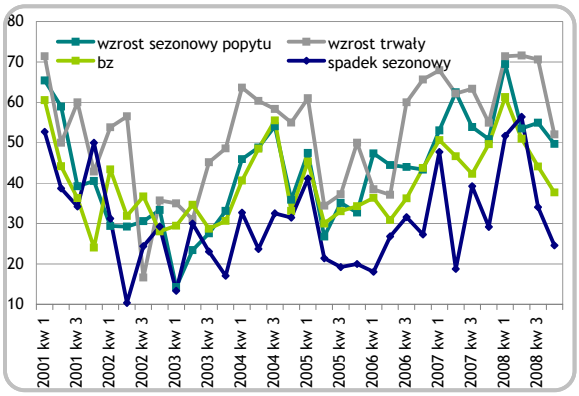

Rys. 151 Wskaźnik WPC a przewidywane zmiany zapotrzebowania na produkty przedsiębiorstwa

MARŻE NA SPRZEDAŻY KRAJOWEJ I ZAGRANICZNEJ

Po dwóch kwartałach wzrostu w III kw. br. marże na sprzedaży krajowej spadły w porównaniu z III kw.ub.r. (por. Rys. 152).

Sytuacja w próbie była jednak zróżnicowana. Odnotowano wyraźny spadek marż w transporcie oraz przetwórstwie przemysłowym, ale też wzrost marż w sektorze usługowym, budownictwie, handlu i energetyce.

Marże na sprzedaży zagranicznej po raz kolejny obniżyły się r/r, przy czym skala tego spadku jeszcze się pogłębiła. Spadek zaobserwowano zarówno w przetwórstwie przemysłowym, gdzie był on najsilniejszy, jak też w handlu i transporcie.

Tab. 4 Zmiany marż na sprzedaży krajowej i zagranicznej w sekcjach PKD na tle wskaźników rentowności obrotu netto (w tabeli marże reprezentowane są przez wskaźniki wyliczone wg formuły: odsetek przedsiębiorstw deklarujących wzrost marż minus odsetek przedsiębiorstw deklarujących spadek marż)

rynek zagraniczny	SM NBP		F-01/I-01	
	II kw.	III kw.	wskaźnik rentowności obrotu netto i jego zmiany	
Przetwórstwo przemysłowe	-45,8	-54,1		
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa	-36,7	-29,4		
Transport	-14,3	-10,0	II kw. 2008	zmiana w stos. do II kw. 2007
rynek krajowy	**II kw.**	**III kw.**		
Transport	0,0	-23,3	5,4	-1,4
Przetwórstwo przemysłowe	-8,1	-13,8	5,3	-0,9
Górnictwo i kopalnictwo	10,0	0,0	12,8	-0,15
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka, usługi	10,5	2,4	7,2	-0,1
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektr.	15,6	3,0	6,7	-0,5
Handel hurtowy i detaliczny, naprawa	5,6	8,7	2,3	0,01
Pozostała działalność usługowa komunalna	46,2	18,8	10,3	0,7
Budownictwo	30,8	22,2	3,9	1,0
Hotele i restauracje	14,3	25,0	8,6	-0,01

Za przyczynę spadku marży na rynku krajowym ankietowani najczęściej uznają wzrost cen czynników wytwórczych, przede wszystkim surowców i materiałów oraz nieco rzadziej wynagrodzeń (w sumie powody te wymieniło 48% firm), a następnie nasilenie się lub bardziej agresywne działania konkurencji (22% wskazań) oraz malejący bądź niski popyt (12% firm). Zwiększyć marżę udało się przedsiębiorstwom dzięki podniesieniu cen na wyroby własne (23% wskazań), za sprawą obniżenia kosztów produkcji lub spadku cen surowców (13%) oraz dzięki rosnącemu popytowi na swoje wyroby (12%).

Z kolei zaś marże eksportowe zmniejszyły się w przeważającej większości w wyniku niekorzystnych zmian kursu walutowego (78% wskazań),

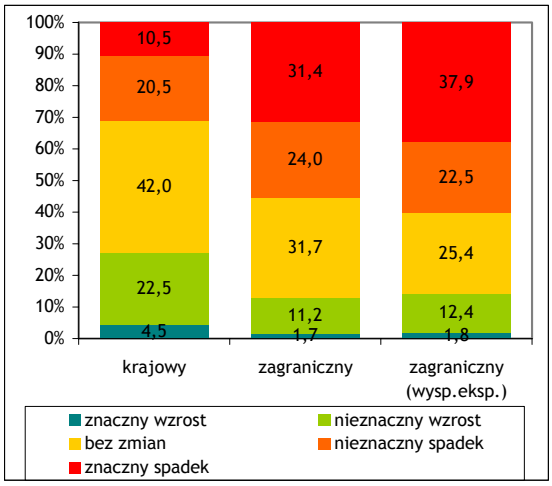

Rys. 152 Zmiana marży zysku (r/r) na sprzedaży krajowej i zagranicznej (struktura odpowiedzi) - III kw. 2008

wzrostu cen surowców i płac (18%) oraz spadkowi popytu (6%). Zwiększyć marżę na sprzedaży zagranicznej udało się dzięki podwyższeniu cen wyrobów (27% wskazań), korzystnemu kształtowaniu się kursu walutowego (18%) oraz obniżeniu kosztów własnych lub spadkowi cen surowca (12%).

Kolejny kwartał z rzędu zmiany technologiczne, czy poprawa organizacji pracy były sporadycznie wymieniane przez respondentów wśród przyczyn zmian marż.

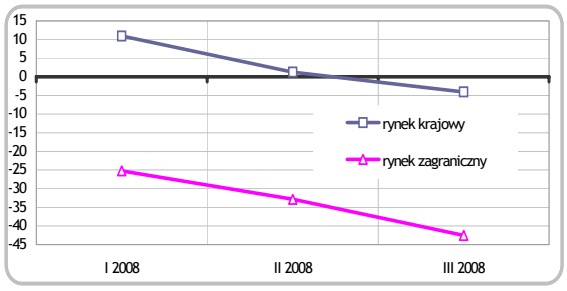

Rys. 153 Zmiana marży zysku (r/r) na sprzedaży krajowej i zagranicznej (salda odpowiedzi: wzrost-spadek)

MARŻE A WYDAJNOŚĆ

W przedsiębiorstwach, w których marża spadła relacja między wydajnością a płacami jest mniej korzystna niż w przedsiębiorstwach, w których marża nie zmieniła się lub wzrosła. Różnice te jeszcze się pogłębiły w ciągu ostatniego kwartału. Firmy informujące o spadku marży na sprzedaży na kraj w 40% przypadków deklarowały, że płace rosły szybciej u nich niż wydajność pracy (por. Tab. 5), w pozostałych przedsiębiorstwach w próbie (tj. w firmach, w których marże wzrosły lub utrzymały się na poziomie z poprzedniego okresu) odsetek ten był niższy i wyniósł 21%. Nieco mniejsze różnice dotyczyły grupy eksporterów - spadek marży na sprzedaży zagranicznej obserwowany był wraz z szybszym wzrostem płac niż wydajności w 33% firm, wobec 22% odsetka przedsiębiorstw, w których marża nie obniżyła się.

Tab. 5 Zmiany marży na sprzedaży a zmiany wydajności i płac (struktura odpowiedzi, dane w %)

zmiana marży na sprzedaży	wydajność rośnie szybciej niż płace	wydajność i płace rosną w podobnym tempie	płace rosną szybciej niż wydajność	wydajność i płace nie rosną
	rynek krajowy			
spadek	9,4	27,0	40,3	23,2
bez zmian i wzrost	19,0	32,9	21,0	27,0
	rynek zagraniczny			
spadek	15,2	26,0	33,2	25,6
bez zmian i wzrost	23,3	30,5	22,0	24,2

Bariery rozwoju - wybrane problemy

Tab. 6 Bariery rozwoju[27] (w tabeli wyróżniono momenty, w którym wskaźniki przyjmują maksymalne wartości w okresie badania)

częstotliwość pojawiania się problemów zgłoszonych w:	wzrost cen surowców i materiałów	kursy walutowe, w tym wahania	niski popyt	duża konkurencja	presja płacowa wysokie koszty pracy	brak wykwalifikowanych pracowników	presja płacowa wysokie koszty pracy	zła koniunktura w branży lub/i w kraju	niejasne przepisy, zmiany prawa
wartości maksymalne w historii badań ankietowych	17,5	26,8	28,2	21,2	7,4	14,2	7,4	21,6	17,2
I kw. 2006 r.	6,4	18,9	9,7	9,8	3,5	3,0	3,5	2,5	7,0
II kw. 2006 r.	10,5	16,6	8,9	9,9	3,6	5,3	3,6	2,8	8,6
III kw. 2006 r.	10,1	11,2	7,0	8,2	4,3	10,1	4,3	1,0	7,0
IV kw. 2006 r.	9,8	15,2	5,9	9,0	5,2	10,7	5,2	1,5	8,5
I kw. 2007 r.	9,7	10,7	5,3	7,2	5,1	10,7	5,1	0,9	7,6
II kw. 2007 r.	10,1	10,6	4,3	5,4	5,6	12,7	5,6	1,4	4,8
III kw. 2007 r.	9,9	10,4	5,1	7,1	4,0	**14,2**	4,0	1,0	5,7
IV kw. 2007 r.	11,3	15,0	5,8	6,9	7,2	11,7	7,2	1,3	5,3
I kw. 2008 r.	14,7	17,7	7,8	6,7	**7,4**	10,9	**7,4**	1,1	6,1
II kw. 2008 r.	**17,5**	15,5	7,8	5,7	6,7	7,1	6,7	2,5	5,0
III kw. 2008 r.	16,9	16,6	13,1	7,8	7,0	6,3	7,0	4,5	4,3

OPRACOWANIE:

Z. JANKIEWICZ

P. POPOWSKI

K. PUCHALSKA – KIERUJĄCA TEMATEM

A. SAWICKA

I. TYMOCZKO

AKCEPTOWALI:

M. GRADZEWICZ

Z. ŻÓŁKIEWSKI

[27] Wskaźniki barier rozwoju wyznaczono w oparciu o udział przedsiębiorstw informujących o istnieniu danego rodzaju problemu w liczbie wszystkich przedsiębiorstw biorących udział w ankiecie (również tych firm, które nie udzieliły żadnej odpowiedzi na pytanie o bariery rozwoju)

ANEKS 1 – UWAGI METODOLOGICZNE

1. Prezentowane opracowanie przedstawia oceny ankietowanych przez NBP przedsiębiorstw w III kw. 2008 r. i przewidywania na IV kw. 2008 r.
2. We wrześniu 2008 r. w szybkim monitoringu NBP wzięło udział 894 podmioty wybrane z terenu całego kraju. Były to przedsiębiorstwa z sektora niefinansowego, reprezentujące wszystkie sekcje PKD, poza rolnictwem, leśnictwem i rybołówstwem, oba sektory własności, przedsiębiorstwa z sektora MSP oraz duże jednostki.
3. Ze względu na przewagę w próbie przedsiębiorstw dużych, za którą jednak przemawia silna koncentracja zjawisk makroekonomicznych, wyniki badań ankietowych należy traktować z pewną ostrożnością.
4. W opracowaniu wykorzystano następujące przekroje klasyfikacyjne:

- wg rodzajów działalności PKD (podział na sekcje PKD został nieznacznie zmodyfikowany: sekcja „Transport, gospodarka magazynowa i łączność" została rozdzielona na dwie grupy: pierwsza z nich zawiera dział „Poczta i telekomunikacja", druga – pod nazwą „Transport" – obejmuje wszystkie pozostałe działy sekcji); sekcja „Pozostałe usługi" skupia przedsiębiorstwa usługowe z sekcji – „Hotele i restauracje", „Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej", „Edukacja", „Ochrona zdrowia i pomoc społeczna"
- wg sektorów własności: sektor publiczny, sektor prywatny oraz pięciu form własności
- wg klas wielkości zatrudnienia: od 1 do 49 zatrudnionych, od 50 do 249, od 250 do 499, od 500 do 1999 oraz 2000 i więcej osób.
- wg klas wielkości zatrudnienia(2): sektor MSP (do 249 pracujących) i duże przedsiębiorstwa (250 i więcej pracowników)
- wg przeznaczenia oferowanych przez przedsiębiorstwa produktów: przedsiębiorstwa oferujące dobra inwestycyjne (działy PKD: 29, 30, 33, 34, 35 oraz 45 - budownictwo) i pozostałe przedsiębiorstwa

5. Podstawową metodą konstrukcji prezentowanych w raporcie wskaźników jest różnica między procentem odpowiedzi korzystnych i niekorzystnych dla sytuacji przedsiębiorstw. Wskaźniki te przyjmują wartości z przedziału od +100 do –100. Ujemne wyniki należy interpretować jako pogorszenie się stanu koniunktury, natomiast dodatnie jako jego poprawę,
6. Ilekroć pod tabelą bądź rysunkiem nie pojawia się informacja odnośnie źródła danych, należy rozumieć, że źródłem informacji jest wtedy szybki monitoring NBP.
7. Dla oznaczenia wskaźników wyrównanych sezonowo zastosowano skrót „SA", pochodzący od ang. wyrażenia *seasonally adjusted*.

ANEKS 2 – FORMULARZ BADANIA ANKIETOWEGO

SZYBKI MONITORING NBP

PROGNOZY NA IV KW. 2008 R.

str. 1

PKD (5 znaków):	FW (forma własności, 3 znaki):
Czy przedsiębiorstwo jest eksporterem (sprzedaje swoje produkty poza granicami kraju)?: [tak / nie]	
1. Proszę podać liczbę osób zatrudnionych w przedsiębiorstwie na dzień 1 IX 2008 r.:	
2. Przedsiębiorstwo przewiduje, że w IV kw. 2008 r. popyt (zapotrzebowanie) na jego produkty w stosunku do III kw. 2008 r.:	
a. wyraźnie wzrośnie - głównie jako efekt typowego dla przedsiębiorstwa w tym okresie (sezonowego) wzrostu zapotrzebowania na jego produkty b. wyraźnie wzrośnie - głównie w następstwie trwale obserwowanego wzrostu zapotrzebowania na produkty przedsiębiorstwa c. pozostanie bez zmian lub ulegnie niewielkim zmianom d. wyraźnie spadnie - ale zjawisko to ma charakter sezonowy i obserwowane jest zawsze w tym okresie e. wyraźnie spadnie - w wyniku trwale obserwowanego spadku zapotrzebowania na produkty przedsiębiorstwa	
3. W IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwo oczekuje:	
a. wzrostu liczby zamówień b. spadku liczby zamówień c. utrzymania się podobnej liczby zamówień d. nie dotyczy	
4. Czy w okresie październik-grudzień 2008 r. przedsiębiorstwo przewiduje istotne zmiany w zakresie:	
a. poziomu produkcji (wzrost / bez zmian / spadek)	
b. poziomu zatrudnienia (wzrost / bez zmian / spadek)	
c. programów inwestycyjnych rozpoczętych przed dniem wypełniania ankiety i realizowanych obecnie (rezygnacja / redukcja / bez zmian {inwestycje będą kontunuowane} / wzrost / nie dotyczy {brak inwestycji}/zakończenie zgodnie z planami)	
5. Czy przedsiębiorstwo ma problemy związane z "brakiem pracowników"?:	
a. tak, jest to poważny problem, powodujący istotne konsekwencje dla firmy b. tak, ale nie stanowi to poważnego problemu dla firmy c. nie, nie ma takiego problemu	
6. Co było dominującą przyczyną odpływu pracowników w III kw. br.?:	
a. emigracja b. zbyt niskie płace - pracownicy przeszli do polskich firm oferujących wyższe płace c. pozapłacowe przyczyny d. nie dotyczy	
7. Czy w IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwo planuje:	
a. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych głównie kredytem bankowym b. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych głównie środkami własnymi c. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansow. głównie pozabankowymi środkami obcymi d. rozpoczęcie poważniejszych inwestycji finansowanych w inny sposób e. przedsiębiorstwo nie planuje podjęcia takich działań	
8. Jaki jest wpływ realizowanych obecnie przez przedsiębiorstwo istotnych inwestycji na zmiany zatrudnienia?:	
a. inwestycje pozwalają na zmniejszenie zatrudnienia b. inwestycje pozwalają na uniknięcie wzrostu zatrudnienia c. inwestycje nie mają wpływu na poziom zatrudnienia d. inwestycje nie mają wpływu na poziom zatrudnienia, ale wpływają na jego strukturę pod względem kwalifikacji pracowników e. inwestycje wymagają zwiększenia zatrudnienia f. przedsiębiorstwo nie podjęło obecnie istotnych programów inwestycyjnych	
9. Jaki jest stopień wykorzystania mocy produkcyjnych w przedsiębiorstwie (w %):	
10. Jaki jest obecnie stan zapasów produktów gotowych w przedsiębiorstwie?:	
a. zbyt duży b. wystarczający c. zbyt mały d. nie dotyczy	
11. Przedsiębiorstwo przewiduje, że:	
a. ceny sprzedawanych wyrobów i usług w IV kw. 2008 r. (w relacji do stanu na dzień 30 IX br.) wzrosną/spadną o ...%	

str. 2

b. ceny nabywanych przez przedsiębiorstwo surowców i materiałów w IV kw. br. (w relacji jw.) wzrosną/spadną o ...%	
c. w lipcu br. wskaźnik CPI (inflacja) wyniósł 4,8% w relacji rocznej. Zdaniem przedsiębiorstwa w ciągu najbliższych 12 miesięcy ceny: (1) będą rosły szybciej niż dotychczas; (2) będą rosły w tym samym tempie; (3) będą rosły wolniej; (4) pozostaną bez zmian; (5) spadną; (6) nie wiem	
12. Czy w III kw. br. w relacji do III kw. ub.r. nastąpiły zmiany marży zysku brutto ze sprzedaży głównego produktu/grupy produktów i/lub usług oferowanych przez przedsiębiorstwo na rynku krajowym oraz na rynku zagranicznym?:	rynek krajowy
a. marża znacząco wzrosła b. marża nieznacznie wzrosła c. marża nie zmieniła się d. marża nieznacznie spadła e. marża znacząco spadła f. nie dotyczy	rynek zagraniczny

13. Proszę podać, co było głównym powodem zmiany marży zysku na tych rynkach?:	
rynek krajowy	
rynek zagraniczny	

14. Czy w zakresie obsługi zadłużenia kredytowego:	
a. przedsiębiorstwo nie ma problemów z tą obsługą i w najbliższym kwartale nie przewiduje takich problemów b. przedsiębiorstwo nie ma takich problemów, ale przewiduje pojawienie się ich w najbliższym kwartale c. przedsiębiorstwo boryka się z takimi problemami, ale przewiduje zmniejszenie ich skali w najbliższym kwartale d. przedsiębiorstwo boryka się z takimi problemami i nie przewiduje poprawy tej sytuacji e. przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytu	
15. Czy w III kw. 2008 r. przedsiębiorstwo miało problemy z terminowym regulowaniem zobowiązań pozabankowych?:	
a. nie, nigdy b. tak, sporadycznie c. tak, często	
16. Czy w III kw. 2008 r. przedsiębiorstwo miało problemy z utrzymaniem płynności finansowej (często / sporadycznie / nie miało)?:	
17. Jak przedsiębiorstwo ocenia wielkość środków pieniężnych i innych aktywów pieniężnych w relacji do swoich potrzeb bieżących?:	
a. środki pieniężne w całości wykorzystywane są na potrzeby bieżące przedsiębiorstwa b. środki pieniężne nieznacznie przewyższają potrzeby bieżące przedsiębiorstwa c. środki pieniężne wyraźnie przewyższają potrzeby bieżące przedsiębiorstwa	
18. Zgodnie z planami przedsiębiorstwa do końca grudnia 2008 r. zadłużenie z tytułu kredytów bankowych w relacji do stanu na dzień 30 IX 2008 r.:	
a. znacząco wzrośnie b. powiększy się w niewielkim stopniu c. pozostanie na niezmienionym poziomie d. zmniejszy się w niewielkim stopniu e. ulegnie wyraźnemu obniżeniu f. nie dotyczy (przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytów bankowych)	
19. Czy w III kw. br. przedsiębiorstwu odmówiono udzielenia kredytu bankowego?:	
a. tak, z powodu braku (pogorszenia się) zdolności kredytowej b. tak, ponieważ przedsiębiorstwo nie miało odpowiednich zabezpieczeń c. tak, z przyczyn innych niż wymienione w podpunkcie a) i b) d. nie, przedsiębiorstwo otrzymało kredyt w III kw. e. nie, przedsiębiorstwo nie ubiegało się o kredyt w III kw.	
20. Proszę podać przeciętną stopę procentową dla kredytów bankowych, jaka była naliczana od zadłużenia przedsiębiorstwa w III kw. 2008 r. (proszę podać łączną stawkę tj. stopę referencyjną dla kredytu /WIBOR, LIBOR, EURIBOR, itd./ powiększoną o marżę):	
a. w przypadku złotówkowego kredytu krótkoterminowego (do 1 roku)	
b. w przypadku złotówkowego kredytu długoterminowego (powyżej 1 roku)	

str. 3

c. w przypadku dewizowego kredytu krótkoterminowego (do 1 roku)	
d. w przypadku dewizowego kredytu długoterminowego (powyżej 1 roku)	
21. W odniesieniu do obecnej ceny kredytu bankowego, przedsiębiorstwo przewiduje, że do końca grudnia 2008 r.:	
a. nastąpi spadek oprocentowania (tzn. ceny po jakiej przedsiębiorstwo może uzyskać kredyt) b. nastąpi wzrost oprocentowania c. oprocentowanie kredytów bankowych nie ulegnie zmianie d. przedsiębiorstwo nie korzysta z kredytu bankowego	
22-a. Proszę podać udział przychodów z eksportu w przychodach ogółem (w %):	
22-b. Proszę podać jaką część (w %) przychodów z eksportu stanowi eksport nieopłacalny (nieopłacalny rozumiany jako cena*kurs niepokrywające kosztów produkcji i pozostałych kosztów związanych z eksportem towaru)? Jeśli cała sprzedaż na eksport jest opłacalna, proszę wpisać 0:	
23. Czy w III kw. 2008 r. w relacji do II kw. 2008 r. liczba umów eksportowych:	
a. wyraźnie wzrosła b. wyraźnie zmniejszyła się c. nie uległa większym zmianom	
24. Przedsiębiorstwo oczekuje, że wielkość eksportu w IV kw. 2008 r. w porównaniu z poprzednim kwartałem:	
a. wzrośnie b. spadnie c. utrzyma się na porównywalnym poziomie	
25. Czy przedsiębiorstwo oczekuje w IV kw. 2008 r. w stosunku do III kw. br.?:	
a. wzrostu liczby nowych umów eksportowych b. zawarcia podobnej liczby nowych umów eksportowych c. spadku liczby nowych umów eksportowych	
26. Jaki jest progowy poziom kursu walutowego, przy którym eksport będzie (jest) nieopłacalny (w PLN)?:	
a. dla USD	
b. dla Euro	
27. Przy jakim poziomie kursu walutowego mogą pojawić się problemy ze zbyciem wyrobów produkowanych przez przedsiębiorstwo, gdyż ceny podobnych dóbr importowanych będą wyraźnie niższe od oferowanych przez przedsiębiorstwo?:	
a. dla USD	
b. dla Euro	
28. Jaki jest udział importu zaopatrzeniowego w kosztach działalności przedsiębiorstwa (w %)?: Przy braku importu należy wpisać 0:	
29-a. Czy w IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwo planuje zwiększyć płace w stosunku do poprzedniego kwartału [tak / nie]?:	
29-b. Jeśli tak, to o ile procent wzrośnie przeciętne wynagrodzenie?:	
30. Proszę ocenić, czy w IV kw. 2008 r. zmiany wynagrodzeń będą miały wpływ na ceny produktów i(lub) usług oferowanych przez przedsiębiorstwo?:	
a. tak, przewidywane zmiany cen będą głównie efektem wzrostu wynagrodzeń b. tak, jedną z przyczyn zmian cen będzie wzrost wynagrodzeń c. nie, wzrost wynagrodzeń nie wpłynie na zmiany cen bądź wpływ ten będzie marginalny d. nie, przedsiębiorstwo nie planuje wzrostu wynagrodzeń w IV kw. 2008 r.	
31. Prosimy ocenić relację wzrostu płac oraz wydajności pracy (mierzonej wielkością wartości dodanej, przypadającej na 1 zatrudnionego) w przedsiębiorstwie w III kw. br. (zmiany w stosunku do III kw. ub.r.):	
a. płace wzrosły w większym stopniu niż wydajność pracy (także gdy wydajność nie wzrosła) b. płace wzrosły w zbliżonym stopniu co wydajność pracy c. płace wzrosły w mniejszym stopniu niż wydajność pracy d. płace nie wzrosły, natomiast zwiększyła się wydajność pracy e. płace i wydajność pracy nie wzrosły	

str. 4

32. Jakie czynniki mają w III kw. 2008 r. wpływ na wzrost cen produktów i/lub usług oferowanych przez przedsiębiorstwo?: (w skali od 1 – nieistotny, 2 – mało znaczący, 3 – ważny, 4 – bardzo ważny, -9 - nie dotyczy, przedsiębiorstwo nie zamierza podnosić cen w IV kw.)	
a. zmiana popytu krajowego	
b. zmiana popytu zagranicznego	
c. wzrost wynagrodzeń	
d. wzrost cen paliw	
e. wzrost cen surowców i komponentów (poza paliwem)	
f. wzrost cen energii elektrycznej	
g. zmiana kursu złotego	
h. wzrost cen dóbr/usług oferowanych przez konkurentów	
i. dostosowanie do cen na rynku UE	
j. inne (np. zmiany cen kontrolowanych), jakie?:	
33. Jak przedsiębiorstwo ocenia swoją obecną sytuację ekonomiczną, pomijając typowe dla tego okresu wahania sezonowe?:	
a. bardzo dobra b. dosyć dobra c. słaba d. zła (istnieją realne szanse na przetrwanie firmy, poprawę sytuacji) e. zła (należy liczyć się z likwidacją bądź upadłością firmy)	
34. Czy w IV kw. 2008 r. przedsiębiorstwo przewiduje istotne zmiany swojej sytuacji ekonomicznej?:	
a. tak, nastąpi poprawa sytuacji b. tak, nastąpi pogorszenie sytuacji c. nie, sytuacja firmy nie ulegnie większym zmianom	

35. Prosimy o krótkie zasygnalizowanie problemów (ok.10 zdań), jakie w najbliższym czasie (pół roku) mogą być istotne dla kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa. Prosimy o szczególne uwzględnienie tych zagadnień, które wpływają na wielkość produkcji (możliwość jej zwiększenia, względnie powody ograniczenia skali działalności), płynność przedsiębiorstwa, zadłużenie kredytowe oraz opłacalność eksportu. W przypadku, jeśli przedsiębiorstwo nie napotyka na żadne poważniejsze trudności i nie przewiduje ich wystąpienia w podanym terminie, prosimy wpisać "brak problemów":

Raporty na temat stanu koniunktury są do pobrania ze strony internetowej NBP:
www.nbp.pl , dział "Publikacje", "Analizy i badania", "Koniunktura". Zapraszamy!